

บทที่ 2

ผลงานวิจัยและงานเขียนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตร ที่เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีการทบทวนวรรณกรรมอันมีความเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ แสดงได้ดังต่อไปนี้

1. สหกรณ์การเกษตร
 - 1.1 ความเป็นมาของสหกรณ์
 - 1.2 คุณค่า อุดมการณ์ และหลักการของสหกรณ์
 - 1.3 ประเภทของสหกรณ์
 - 1.4 ความหมายของสหกรณ์การเกษตร
 - 1.5 วัตถุประสงค์ของสหกรณ์การเกษตร
 - 1.6 โครงสร้างการบริหารจัดการของสหกรณ์การเกษตร
 - 1.7 สหกรณ์การเกษตรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
2. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.1 ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.2 หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.3 เงื่อนไขสำคัญในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้สู่ความสำเร็จ
 - 2.4 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ในการบริหารพัฒนาองค์กร
3. รูปแบบการบริหารจัดการ
 - 3.1 การบริหารและการจัดการ
 - 3.2 รูปแบบการบริหารจัดการ
 - 3.3 แนวทางการบริหารจัดการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 3.4 หลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

สหกรณ์การเกษตร

ความเป็นมาของสหกรณ์

จากข้อมูลในสารานุกรม Wikipedia (2557 : 1-2) ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า ระหว่างศตวรรษที่ 18-19 ได้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมขึ้นในยุโรป มีการนำเอาเครื่องจักรมาใช้แทนแรงงานคน ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ คือเกิดภาวะการว่างงานและเศรษฐกิจตกต่ำไปทั่ว การเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงครั้งนี้เริ่มต้นจากประเทศอังกฤษ ซึ่งทำให้ชาวอังกฤษต้องประสบกับปัญหาความเดือดร้อนอย่างมากมาย จากการที่นายทุนใช้เครื่องจักร แทนแรงงาน มีการปลดคนงานออกจากโรงงาน ส่วนผู้ประกอบการรายย่อยต้องเลิกกิจการไปสภาพสังคมทั่วไปมีการแบ่งชนชั้นออกเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายนายทุนและฝ่ายกรรมกร นายทุน พยายามแสวงหากำไรจากการลงทุนมากที่สุด โดยการเอารัดเอาเปรียบฝ่ายกรรมกรทุกวิถีทาง และจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในครั้งนั้น บรรดากรรมกรที่ถูกบีบคั้นทั้งหลายจึงเริ่มแสวงหา หนทางที่จะปลดเปลื้องความทุกข์ยากของตนประกอบกับเวลานั้นมีนักเศรษฐศาสตร์ที่มีความคิดอยากจะช่วยพยุงบฐานะของสังคมให้ดีขึ้น ได้เสนอแนวทางปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคม โดยการร่วมมือระหว่างผู้ที่เดือดร้อนให้รู้จักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

บุคคลแรกที่สอนให้คนทั่วไปรู้จักคำว่า สหกรณ์ คือ ชาวอังกฤษที่มีชื่อว่า Robert Owen ซึ่งถือเป็นผู้ให้กำเนิดการสหกรณ์ขึ้นในโลกและได้รับยกย่องให้เป็นบิดาแห่งสหกรณ์ เดิมโอเวนเป็นคนยากจน แต่ความเฉลียวฉลาดและรู้จักวิธีการทำมาหากินทำให้เขาได้มีโอกาสเป็นผู้จัดการและมีหุ้นส่วนเป็นเจ้าของโรงงาน เขาเป็นนายจ้างที่มีความหวังดีต่อกรรมกรจึงได้ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ทั่วไปของคนงานให้ดีขึ้น หลังจากนั้นโอเวนได้หาวิธีช่วยเหลือกรรมกรอื่นๆ โดยสอนให้รู้จักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อขจัดปัญหาและความเดือดร้อนต่างๆ ซึ่งเป็นวิธีการของระบบสหกรณ์ โอเวนจึงเสนอให้จัดตั้ง ชุมรมสหกรณ์ (Co-Operative Community) ให้ชมรมสหกรณ์นี้ผลิตสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ใช้เอง โดยไม่ใช้เครื่องจักร ทรัพย์สินของชมซึ่งเป็นของส่วนรวม เพื่อมิให้สภาพนายทุนปะปนอยู่ในชมรม การจัดตั้งชมรมสหกรณ์นี้จะต้องใช้เงินทุนและที่ดินเป็นจำนวนมาก และโอเวนก็ได้พยายามเผยแพร่แผนการจัดตั้งชมรมสหกรณ์ เพื่อให้คนทั่วไปได้เข้าใจในสหกรณ์ในฐานะสมาคมเพื่อเศรษฐกิจ แต่โอเวนยังไม่สามารถ จัดตั้งชมรมสหกรณ์ในประเทศอังกฤษได้ เพราะมีปัญหาเกี่ยวกับสภาพสังคมในสมัยนั้น โอเวนจึงได้เดินทางไปประเทศสหรัฐอเมริกาใน พ.ศ. 2368 ให้ชื่อว่า New Harmony แต่ได้ล้มเลิกไปในระยะเวลาต่อมา เนื่องจากไม่ได้คัดเลือกสมาชิก และไม่มีกิจกรรมเพียงพอให้คุ้มค่างบค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการปกครองและศาสนา อย่างไรก็ตามแนวความคิดของโอเวนก็มีอิทธิพลต่อนักปฏิรูปทางเศรษฐกิจ เขาได้ให้แนวความคิด

เกี่ยวกับความร่วมมือร่วมใจ ระหว่างมนุษย์ในอันที่จะช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อยกมาตรฐานความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น

นายแพทย์ William King ชาวอังกฤษที่อาศัยอยู่ในเมือง Briton ประเทศอังกฤษ เป็นอีกท่านหนึ่งที่นิยมในความคิดทางสหกรณ์ของโอเวน แต่เห็นว่าโครงการของโอเวนต้องใช้เงินทุนจำนวนมากซึ่งจะทำให้เป็นจริงได้ยาก นายแพทย์จึงเริ่มชี้แจงให้คนงานรวมทุนกันคนละเล็กน้อยตั้งสมาคมการค้า (Trading Association) ในรูปสหกรณ์ขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2370 เป็นรูปร้านสหกรณ์จำหน่ายสินค้า

ร้านสหกรณ์จำหน่ายสินค้ามีข้อแตกต่างไปจากร้านสหกรณ์ในปัจจุบันคือ กำไรที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์นี้จะไม่นำมาแบ่งปันกัน แต่จะเก็บสมทบไว้เป็นทุนเพื่อใช้ขยายงานของร้านสหกรณ์ต่อไปจนสามารถจัดตั้งชมรมสหกรณ์ตามแบบโอเวนได้ซึ่งจากการกระทำดังกล่าวทำให้ร้านค้าแบบสหกรณ์ในรูปแบบนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากเก็บกำไรทั้งหมดไว้ไม่จ่ายคืน แก่สมาชิก ทำให้สมาชิกไม่ศรัทธาสหกรณ์ อย่างไรก็ตาม กิจการของนายแพทย์คิงคล้ายกับร้านสหกรณ์ในปัจจุบัน ดังนั้นในวงการร้านสหกรณ์จึงยกย่องและให้เกียรติท่านเป็นอย่างมาก

ต่อมาเมื่อมีสมาชิกเพิ่มและธุรกิจการค้าขยายใหญ่ขึ้นและมีการทำธุรกิจกับบุคคลภายนอกด้วย นักสหกรณ์ Coop Rochdale หรือที่เรียกกันว่า ผู้นำแห่ง Rochdale จึงกำหนดหลักปฏิบัติไว้ 10 ประการ ซึ่งมีสาระสำคัญหลายประการที่ยึดถือเป็นหลักสหกรณ์สากลจนมาถึงปัจจุบัน แม้เวลาจะล่วงเลยมาเป็นเวลานาน แต่ร้านสหกรณ์ Rochdale ก็ยังคงอยู่และเป็นร้านที่มีขนาดใหญ่ ยิ่งกว่านั้นวิธีการร้านสหกรณ์สำหรับผู้บริโภคแบบนี้ได้แพร่หลายออกไปสู่ประชาชนกลุ่มอื่นๆ

ปัจจุบันร้านสหกรณ์ที่ถือหลักการสำคัญๆ อย่างเดียวกันนี้มีอยู่ในประเทศต่างๆ เป็นจำนวนมาก ส่วนสหกรณ์ประเภทอื่นๆ เช่น สหกรณ์ที่ช่วยเหลือสมาชิกให้กู้ยืมเงินไปทำทุนหรือสหกรณ์เครดิต หรือ สหกรณ์สินเชื่อก็เช่นเดียวกัน สหกรณ์เหล่านี้เกิดจากความขัดสนและความเดือดร้อนของเกษตรกรและกรรมกร เนื่องจากหาเงินกู้ยืมมาประกอบการทำมาหากินได้ยาก และแม้ว่าจะกู้มาได้ก็ต้องเสียดอกเบี้ยแพงจนไม่สามารถหารายได้เพียงพอกับการชำระดอกเบี้ยและเงินต้นได้เป็นเหตุให้หนี้สินมาก

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2393 ผู้พิพากษาชาวเยอรมันแห่งเมืองเดลิทซ์ ชื่อ นาย Hermann Schulze จัดตั้งสหกรณ์ประเภทหาทุนขึ้นในหมู่ชาวเมือง ช่างฝีมือ และพ่อค้าขนาดเล็ก โดยรวบรวมขึ้นเป็นองค์การเพื่อจัดหาทุนให้สมาชิกกู้ยืม ต่อมา พ.ศ. 2405 นาย Friedrich Wilhelm Raiffisen ชาวเยอรมัน ซึ่งเป็นนายเทศมนตรี เมืองเฮตเอสเตอร์ฟ ได้จัดตั้งสหกรณ์หาทุนขึ้นในหมู่ชาวชนบทซึ่งเป็นเกษตรกรโดยจัดเป็นองค์การเพื่อจัดหาทุนให้แก่สมาชิกกู้ยืมเช่นเดียวกัน ในเวลาต่อมาการรวมกันเป็นสหกรณ์เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนก็ได้แพร่หลายไปยังประเทศต่างๆ อันเป็นประโยชน์และเป็นตัวอย่างในการจัดตั้งสหกรณ์มาจนถึงปัจจุบัน

จากข้อมูลกรมส่งเสริมสหกรณ์ (2557ก : 1-2) ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า การสหกรณ์ในประเทศไทย มีมูลเหตุสืบเนื่องมาจาก เมื่อประเทศไทยได้เริ่มมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ มากขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ระบบเศรษฐกิจของชนบทก็ค่อยๆ เปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจแบบเพื่อเลี้ยง ตัวเองมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเพื่อการค้า ความต้องการเงินทุนในการขยายการผลิตและการครองชีพจึงมีเพิ่มขึ้น ชาวนาที่ไม่มีทุนรอนของตนเองก็หันไปกู้ยืมเงินจากบุคคลอื่นทำให้ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราสูง และยิ่งถูกเอาเปรียบจากพ่อค้านายทุนทุกวิถีทางอีกด้วย ชาวนาจึงตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบอยู่ตลอดเวลา ทำนาได้ข้าวเท่าใด ก็ต้องขายใช้หนี้เกือบหมด นอกจากนี้การทำนายังคงมีผลผลิตที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ ถ้าปีไหนผลผลิตเสียหายก็จะทำให้หนี้สินพอกพูนมากขึ้นเรื่อยๆ จนลูกหนี้บางรายต้องโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้แก่เจ้าหนี้ และกลายเป็นผู้เช่านา หรือเร่ร่อนไม่มีที่ดินทำกินไปในที่สุด

จากสภาพปัญหาความยากจนของชาวนาในสมัยนั้น ทำให้ทางราชการคิดหาวิธีช่วยเหลือด้วยการจัดหาเงินทุน มาให้กู้และคิดดอกเบี้ยในอัตราต่ำความคิดนี้ได้เริ่มขึ้นในปลายรัชการที่ 5 โดยกำหนดวิธีการที่จะช่วยชาวนาในด้านเงินทุนไว้ 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 จัดตั้งธนาคารเกษตรเพื่อให้เงินกู้แก่ชาวนา แต่ขัดข้องในเรื่องเงินทุนและหลักประกันเงินกู้ ความคิดนี้จึงระงับไป

วิธีที่ 2 วิธีการสหกรณ์ประเภทหาทุน วิธีนี้เกิดจากรัฐบาลโดยกระทรวงพระคลังมหาสมบัติในปัจจุบันคือ กระทรวงการคลังได้เชิญเซอร์เบอร์นาร์ด ฮันเตอร์ หัวหน้าธนาคารแห่งมัตราชประเทศอินเดียเข้ามาสำรวจหาหนทางช่วยเหลือชาวนาได้เสนอว่าควรจัดตั้ง "ธนาคารให้กู้ยืมแห่งชาติ" ดำเนินการให้กู้ยืมแก่ราษฎร โดยมีที่ดินและหลักทรัพย์อื่นเป็นหลักประกันเพื่อป้องกันมิให้ชาวนาที่กู้ยืมเงินทอดทิ้งที่นาหลบหนี้สิน ส่วนการควบคุมเงินกู้และการเรียกเก็บเงินกู้ ท่านได้แนะนำให้จัดตั้งเป็นสมาคมที่เรียกว่า "โคออปอเรทีฟ โซไซ" (Cooperative Society) โดยมีหลักการร่วมมือกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันซึ่งคำนี้พระราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณได้ทรงบัญญัติศัพท์เป็นภาษาไทยว่า "สมาคมสหกรณ์" จึงกล่าวได้ว่าประเทศไทยเริ่มศึกษาวิธีการสหกรณ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2457 แต่ก็ยังมีได้ดำเนินการอย่างไร จนกระทั่งในปี 2458 ได้มีการเปลี่ยนกรมสถิติพยากรณ์เป็นกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ ประกอบด้วยส่วนราชการ 3 ส่วน คือ การพาณิชย์ การสถิติพยากรณ์ และการสหกรณ์

การจัดตั้งส่วนราชการสหกรณ์นี้ ก็เพื่อจะให้มิเจ้าหน้าทีดำเนินการทดลองจัดตั้งสหกรณ์ขึ้น และพระราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ในฐานะทรงเป็นอธิบดีกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ ขณะนั้นได้ทรงพิจารณาเลือกแบบอย่างสหกรณ์เครดิตที่จัดกันอยู่ในต่างประเทศหลายแบบ ในที่สุดก็ทรงเลือกแบบไรฟ์ไฟเซินและทรงยืนยันไว้ใน รายงานสหกรณ์ฉบับแรกว่า "เมื่อได้พิจารณาละเอียดแล้วได้ตกลงเลือกสหกรณ์ชนิดที่เรียกว่าไรฟ์ไฟเซิน ซึ่งเกิดขึ้นในเยอรมันก่อน และซึ่งมุ่งหมายที่จะ

อุปถัมภ์คนจน ผู้ประกอบกิจการมย่อมนๆ เห็นว่าเป็นสหกรณ์ชนิดที่เหมาะสม ที่สุดสำหรับประเทศไทย" จากการที่พระองค์ท่าน ทรงเป็นผู้บุกเบิกริเริ่มงานสหกรณ์ขึ้นในประเทศไทย บุคคลทั้งหลายใน ขบวนการสหกรณ์จึงถือว่าพระองค์ทรงเป็น "พระบิดาแห่งการสหกรณ์ไทย" สำหรับรูปแบบของไรฟ ไฟเชนก็คือ สหกรณ์เพื่อการกู้ยืมเงินที่มีขนาดเล็ก สมาชิกจะได้รับความรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้สะดวก แก่การควบคุมท้องที่ที่ได้รับการพิจารณาให้จัดตั้งสหกรณ์ คือ จังหวัดพิษณุโลก เนื่องจากเป็นจังหวัด ที่มีผู้คนไม่หนาแน่นและเป็นราษฎรที่พึ่งอพยพมาจากทางใต้ จึงต้องการช่วยเหลือผู้อพยพซึ่ง ประกอบอาชีพการเกษตร ให้ตั้งตัวได้ รวมทั้งเพื่อเป็นการชักจูงราษฎรในจังหวัดอื่นที่มีผู้คนหนาแน่น ให้อพยพมาในจังหวัดนี้ และเข้าทำประโยชน์ในที่ดินอย่างเต็มที่ ต่อมากรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ จึงได้ทดลองจัดตั้งสหกรณ์หาทุนขึ้น ณ ท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกเป็นแห่งแรกใช้ชื่อว่า "สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้" โดยจดทะเบียนเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2459 มีพระราชวรพงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ เป็นนายทะเบียนสหกรณ์ พระองค์แรก นับเป็นการเริ่มต้นแห่งการสหกรณ์ใน ประเทศไทยอย่างสมบูรณ์

ในระยะแรกตั้งสหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้มีสมาชิกจำนวน 16 คน ทุนดำเนินงาน 3,080 บาท ซึ่งเป็นเงิน จากค่าธรรมเนียมแรกเข้า 80 บาท และเงินทุนจำนวน 3,000 บาท ได้อาศัย เงินกู้จากแบงก์สยามกัมมาจล จำกัด ซึ่งก็คือธนาคารไทยพาณิชย์ในปัจจุบัน โดยมีกระทรวงพระคลัง มหาสมบัติเป็นผู้ค้ำประกัน และเสียดอกเบี้ยให้ธนาคารในอัตราร้อยละ 6 ต่อปี คิดดอกเบี้ยจาก สมาชิกในอัตราร้อยละ 12 ต่อปี กำหนดให้สมาชิกส่งคืนเงินต้นในปีแรกจำนวน 1,300 บาท แต่เมื่อ ครบกำหนดสมาชิกส่งคืนเงินต้นได้ถึง 1,500 บาท ทั้งส่งดอกเบี้ยได้ครบทุกราย แสดงให้เห็นว่าการนำ วิธีการสหกรณ์เข้ามาช่วยแก้ไขความเดือดร้อนของชาวนาได้ผล และจากความสำเร็จของสหกรณ์วัด จันทรดังกล่าว รัฐบาลจึงได้คิดขยายกิจการสหกรณ์ไปยังจังหวัดอื่นๆแต่การจัดตั้งสหกรณ์ในระยะแรก นั้น นอกจากจะมีข้อจำกัดเรื่องเงินทุนแล้วยังมีข้อจำกัดในทางกฎหมายด้วย เพราะพระราชบัญญัติ เพิ่มเติมสมาคม พ.ศ. 2459 ทำให้การจัดตั้งสหกรณ์ไม่กว้างขวางพอที่จะขยายสหกรณ์ออกไป หากจะ ให้การจัดตั้งสหกรณ์เจริญก้าวหน้าและมีความมั่นคงจะต้องออกกฎหมายควบคุมให้มีขอบเขตกว้าง ดังนั้นในเวลาต่อมาทางราชการจึงได้ประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติเพิ่มเติมสมาคม พ.ศ. 2459 แล้ว ประกาศใช้พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2471นับเป็นกฎหมายสหกรณ์ฉบับแรก พระราชบัญญัติ ฉบับนี้ ได้เปิดโอกาสให้มีการรับจดทะเบียนสหกรณ์ประเภทอื่นๆ จากนั้นได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2471อีก 3 ครั้ง นับว่าการประกาศใช้พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2471 ช่วยให้การจัดตั้งสหกรณ์ได้ขยายออกไปอีกมาก

ปี พ.ศ. 2478 มีการริเริ่มจัดตั้งสหกรณ์เช่าซื้อที่ดินที่จังหวัดปทุมธานีและได้จัดตั้งสหกรณ์ ประเภทใหม่ๆ ขึ้นอีกหลายประเภท เช่น สหกรณ์บำรุงที่ดินสหกรณ์ค้าขาย สหกรณ์นิคมฝ่าย สหกรณ์ หาทุนและบำรุงที่ดิน ในปี พ.ศ. 2480 ร้านสหกรณ์ได้ถูกจัดตั้งขึ้นเป็นแห่งแรกที่อำเภอเสนา จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา ชื่อว่าร้านสหกรณ์บ้านเกาะ จำกัดสินใช้ มีสมาชิกแรกตั้ง 279 คน และได้มีการจัดตั้งร้านสหกรณ์ในลักษณะนี้อีกหลายแห่งเพื่อช่วยเหลือประชาชนเกี่ยวกับปัญหาค่าครองชีพ โดยจัดตั้งขึ้น ทั้งในส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และส่วนของประชาชน

การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่สุดของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย ก็คือการควบสหกรณ์หาทุนเข้าด้วยกัน โดยทางราชการได้ออกพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 เปิดโอกาสให้สหกรณ์หาทุนขนาดเล็กที่ดำเนินธุรกิจเพียงอย่างเดียวควบเข้ากันเป็นขนาดใหญ่ สามารถขยายการดำเนินธุรกิจเป็นแบบอเนกประสงค์ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่สมาชิก ได้มากกว่า ด้วยเหตุนี้สหกรณ์หาทุนจึงแปรสภาพเป็นสหกรณ์การเกษตรมาจนปัจจุบัน และในปี 2511 สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยได้ถือกำเนิดขึ้นมา เพื่อเป็นสถาบันสำหรับการศึกษาแก่สมาชิกสหกรณ์ทั่วประเทศ มีหน้าที่ติดต่อประสานงานกับสถาบันสหกรณ์ต่างประเทศ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และความช่วยเหลือ ร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์สากลในด้านอื่นๆ ที่มีใช้เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจโดยมีสหกรณ์ทุกประเภทเป็นสมาชิก ซึ่งประเทศไทยได้กำหนดประเภทสหกรณ์ไว้ 6 ประเภท ตามประกาศกฎกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2516 ประกอบด้วยสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม สหกรณ์ประมง สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ร้านค้า และสหกรณ์บริการ ซึ่งนับแต่สหกรณ์ได้ถือกำเนิดขึ้นในประเทศไทยจวบจนปัจจุบัน ผลการดำเนินงานของสหกรณ์ในธุรกิจต่างๆ ได้สร้างความเชื่อถือเป็นที่ไว้วางใจของสมาชิกจนทำให้จำนวนสหกรณ์ จำนวนสมาชิก ปริมาณเงินทุน และผลกำไรของสหกรณ์ เพิ่มขึ้นทุกปี ปัจจุบันมีสหกรณ์ทั่วประเทศ ณ วันที่ 1 มกราคม 2555 ประมาณ 7,964 สหกรณ์ และสมาชิก 10,827,490 คน การสหกรณ์ในประเทศไทยจึงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยเฉพาะ ต่อประชาชนที่ยากจน สหกรณ์จะเป็นสถาบันทางเศรษฐกิจและสังคมที่ช่วยแก้ไขปัญหาในการประกอบอาชีพ และช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น

คุณค่า อุดมการณ์ และหลักการของสหกรณ์

จากข้อมูลในสารานุกรม Wikipedia (2557 : 1-2) ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า คุณค่าของสหกรณ์ (Cooperatives Values) คือ การที่สหกรณ์อยู่บนพื้นฐานแห่งคุณค่าของการช่วยตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความเป็นประชาธิปไตย ความเสมอภาค ความเที่ยงธรรม และความเป็นเอกภาพ สมาชิกสหกรณ์เชื่อมั่นในคุณค่าทางจริยธรรมแห่งความสุจริต ความเปิดเผย ความรับผิดชอบต่อสังคม และความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น โดยสืบทอดประเพณีปฏิบัติของผู้ริเริ่มการสหกรณ์

อุดมการณ์สหกรณ์ (Cooperative Ideology) คือ ความเชื่อร่วมกันที่ว่า การช่วยเหลือตนเอง และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์จะนำไปสู่การกินดี อยู่ดี ความเป็นธรรมและสันติสุขในสังคม

หลักการสหกรณ์ (Cooperative Principles) คือ แนวทางที่สหกรณ์ยึดถือปฏิบัติเพื่อให้คุณค่าของสหกรณ์เกิดผลเป็นรูปธรรม ซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ 7 ประการคือ

หลักการที่ 1 การเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง (Voluntary and Open Membership) มีข้อสังเกตการ 3 ประการคือ

1. พึงตระหนักว่าการเข้าและออกจากการเป็นสมาชิกจะต้องเป็นไปโดยความสมัครใจของบุคคล คำว่าบุคคลนี้หมายถึงความถึงบุคคลทั้งที่เป็นบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล โดยไม่ใช่ถูกชักจูง โน้มน้าว ล่อลวง บังคับ ช่มชู้จากผู้อื่น

2. การกำหนดคุณสมบัติสมาชิกของสหกรณ์ต่างๆ เพื่อให้ได้บุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกแล้วสามารถร่วมกันดำเนินกิจกรรมในสหกรณ์ได้ และไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนสมาชิก และสหกรณ์ ไม่ถือว่าขัดกับหลักการสหกรณ์ข้อนี้

3. สมาชิกสมทบควรมีแต่เฉพาะกรณีของสหกรณ์บางประเภทที่มีลักษณะพิเศษและจำเป็นเท่านั้น ไม่ควรให้มีในสหกรณ์ทั่วไปหรือทุกประเภท เพราะตามปกติสมาชิกสมทบมาจากบุคคล ซึ่งขาดคุณสมบัติที่จะเป็นสมาชิกธรรมดา หากสหกรณ์ได้รับสมาชิกสมทบจำนวนมากก็อาจกระทบต่อการส่งเสริมผลประโยชน์ของสมาชิกธรรมดาได้ แม้ว่ากฎหมายจะห้ามมิให้สมาชิกสมทบมีสิทธิบางประการก็ตาม

หลักการที่ 2 การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย (Democratic Member Control) เป็นหลักการพึงตระหนักว่าเป็นหน้าที่ของสมาชิกทุกคนที่จะต้องร่วมแรงกายใจและสติปัญญาในการดำเนินการและควบคุมดูแลการดำเนินงานของสหกรณ์ตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผ่านช่องทางหรือองค์การต่างๆ เช่น คณะกรรมการดำเนินการ ผู้ตรวจสอบกิจการและที่ประชุมใหญ่

หลักการที่ 3 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก (Member Economic Participation) มีข้อสังเกต 2 ประการคือ

1. การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก มุ่งเน้นให้สมาชิกทุกคนพึงตระหนักว่าบทบาทที่สำคัญของตน คือการที่ต้องเป็นทั้งเจ้าของและลูกค้าในคนเดียวกัน (Co-Owners Customers) จึงต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้สมทบทุน ผู้ควบคุม และผู้อุดหนุนหรือผู้ใช้บริการของสหกรณ์ มิใช่เข้ามาเป็นสมาชิกเพียงเพื่อมุ่งหวังได้รับประโยชน์จากสหกรณ์เท่านั้น

2. การจัดสรรกำไรสุทธิเพื่อความเป็นธรรมแก่สมาชิก ส่วนหนึ่งต้องกันไว้เป็นทุนสำรองซึ่งจะนำไปแบ่งกันมิได้ แต่เป็นทุนเพื่อพัฒนาสหกรณ์ของพวกเขาเอง ถือว่าเป็นทุนทางสังคม นอกจากนั้นอาจแบ่งเป็นเงินปันผลในอัตราจำกัดและเป็นเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนแห่งธุรกิจ

ประเภทของสหกรณ์

การที่จะสามารถกำหนดรูปแบบสหกรณ์ให้ชัดเจนได้จะต้องจัดแบ่งเป็นประเภทตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์นั้น ๆ ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 และต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 ขึ้นถือใช้ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2542 และในปัจจุบันได้กำหนดประเภทของสหกรณ์ตามกฎหมายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.2548 โดยได้บัญญัติประเภทสหกรณ์เพิ่มอีก 1 ประเภทคือ ประเภทสหกรณ์เครดิตยูเนียน และได้กำหนดประเภทของสหกรณ์ไว้ 7 ประเภท แต่ละประเภทมีลักษณะดังนี้ (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2548 : 16-19)

1. สหกรณ์การเกษตร (Agricultural Co-Operative)

สหกรณ์ประเภทนี้จะมีสมาชิกที่ประกอบอาชีพทางการเกษตร มีลักษณะการดำเนินงานเป็นรูปแบบอเนกประสงค์ คือ ดำเนินธุรกิจหลายอย่าง เพื่อสนองตอบความต้องการในการทำการเกษตรของสมาชิก เช่น การจัดหาวัสดุและสิ่งของ การรวบรวมผลิตผลการเกษตรของสมาชิกไปจัดการขาย การแปรรูปผลิตผลการเกษตรและจำหน่ายให้ได้ราคาสูงขึ้น สหกรณ์ประเภทการเกษตรอาจเรียกชื่อตามอาชีพเฉพาะชนิดของสมาชิกที่รวมตัวกัน เช่น สหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกร จัดเป็นสหกรณ์ประเภทการเกษตร ที่มีรูปแบบเฉพาะผู้ประกอบการอาชีพการเกษตรที่เลี้ยงสุกร สหกรณ์โคนมจัดเป็นประเภทการเกษตรที่มีรูปแบบเฉพาะผู้ประกอบการอาชีพการเกษตรที่เลี้ยงโคนม เป็นต้น

2. สหกรณ์ประมง (Fishery Co-Operative)

สหกรณ์ของผู้ประกอบอาชีพทางการประมงในน้ำจืดและน้ำเค็มรวมทั้งการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีการดำเนินงานในรูปอเนกประสงค์เช่นเดียวกับสหกรณ์ประเภทการเกษตร ส่วนใหญ่จะจัดตั้งในพื้นที่แถบชายทะเล

3. สหกรณ์นิคม (Land Settlement Co-Operative)

สหกรณ์นิคมมีลักษณะการดำเนินงานเช่นเดียวกับสหกรณ์การเกษตร คือ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเกษตรมาจำหน่าย การให้สินเชื่อ การรวบรวมผลิตผลการเกษตร แต่การจัดการสหกรณ์นิคมแตกต่างจากสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคมจะเป็นการจัดการที่ดิน โดยที่กรมส่งเสริมสหกรณ์รับผิดชอบในการจัดการที่ดินในเขตนิคมสหกรณ์ ผู้ที่ได้รับการจัดสรรพื้นที่ให้ทำกินในเขตนิคมสหกรณ์จะรวมตัวกันจัดตั้งสหกรณ์ขึ้น เรียกว่า “สหกรณ์นิคม” สหกรณ์นิคมแบ่งออกเป็น 3 รูป คือ

รูปแบบที่ 1 สหกรณ์นิคมที่ให้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน เป็นสหกรณ์นิคมที่จัดตั้งขึ้นในที่ดินที่กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้รับมาจัดที่ดินตามพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511 เมื่อใดที่สมาชิกได้ปฏิบัติตามกฎหมายและตามข้อบังคับของสหกรณ์ก็จะได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น

รูปแบบที่ 2 สหกรณ์เช่าซื้อที่ดิน เป็นสหกรณ์นิคมที่กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้รับงบประมาณทางราชการนำมาจัดซื้อที่ดินแปลงใหญ่ผืนเดียว และจัดให้มีราษฎรที่ไม่มีที่ดินทำกิน

เป็นของตนเองได้เข้าทำกิน โดยจัดตั้งเป็นสหกรณ์เช่าซื้อที่ดิน เมื่อใดที่สมาชิกส่งชำระเงินค่าเช่าซื้อ และปฏิบัติตามที่ข้อบังคับของสหกรณ์กำหนดไว้ครบถ้วน ก็จะได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงนั้น

รูปแบบที่ 3 สหกรณ์การเช่าที่ดิน เป็นสหกรณ์นิคมที่จัดตั้งในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่มีการบุกรุกจนมีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรม ไม่อาจจะปลูกสร้างหรือสงวนป่าไว้ได้ จะอนุญาตให้มีการเช่าที่ดินและกันส่วนหนึ่งปลูกป่าเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร สหกรณ์การเช่าที่ดิน จะไม่ให้กรรมสิทธิ์แก่ราษฎร จะมีเพียงสิทธิครอบครองเพื่อทำกินเท่านั้น

4. สหกรณ์ร้านค้า (Consumers Co-Operative)

สหกรณ์ประเภทนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีพมาจำหน่ายแก่สมาชิก เพื่อป้องกันการเอารัดเอาเปรียบของพ่อค้าท้องถิ่น สหกรณ์ประเภทนี้มักจัดตั้งในเขตเมือง ในสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ปัจจุบันนี้ประสบปัญหาไม่สามารถแข่งขันกับห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ที่มีเงินทุนมหาศาล และมีกลยุทธ์การตลาดที่ดึงดูดผู้บริโภคได้ผล

5. สหกรณ์บริการ (Service Co-Operative)

สหกรณ์บริการจัดตั้งขึ้น ในกลุ่มประชาชนที่ประกอบอาชีพในด้านการบริการ ใช้บริการสาธารณูปโภคและการเคหะ เช่น สหกรณ์แท็กซี่ สหกรณ์เดินรถ สหกรณ์เคหสถาน สหกรณ์ไฟฟ้า เป็นต้น การดำเนินงานมุ่งจัดการด้านบริการตามลักษณะกิจกรรมของสหกรณ์นั้น ๆ

6. สหกรณ์ออมทรัพย์ (Thrift and Credit Co-Operative)

สหกรณ์ประเภทนี้ จะจัดตั้งในหน่วยงานหรือบริษัทที่มีพนักงานจำนวนมาก ในหน่วยงานหรือบริษัทเดียวกัน ที่มีรายได้ประจำรายเดือน มุ่งส่งเสริมให้มีการออมทรัพย์ และให้บริการกู้ยืมเงินแก่สมาชิกตามความจำเป็น เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ครู สหกรณ์ข้าราชการ สหกรณ์ จำกัด เป็นต้น

7. สหกรณ์เครดิตยูเนียน (Credit Union Co-Operative)

สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในกลุ่มบุคคลในชุมชนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสถาบันการเงินและสวัสดิการของชุมชน มีขอบเขตวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 7.1 ส่งเสริมการออมทรัพย์ของสมาชิก
- 7.2 จัดหาทุนและบริการสินเชื่อเพื่อการประกอบอาชีพ และการดำรงชีพ
- 7.3 ทำหรือจัดหาปัจจัยการผลิต รวมซื้อ รวมขาย สินค้าและบริการของสมาชิก รวมทั้งจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค หรือแปรรูปผลผลิตของสมาชิก
- 7.4 ร่วมมือกับสหกรณ์อื่น องค์การชุมชน ภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐ
- 7.5 ส่งเสริมการเรียนรู้ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกและชุมชน

สรุปได้ว่าสหกรณ์สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

1. สหกรณ์ภาคการเกษตร ได้แก่ สหกรณ์ที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการเกษตรโดยตรง ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง และสหกรณ์นิคม
2. สหกรณ์นอกภาคการเกษตร ได้แก่ สหกรณ์ที่ไม่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการเกษตรโดยตรง ได้แก่ สหกรณ์บริการ สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์เครดิตยูเนียน

ความหมายของสหกรณ์การเกษตร

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2541 : 155) ได้ให้ความหมายว่า สหกรณ์การเกษตร คือ สหกรณ์ที่เกษตรกรรวมตัวกันจัดตั้งขึ้น เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิกทั้งในด้านเงินทุน การผลิต การจำหน่ายและช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรการสมาชิกให้ดีกว่าเดิม

สรินยา สมบุญ (2543 : 47) ให้ความหมายสหกรณ์การเกษตร คือ องค์กรที่ผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตรรวมกันจัดตั้งขึ้นและจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสหกรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิก และช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น

ดำรง ปันประนต และสะอาด แก้วเกษ (2549 : 58) ให้ความหมายของสหกรณ์การเกษตร คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้มีอาชีพทางการเกษตร รวมตัวกันขึ้นจัดตั้งและจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสหกรณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิก ดำเนินกิจการร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิกและช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น

สมพงษ์ เฟื่องอารมย์ (2549 : 86) ให้ความหมายว่า สหกรณ์การเกษตร คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้มีอาชีพทางการเกษตรรวมตัวกันจัดตั้งขึ้น และจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสหกรณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิก และช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2557ข : 1-2) ให้ความหมายว่า สหกรณ์การเกษตร คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้มีอาชีพทางการเกษตร รวมกันจัดตั้งขึ้น และจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสหกรณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจการร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิก และช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น

สรุปได้ว่า สหกรณ์การเกษตร คือ กลุ่มบุคคลที่ประกอบอาชีพเกษตรกร รวมตัวกันจดทะเบียนตั้งขึ้นในรูปแบบสหกรณ์ ตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ เพื่อดำเนินจุดมุ่งหมาย และ

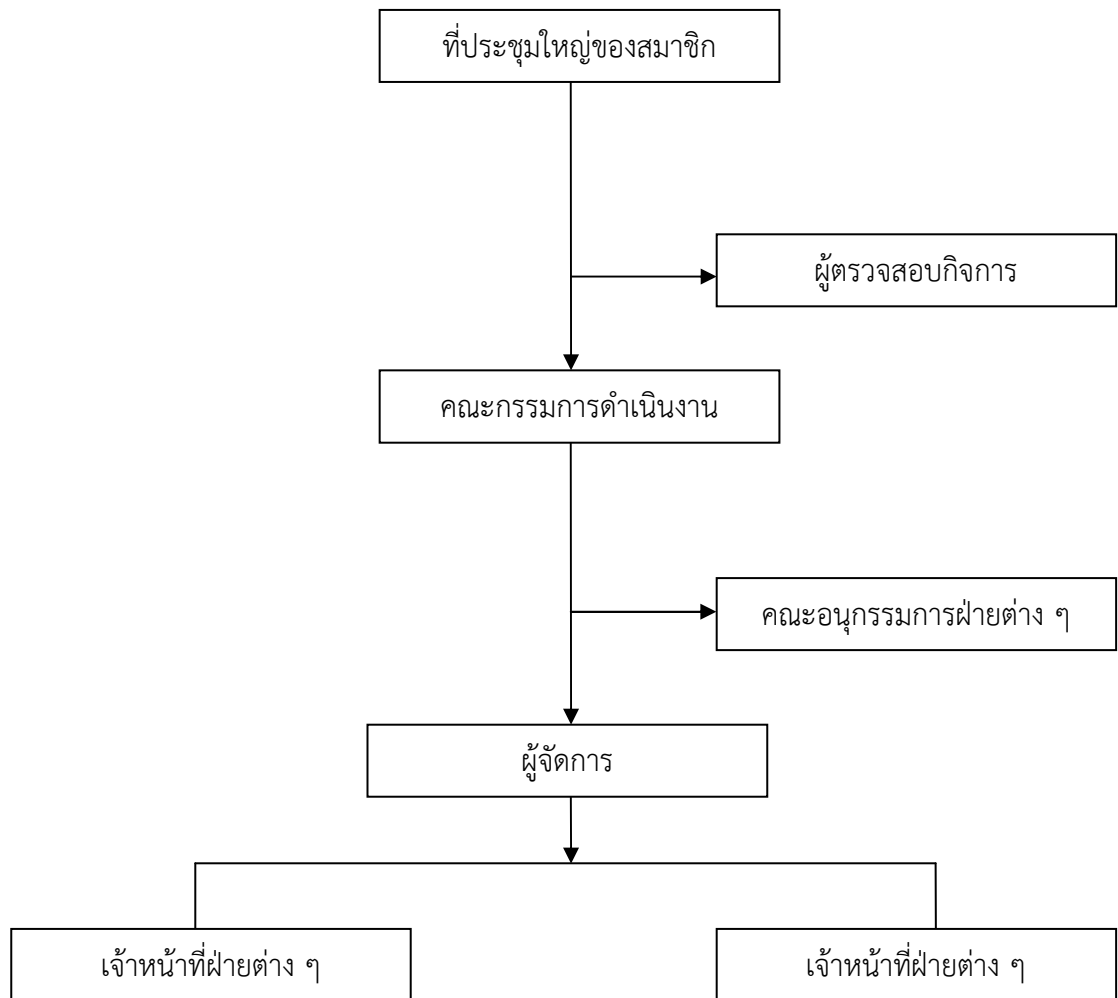
วัตถุประสงค์ในการประกอบอาชีพ โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันและช่วยยกฐานะของสมาชิกให้ดีขึ้น โดยกิจกรรมหลักของสหกรณ์ คือ การให้สินเชื่อ การขาย การซื้อ การแปรรูป ตลอดจนการส่งเสริมการเกษตร

วัตถุประสงค์ของสหกรณ์การเกษตร

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2557ข : 2) อธิบายว่าสหกรณ์การเกษตรมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ โดยการรับฝากเงินและให้ผลตอบแทน ในรูป ของดอกเบี้ยอัตราเดียวกับธนาคารพาณิชย์ และโดยการถือหุ้นหัก ณ ที่จ่าย เป็นรายเดือน แต่ไม่เกิน 1 ใน 5 ของหุ้นทั้งหมด เมื่อสิ้นปีทางบัญชีต้อง จ่ายเงินปันผลค่าหุ้นให้แก่สมาชิกในอัตราที่กฎหมายกำหนด รวมทั้ง ให้บริการด้านเงินกู้แก่สมาชิกตามความจำเป็น

โครงสร้างการบริหารจัดการของสหกรณ์การเกษตร

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2548 : 43-45) ให้ข้อมูลว่า โครงสร้างการดำเนินงานสหกรณ์การเกษตร มีโครงสร้างเป็นแบบการดำเนินงานโดยที่สมาชิกทุก ๆ คน จะมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยการเลือกตัวแทนเพื่อทำหน้าที่บริหารงานสหกรณ์การเกษตร เรียกว่า “คณะกรรมการดำเนินการ” ซึ่งเลือกจากที่ประชุมใหญ่ของสมาชิก คณะกรรมการดำเนินการมีหน้าที่กำหนดนโยบายการบริหารงานให้ สหกรณ์โดยมี “ผู้จัดการ” ที่คณะกรรมการดำเนินการว่าจ้างให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการของสหกรณ์การเกษตรภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการดำเนินการ ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร
ที่มา : กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2548 : 43

จากภาพที่ 2.1 โครงสร้างการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร ประกอบด้วยฝ่ายที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. สมาชิก หมายถึง ผู้ลงชื่อขอจดทะเบียนสหกรณ์ และผู้ที่สมัครเป็นสมาชิก สหกรณ์ โดยถือว่าได้เป็นสมาชิกเมื่อได้ชำระค่าหุ้นตามข้อบังคับสหกรณ์แล้ว มีหน้าที่ดังนี้

- 1) เข้าร่วมประชุมกลุ่มและประชุมใหญ่ด้วยตนเองทุกครั้ง
- 2) เลือกตั้งประธานกลุ่ม เลขานุการกลุ่ม และคณะกรรมการดำเนินการ เพื่อให้ได้

คนดีมีความสามารถเข้าไปบริหารงาน

- 3) ลงทุนถือหุ้นและฝากเงิน เพื่อเพิ่มทุนให้แก่สหกรณ์
- 4) อุดหนุนหรือทำธุรกิจกับสหกรณ์อย่างสม่ำเสมอ

5) ต้องหมั่นศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบต่าง ๆ ของ สหกรณ์ เพื่อช่วยกันแก้ไขเกี่ยวกับงานสหกรณ์ให้ก้าวหน้า

6) แนะนำชี้แจงให้ผู้อื่นเข้าใจเกี่ยวกับงานสหกรณ์

7) ร่วมมือทุกทาง เพื่อให้เกิดความเจริญแก่สหกรณ์

8) ยอมรับถือใช้หรือแก้ไขเพื่อเติมข้อบังคับสหกรณ์ ในที่ประชุมใหญ่รวมทั้งเสนอ ข้อคิดเห็น และลงมติในที่ประชุมใหญ่

9) เข้าชื่อกันให้มีการเรียกประชุมใหญ่วิสามัญ เมื่อเห็นว่ามีเรื่องจำเป็นต้องมี สมาชิกไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้า หรือน้อยกว่า 50 คน หรือผู้แทนสมาชิกไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของ ผู้แทนสมาชิกทั้งหมด หรือน้อยกว่า 25 คน

ที่ประชุมใหญ่ของสมาชิก สหกรณ์จะมีการประชุมทั้งหมดหรือผู้แทนสมาชิกอย่างน้อยปี ละหนึ่งครั้ง เรียก “การประชุมใหญ่” ซึ่งที่ประชุมใหญ่จะทำหน้าที่พิจารณาเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1) รับทราบเรื่องการรับสมาชิกเข้าใหม่ และลาออกจากสมาชิก

2) กำหนดวงเงินกู้ยืม

3) กำหนดค่าพาหนะและเบี้ยเลี้ยงของคณะกรรมการดำเนินการ

4) เลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการ หรือถอดถอนกรรมการดำเนินการทั้งคณะ

หรือรายบุคคล

5) เลือกตั้งผู้ตรวจสอบกิจการ

6) พิจารณานุมัติงบดุล และรายงานประจำปี

7) พิจารณาจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี

8) พิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ

9) พิจารณากำหนดนโยบายการดำเนินงานของสหกรณ์

10) พิจารณารายงานผู้ตรวจสอบกิจการ

11) พิจารณาข้ออุทธรณ์ของสมาชิกเกี่ยวกับมติของคณะกรรมการดำเนินการ

12) พิจารณาและปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำแนะนำของนายทะเบียน รองนายทะเบียน สหกรณ์ ผู้ตรวจสอบสหกรณ์ ผู้สอบบัญชี พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์มอบหมายหรือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์

13) พิจารณาลงมติให้สหกรณ์สมัครเข้าเป็นสมาชิกของชุมนุมสหกรณ์ หรือให้เข้าร่วมกับสหกรณ์อื่น ในการจัดตั้งชุมนุมสหกรณ์

14) พิจารณาให้ความร่วมมือ และประสานงานกับสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ในการส่งเสริมและเผยแพร่กิจการสหกรณ์ ตลอดจนการรับคำแนะนำช่วยเหลือทางวิชาการ สหกรณ์ และการศึกษาฝึกอบรมวิชาการเกี่ยวกับการสหกรณ์

2. คณะกรรมการดำเนินการ หมายถึง คณะบุคคลที่ได้รับเลือกตั้งมาจากสมาชิกในที่ประชุมใหญ่หรือตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่กำหนด คณะกรรมการดำเนินการมีหน้าที่กำหนดนโยบายวัตถุประสงค์ แนวทางปฏิบัติงานของสหกรณ์ และควบคุมการบริหารสหกรณ์แทนสมาชิก โดยสรุป หน้าที่ของคณะกรรมการได้แก่

- 1) ดำเนินการในเรื่องรับสมาชิกและสมาชิกออกจากสหกรณ์
- 2) การควบคุมการดำเนินงานของสหกรณ์
- 3) กำหนดนโยบายการดำเนินงานของสหกรณ์
- 4) ดำเนินเรื่องการจ้างและเลิกจ้างพนักงานสหกรณ์
- 5) จัดให้มีการตรวจสอบหลักฐานทางบัญชีและการเงิน
- 6) พิจารณางบรายจ่ายของสหกรณ์แล้วนำเสนอต่อที่ประชุมใหญ่เพื่ออนุมัติ
- 7) กำหนดระเบียบต่าง ๆ ของสหกรณ์
- 8) จัดทำงบดุลเพื่อให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบกับจัดทำรายงานประจำปีเพื่อเสนอที่ประชุมใหญ่ในคราวที่เสนองบดุล
- 9) พิจารณาเรื่องเงินฝากหรือลงทุนของสหกรณ์
- 10) วิเคราะห์และปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำแนะนำของนายทะเบียนสหกรณ์ รองนายทะเบียนสหกรณ์ ผู้ตรวจการสหกรณ์ ผู้สอบบัญชี พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์มอบหมาย หรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์
- 11) ฟ้อง ต่อสู้ หรือดำเนินคดีเกี่ยวกับการสหกรณ์

3. ผู้จัดการ หมายถึง ผู้ที่สหกรณ์โดยคณะกรรมการดำเนินการคัดเลือก และว่าจ้างให้มาทำหน้าที่รับผิดชอบการจัดการธุรกิจของสหกรณ์ให้เป็นไปตามนโยบายที่คณะกรรมการดำเนินการกำหนดผู้จัดการจึงควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ในการทำงานผู้จัดการจะจัดจ้างเจ้าหน้าที่ให้ทำงาน ในสหกรณ์ตามปริมาณธุรกิจและฐานะการเงินของสหกรณ์

สหกรณ์การเกษตรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

จากข้อมูลของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2554 : 1) มีข้อมูลว่า ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อยู่ในพื้นที่ของสำนักงานกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เขต 3 และ 4 โดยอยู่ในเขตจังหวัด 8 จังหวัด คือ จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ยโสธร ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี โดยมี สหกรณ์การเกษตรที่ขึ้นทะเบียนไว้ ซึ่งยังคงดำเนินกิจการ ทั้งหมด จำนวน 511 แห่ง โดยมี สหกรณ์ที่เป็นสหกรณ์การเกษตร จำนวน 293 แห่ง แบ่งตามจังหวัด ได้ดังนี้

จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 32 แห่ง ได้แก่

1. สหกรณ์การเกษตรกู่ดินหินผาพ้าน้ำ จำกัด

2. สหกรณ์การเกษตรเกษตรสมบูรณ์ จำกัด
3. สหกรณ์การเกษตรแก้งคร้อ จำกัด
4. สหกรณ์การเกษตรคอนสวรรค์ จำกัด
5. สหกรณ์การเกษตรคอนสาร จำกัด
6. สหกรณ์การเกษตรโครงการทุ่งลุยลาย จำกัด
7. สหกรณ์การเกษตรจัตุรัส จำกัด
8. สหกรณ์การเกษตรชาวไร่อ้อยหนองบัวแดง จำกัด
9. สหกรณ์การเกษตรชุมชนโนนตาด จำกัด
10. สหกรณ์การเกษตรตลาดแร่ จำกัด
11. สหกรณ์การเกษตรตำบลโนนแดง จำกัด
12. สหกรณ์การเกษตรเนินสง่า จำกัด
13. สหกรณ์การเกษตรบ้านแก้ง จำกัด
14. สหกรณ์การเกษตรบ้านเขว้า จำกัด
15. สหกรณ์การเกษตรบ้านค้ายหมื่นแผ้ว จำกัด
16. สหกรณ์การเกษตรบ้านแพน จำกัด
17. สหกรณ์การเกษตรบำเหน็จณรงค์ จำกัด
18. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินนางแดด จำกัด
19. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินบ้านเป่าหนองโพนงาม จำกัด
20. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินภักดีชุมพลหนึ่ง จำกัด
21. สหกรณ์การเกษตรผู้ปลูกพริกจัตุรัส จำกัด
22. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธกส.ชัยภูมิ จำกัด
23. สหกรณ์การเกษตรภักดีชุมพล จำกัด
24. สหกรณ์การเกษตรภูเขียว จำกัด
25. สหกรณ์การเกษตรภูเขียวพัฒนา จำกัด
26. สหกรณ์การเกษตรภูห้วยก จำกัด
27. สหกรณ์การเกษตรเมืองชัยภูมิ จำกัด
28. สหกรณ์การเกษตรลำปะทาว จำกัด
29. สหกรณ์การเกษตรสำเภาทอง จำกัด
30. สหกรณ์การเกษตรหนองบัวแดง จำกัด
31. สหกรณ์การเกษตรหนองบัวระเหว จำกัด
32. สหกรณ์การเกษตรอำเภเทพสถิต จำกัด

จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 56 แห่ง ได้แก่

1. สหกรณ์การเกษตร อพป.วังหมี จำกัด
2. สหกรณ์การเกษตรแก้งสนามนาง จำกัด
3. สหกรณ์การเกษตรขามทะเลสอ จำกัด
4. สหกรณ์การเกษตรขามสะแกแสง จำกัด
5. สหกรณ์การเกษตรเขาจันทร์ จำกัด
6. สหกรณ์การเกษตรเขายายเที่ยง จำกัด
7. สหกรณ์การเกษตรคงสามัคคี จำกัด
8. สหกรณ์การเกษตรครบุรี จำกัด
9. สหกรณ์การเกษตรคุ้มเจริญ จำกัด
10. สหกรณ์การเกษตรจักรราช จำกัด
11. สหกรณ์การเกษตรชุมชนฟ้าสว่าง จำกัด
12. สหกรณ์การเกษตรชุมพวง จำกัด
13. สหกรณ์การเกษตรด่านขุนทด จำกัด
14. สหกรณ์การเกษตรตะขบ จำกัด
15. สหกรณ์การเกษตรถาวรพัฒนานครราชสีมา จำกัด
16. สหกรณ์การเกษตรท่าช้างโคราช จำกัด
17. สหกรณ์การเกษตรท่าช้างสามัคคี จำกัด
18. สหกรณ์การเกษตรเทพารักษ์ จำกัด
19. สหกรณ์การเกษตรนิคมฯ พิมาย จำกัด
20. สหกรณ์การเกษตรนิคมฯ ลำตะคอง จำกัด
21. สหกรณ์การเกษตรโนนแดง จำกัด
22. สหกรณ์การเกษตรโนนไทย จำกัด
23. สหกรณ์การเกษตรโนนเมืองพัฒนา จำกัด
24. สหกรณ์การเกษตรโนนสูง จำกัด
25. สหกรณ์การเกษตรบัวลาย จำกัด
26. สหกรณ์การเกษตรบัวใหญ่ จำกัด
27. สหกรณ์การเกษตรบ้านเหลื่อม จำกัด
28. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพวงสาม จำกัด
29. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพวงสี่ จำกัด
30. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพวงหนึ่ง จำกัด

31. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินลำทะเมนชัย จำกัด
 32. สหกรณ์การเกษตรประทาย จำกัด
 33. สหกรณ์การเกษตรปึกธงชัย จำกัด
 34. สหกรณ์การเกษตรปากช่อง จำกัด
 35. สหกรณ์การเกษตรผ้าไหมปักธงชัย จำกัด
 36. สหกรณ์การเกษตรพระทองคำ จำกัด
 37. สหกรณ์การเกษตรพิมาย จำกัด
 38. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.นครราชสีมา จำกัด
 39. สหกรณ์การเกษตรเพื่อพัฒนาชนบทจักราช จำกัด
 40. สหกรณ์การเกษตรมั่นคง 1 จำกัด
 41. สหกรณ์การเกษตรมาบตะโกเอน จำกัด
 42. สหกรณ์การเกษตรเมืองนครราชสีมา จำกัด
 43. สหกรณ์การเกษตรเมืองยาง จำกัด
 44. สหกรณ์การเกษตรลำพระเพลิง จำกัด
 45. สหกรณ์การเกษตรวังไม้แดง จำกัด
 46. สหกรณ์การเกษตรสวนป่าปักธงชัย จำกัด
 47. สหกรณ์การเกษตรสารภีโชคชัย จำกัด
 48. สหกรณ์การเกษตรสีคิ้ว จำกัด
 49. สหกรณ์การเกษตรสูงเนิน จำกัด
 50. สหกรณ์การเกษตรเสิงสาง จำกัด
 51. สหกรณ์การเกษตรหนองไข้-พุนทรัพย์ จำกัด
 52. สหกรณ์การเกษตรหนองบุญมาก จำกัด
 53. สหกรณ์การเกษตรหนองหว้า จำกัด
 54. สหกรณ์การเกษตรหลุ่งตะเคียน จำกัด
 55. สหกรณ์การเกษตรห้วยแถลง จำกัด
 56. สหกรณ์การเกษตรหินห้วยทราย จำกัด
- จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 40 แห่ง ได้แก่
1. สหกรณ์การเกษตร กรป.กลาง นพค.บุรีรัมย์ จำกัด
 2. สหกรณ์การเกษตร สกย.อ.(1)นางรอง จำกัด
 3. สหกรณ์การเกษตรกระสัง จำกัด
 4. สหกรณ์การเกษตรคูเมือง จำกัด

5. สหกรณ์การเกษตรชาวไร่อ้อยบุรีรัมย์ร่วมใจ จำกัด
6. สหกรณ์การเกษตรชุมชนตำบลเมืองแฝก จำกัด
7. สหกรณ์การเกษตรชุมชนบ้านสารภี จำกัด
8. สหกรณ์การเกษตรตำบลบ้านแว่ง จำกัด
9. สหกรณ์การเกษตรตำบลบุกระสัง จำกัด
10. สหกรณ์การเกษตรตำบลปราสาท จำกัด
11. สหกรณ์การเกษตรถาวรพัฒนาบุรีรัมย์ จำกัด
12. สหกรณ์การเกษตรทฤษฎีใหม่ตลาดโพธิ์ จำกัด
13. สหกรณ์การเกษตรทอผ้าไหมบ้านคู จำกัด
14. สหกรณ์การเกษตรนางรอง จำกัด
15. สหกรณ์การเกษตรนาโพธิ์ จำกัด
16. สหกรณ์การเกษตรโนนดินแดง จำกัด
17. สหกรณ์การเกษตรโนนสุวรรณ จำกัด
18. สหกรณ์การเกษตรบ้านด่าน จำกัด
19. สหกรณ์การเกษตรบ้านใหม่ไชยพจน์ จำกัด
20. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสะพานทรายลำจังหัน จำกัด
21. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินลำปลายมาศ จำกัด
22. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินหนองหงส์ จำกัด
23. สหกรณ์การเกษตรประโคนชัย จำกัด
24. สหกรณ์การเกษตรปลื้มพัฒนา จำกัด
25. สหกรณ์การเกษตรปะคำ จำกัด
26. สหกรณ์การเกษตรแปรรูปบุชีเหล็ก จำกัด
27. สหกรณ์การเกษตรพลับพลาชัย จำกัด
28. สหกรณ์การเกษตรพุทไธสง จำกัด
29. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธกส.บุรีรัมย์ จำกัด
30. สหกรณ์การเกษตรเมืองบุรีรัมย์ จำกัด
31. สหกรณ์การเกษตรสะพานทราย จำกัด
32. สหกรณ์การเกษตรลำปลายมาศ จำกัด
33. สหกรณ์การเกษตรศุภนิมิตบ้านกรวด จำกัด
34. สหกรณ์การเกษตรสตึก จำกัด
35. สหกรณ์การเกษตรสหพันธ์สตรีหนองยางตาจาง จำกัด

36. สหกรณ์การเกษตรแสลงโทน จำกัด
37. สหกรณ์การเกษตรหนองกี่ จำกัด
38. สหกรณ์การเกษตรหนองหงส์ จำกัด
39. สหกรณ์การเกษตรห้วยราช จำกัด
40. สหกรณ์การเกษตรห้วยหิน จำกัด

จังหวัดยโสธร จำนวน 18 แห่ง ได้แก่

1. สหกรณ์การเกษตรกุดชุม จำกัด
2. สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด
3. สหกรณ์การเกษตรคำเขื่อนแก้ว จำกัด
4. สหกรณ์การเกษตรทรายมูล จำกัด
5. สหกรณ์การเกษตรทุ่งนางโกล จำกัด
6. สหกรณ์การเกษตรไทยเจริญ จำกัด
7. สหกรณ์การเกษตรธรรมชาติอินทรีย์หนองยอ จำกัด
8. สหกรณ์การเกษตรน้อมเกล้า จำกัด
9. สหกรณ์การเกษตรในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอึ้งอันเนื่องมาจาก

พระราชดำริ จำกัด

10. สหกรณ์การเกษตรบ้านโนนสวรรค์ จำกัด
11. สหกรณ์การเกษตรป่าติ้ว จำกัด
12. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธกส.ยโสธร จำกัด
13. สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด
14. สหกรณ์การเกษตรเมืองยโสธร จำกัด
15. สหกรณ์การเกษตรร่วมใจพัฒนา จำกัด
16. สหกรณ์การเกษตรเลิงนกทา จำกัด
17. สหกรณ์การเกษตรส่งเสริมเกษตรกรกรไทยมหาชนะชัย จำกัด
18. สหกรณ์การเกษตรสมัชชาเกษตรกรภาคอีสานเมืองยโสธร จำกัด

จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 34 แห่ง ได้แก่

1. สหกรณ์การเกษตร นพค. กรบ.กลาง ศรีสะเกษ จำกัด
2. สหกรณ์การเกษตรกันทรลักษณ์ จำกัด
3. สหกรณ์การเกษตรชุมชน จำกัด
4. สหกรณ์การเกษตรขุนหาญโพธิ์กระสังข์ จำกัด
5. สหกรณ์การเกษตรเขาวิหาร จำกัด

6. สหกรณ์การเกษตรเขื่อนช้าง จำกัด
 7. สหกรณ์การเกษตรทรายทองร่วมใจพัฒนา จำกัด
 8. สหกรณ์การเกษตรทับทิมสยาม 06 จำกัด
 9. สหกรณ์การเกษตรทับทิมสยาม 07 จำกัด
 10. สหกรณ์การเกษตรน้ำฝนแต่ จำกัด
 11. สหกรณ์การเกษตรนิคมฯ ปรีอใหญ่ จำกัด
 12. สหกรณ์การเกษตรโนนคูณ จำกัด
 13. สหกรณ์การเกษตรบึงบุรพ์ จำกัด
 14. สหกรณ์การเกษตรเบญจลักษณ์ จำกัด
 15. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินกันทรลักษ์ จำกัด
 16. สหกรณ์การเกษตรปรางค์ภู จำกัด
 17. สหกรณ์การเกษตรพยุห์ จำกัด
 18. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.ศรีสะเกษ จำกัด
 19. สหกรณ์การเกษตรเพื่อเกษตรกรไทยอำเภอราชีไศล จำกัด
 20. สหกรณ์การเกษตรโพธิ์ศรีสุวรรณ จำกัด
 21. สหกรณ์การเกษตรไพรบึง จำกัด
 22. สหกรณ์การเกษตรภูสิงห์ จำกัด
 23. สหกรณ์การเกษตรเมืองจันทร์ จำกัด
 24. สหกรณ์การเกษตรเมืองศรีสะเกษ จำกัด
 25. สหกรณ์การเกษตรยางชุมน้อย จำกัด
 26. สหกรณ์การเกษตรราชีไศล จำกัด
 27. สหกรณ์การเกษตรโรงสีชุมชนเบญจลักษณ์ จำกัด
 28. สหกรณ์การเกษตรวังหิน จำกัด
 29. สหกรณ์การเกษตรศรีกันทรารมย์ จำกัด
 30. สหกรณ์การเกษตรศรีรัตนะ จำกัด
 31. สหกรณ์การเกษตรศุภนิมิตไพรบึง จำกัด
 32. สหกรณ์การเกษตรสวนยางขุนหาญ จำกัด
 33. สหกรณ์การเกษตรห้วยทับทัน จำกัด
 34. สหกรณ์การเกษตรอุทุมพรพิสัย จำกัด
- จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 50 แห่ง ได้แก่
1. สหกรณ์การเกษตร สกย.อ.(1) ลำดวน จำกัด

2. สหกรณ์การเกษตรกาบเชิง จำกัด
3. สหกรณ์การเกษตรเขวาสินรินทร์ จำกัด
4. สหกรณ์การเกษตรจอมพระ จำกัด
5. สหกรณ์การเกษตรฉะเชิงเรื้อง จำกัด
6. สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด
7. สหกรณ์การเกษตรตำบลด่าน จำกัด
8. สหกรณ์การเกษตรตำบลบ้านจารย์ จำกัด
9. สหกรณ์การเกษตรถาวรพัฒนาสุรินทร์ จำกัด
10. สหกรณ์การเกษตรท่าตูม จำกัด
11. สหกรณ์การเกษตรนิคมฯปราสาท จำกัด
12. สหกรณ์การเกษตรนางมุด จำกัด
13. สหกรณ์การเกษตรบัวเขต จำกัด
14. สหกรณ์การเกษตรบ้านอำปอ จำกัด
15. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด
16. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด
17. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินทุ่งกุลาท่าตูมสอง จำกัด
18. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินเมืองสุรินทร์ จำกัด
19. สหกรณ์การเกษตรปราสาท จำกัด
20. สหกรณ์การเกษตรป้องกันชายแดนบ้านโพหนอง จำกัด
21. สหกรณ์การเกษตรพัฒนาชุมชน สกย.อ.(1) จังหวัดสุรินทร์ จำกัด
22. สหกรณ์การเกษตรพัฒนานาเสือก จำกัด
23. สหกรณ์การเกษตรพัฒนาวิชาชีพ(สตรี)ปราสาท จำกัด
24. สหกรณ์การเกษตรพัฒนาศรีสุข จำกัด
25. สหกรณ์การเกษตรพัฒนาสุรินทร์ จำกัด
26. สหกรณ์การเกษตรพัฒนาอาชีพ จำกัด
27. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.สุรินทร์ จำกัด
28. สหกรณ์การเกษตรเพื่อเกษตรกรไทยชุมพลบุรี จำกัด
29. สหกรณ์การเกษตรเมืองสุรินทร์ จำกัด
30. สหกรณ์การเกษตรร่วมใจบ้านดง จำกัด
31. สหกรณ์การเกษตรรัตนบุรี จำกัด
32. สหกรณ์การเกษตรรามมหาชน จำกัด

33. สหกรณ์การเกษตรรุ่งเรืองพัฒนา จำกัด
 34. สหกรณ์การเกษตรลำดวน จำกัด
 35. สหกรณ์การเกษตรศิขรภูมิ จำกัด
 36. สหกรณ์การเกษตรศุภนิมิตรวมใจพัฒนา จำกัด
 37. สหกรณ์การเกษตรสตรีชุมพลบุรี จำกัด
 38. สหกรณ์การเกษตรสตรีหนองระวี จำกัด
 39. สหกรณ์การเกษตรสนม จำกัด
 40. สหกรณ์การเกษตรสมัชชาเกษตรกรภาคอีสาน รัตนบุรี จำกัด
 41. สหกรณ์การเกษตรสมัชชาปราสาท จำกัด
 42. สหกรณ์การเกษตรสลักไถ่ จำกัด
 43. สหกรณ์การเกษตรสวายเสรี จำกัด
 44. สหกรณ์การเกษตรสังขะ จำกัด
 45. สหกรณ์การเกษตรสังขะศรีณรงค์ จำกัด
 46. สหกรณ์การเกษตรสำโรงทาบ จำกัด
 47. สหกรณ์การเกษตรหนองกระหมานบัว จำกัด
 48. สหกรณ์การเกษตรหมู่บ้านทับทิมสยาม 04 จำกัด
 49. สหกรณ์การเกษตรอินทรีย์ทุ่งกุลาร จำกัด
 50. สหกรณ์การเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ จำกัด
- จังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 19 แห่ง ได้แก่
1. สหกรณ์การเกษตรชานุมาน จำกัด
 2. สหกรณ์การเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านหินแก้ง จำกัด
 3. สหกรณ์การเกษตรนาเจริญ จำกัด
 4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินนายม จำกัด
 5. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินปทุมราชวงศา จำกัด
 6. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสร้างนงทา จำกัด
 7. สหกรณ์การเกษตรผู้แปรรูปผลิตภัณฑ์พื้นเมือง จำกัด
 8. สหกรณ์การเกษตรผู้ผลิตหมอนไหม จำกัด
 9. สหกรณ์การเกษตรพนา จำกัด
 10. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.อำนาจเจริญ จำกัด
 11. สหกรณ์การเกษตรเพื่อเกษตรกรไทยอำนาจเจริญ 2 จำกัด
 12. สหกรณ์การเกษตรเมืองอำนาจเจริญ จำกัด

13. สหกรณ์การเกษตรลืออำนาจ จำกัด
14. สหกรณ์การเกษตรศุภนิมิตชานุมาน จำกัด
15. สหกรณ์การเกษตรศุภนิมิตรปทุมราชวงศา จำกัด
16. สหกรณ์การเกษตรสตรีเย็บปักถักร้อยหัวตะพาน จำกัด
17. สหกรณ์การเกษตรเสนางคนิคม จำกัด
18. สหกรณ์การเกษตรหัวตะพาน จำกัด
19. สหกรณ์การเกษตรอนุรักษ์ป่าดงใหญ่ จำกัด

จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 44 แห่ง ได้แก่

1. สหกรณ์การเกษตรรุกข์ข้าวปุ้น จำกัด
2. สหกรณ์การเกษตรเขมราฐ จำกัด
3. สหกรณ์การเกษตรเชียงใหม่ จำกัด
4. สหกรณ์การเกษตรโขงเจียม จำกัด
5. สหกรณ์การเกษตรโครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านยางน้อย จำกัด
6. สหกรณ์การเกษตรชลประทานถ้ำแซ่ จำกัด
7. สหกรณ์การเกษตรดอนมดแดง จำกัด
8. สหกรณ์การเกษตรเดชอุดม จำกัด
9. สหกรณ์การเกษตรโดมน้อย จำกัด
10. สหกรณ์การเกษตรตระการพืชผล จำกัด
11. สหกรณ์การเกษตรตาลชุม จำกัด
12. สหกรณ์การเกษตรตำบลท่าหลวง จำกัด
13. สหกรณ์การเกษตรทุ่งศรีอุดม จำกัด
14. สหกรณ์การเกษตรนาจะหลวย จำกัด
15. สหกรณ์การเกษตรนาตาล จำกัด
16. สหกรณ์การเกษตรนาเยี่ย จำกัด
17. สหกรณ์การเกษตรน้ำขุ่น จำกัด
18. สหกรณ์การเกษตรน้ำยืน จำกัด
19. สหกรณ์การเกษตรนิคมฯ ลำโดมใหญ่ จำกัด
20. สหกรณ์การเกษตรบุญทวีก จำกัด
21. สหกรณ์การเกษตรบุเปือย จำกัด
22. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินโนนสมบูรณ์ จำกัด
23. สหกรณ์การเกษตรปากมูล จำกัด

24. สหกรณ์การเกษตรผู้ผลิตเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ จำกัด
25. สหกรณ์การเกษตรพลังสามัคคีสตรีลุ่มน้ำโขง จำกัด
26. สหกรณ์การเกษตรพิบูลมังสาหาร จำกัด
27. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.อุบลราชธานี จำกัด
28. สหกรณ์การเกษตรเพื่อเกษตรกรไทยเดชอุดม จำกัด
29. สหกรณ์การเกษตรโพธิ์ไทร จำกัด
30. สหกรณ์การเกษตรม่วงสามสิบ จำกัด
31. สหกรณ์การเกษตรเมืองอุบลราชธานี จำกัด
32. สหกรณ์การเกษตรร่วมใจ จำกัด
33. สหกรณ์การเกษตรไร่นาสวนผสมตระการพืชผล จำกัด
34. สหกรณ์การเกษตรไร่สารเคมี จำกัด
35. สหกรณ์การเกษตรวารินชำราบ จำกัด
36. สหกรณ์การเกษตรศรีเมืองใหม่ จำกัด
37. สหกรณ์การเกษตรสว่างวีระวงศ์ จำกัด
38. สหกรณ์การเกษตรสำโรง จำกัด
39. สหกรณ์การเกษตรสิรินธร จำกัด
40. สหกรณ์การเกษตรหนองไข่นก จำกัด
41. สหกรณ์การเกษตรหนองผือ จำกัด
42. สหกรณ์การเกษตรหนองหลัก จำกัด
43. สหกรณ์การเกษตรเหล่าเสือโก้ก จำกัด
44. สหกรณ์การเกษตรอาสาสมัครสาธารณสุขอุบลราชธานี จำกัด

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ณัฐพงษ์ ทองภักดี (2550 : 3-11) อธิบายไว้ว่า เมื่อกล่าวถึง “เศรษฐกิจพอเพียง” ผู้ที่สนใจแต่ละคนย่อมมีความนึกคิด มีการตีความที่แตกต่างกันตามความเข้าใจและประสบการณ์ของตน ซึ่งความสนใจนี้เป็นสิ่งที่ดี ยิ่ง อย่างไรก็ตามการประยุกต์ใช้ให้เป็นทิศทางเดียวกันจำเป็นต้องมีความเข้าใจพื้นฐานร่วมกัน บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะอธิบายความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริและการทำให้เกิดความกระจ่างชัดเพิ่มขึ้นตามกรอบของ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่ง

เป็นกรอบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 โดยชี้ให้เห็นความเป็นมา โครงสร้างและความหมาย เพื่อให้สามารถตีความเพื่อการประยุกต์ในบริบทที่แตกต่างกันได้ อย่างเหมาะสม

ทศวรรษก่อนวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 เป็นช่วงที่ประเทศไทยมีการปรับโครงสร้างการผลิต โดยมีความเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งสินค้าอุตสาหกรรมเป็นสินค้าที่มีทักษะการผลิตสูงขึ้น ทั้งยังมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่สูง ทั้งด้านการส่งออก และการผลิต (ณัฐพงษ์ ทองภักดี และวิศาล บุปพเวส, 2540 : 4-6) ทั้งนี้อัตราการขยายของผลผลิตมวลรวมของประเทศไทยมีการขยายตัวสูงเมื่อเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในช่วงปี 2502-2516 เฉลี่ยร้อยละ 8.1 ต่อปี แม้ระหว่างปี 2517-2528 ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก อัตราการขยายของผลผลิตมวลรวมของประเทศไทยก็ยังคงสูงถึงร้อยละ 6.3 ต่อปี และปี 2529-2539 อัตราการขยายของผลผลิตมวลรวมของประเทศไทยต่อปีของประเทศไทย คือ ร้อยละ 9.1 การขยายตัวทางเศรษฐกิจ การส่งออก และการปรับโครงสร้างการผลิต มีผลจากการที่ประเทศไทยเปิดต่อการค้าการลงทุนจากต่างชาติสูง มีการลงทุนจากต่างประเทศที่นำเทคโนโลยีและการตลาดมาสู่ประเทศไทย

นอกจากการขยายตัวที่ดีแล้ว เศรษฐกิจของประเทศไทยยังมีเสถียรภาพสูง ทั้งด้านของระดับราคาสินค้า อัตราแลกเปลี่ยน และการจ้างงานทำ โดยในปี 2504-2513 ประเทศไทยมีอัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยร้อยละ 2.3 ต่อปี ช่วงปี 2514-2523 อัตราเงินเฟ้อของประเทศไทยคือร้อยละ 10.0 ต่อปี และในปี 2524-2533 ประเทศไทยมีอัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยร้อยละ 4.4 ต่อปี ในช่วงก่อนวิกฤติปี 2540 อัตราเงินเฟ้อสูงขึ้นมาเป็นประมาณร้อยละ 5 ต่อปี ซึ่งก็ยังไม่สูงเมื่อเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาทั่วไป

อย่างไรก็ตาม ระบบเศรษฐกิจไทยก็มีความไม่สมดุลในหลายด้าน ในด้านการกระจายรายได้ ถึงแม้ว่าสัดส่วนคนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนจะลดลง แต่คนจนกลับมีสัดส่วนของรายได้ในระบบเศรษฐกิจน้อยลง ในปี 2518 คนที่จนที่สุดร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด มีสัดส่วนของรายได้เพียงร้อยละ 6 ของรายได้ทั้งหมดของประเทศ ในขณะที่คนรวยที่สุดร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด มีสัดส่วนของรายได้ถึงร้อยละ 49 ในปี 2539 คนรวยที่สุดร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด มีสัดส่วนของรายได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 56 ส่วนคนที่จนที่สุดร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด มีสัดส่วนของรายได้เหลือเพียงร้อยละ 4 ของรายได้ทั้งหมดของประเทศ นั่นแสดงให้เห็นว่า การกระจายรายได้ของคนในประเทศแย่ลง โดยในขณะที่เศรษฐกิจมีการขยายตัวสูงขึ้น ทั้งกลุ่มคนรวยและกลุ่มผู้มีรายได้น้อยมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น แต่รายได้ที่เพิ่มขึ้นนี้ คนรวยจะมีอัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้สูงกว่า

นอกจากนี้ ยังมีความไม่สมดุลด้านอื่นๆ เช่น ความแตกต่างของรายได้และความเจริญระหว่างเมืองกับชนบท ความไม่สมดุลของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับการเจริญเติบโต ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความไม่พอดีของโครงสร้างการผลิตและการจ้างงาน ที่สัดส่วนการผลิตของภาคเกษตรลดลงไปไม่ถึงร้อยละ 10 ของผลผลิตมวลรวม

ประชาชาติแต่สัดส่วนแรงงานในภาคเกษตรมีประมาณร้อยละ 50 ของแรงงานรวมในประเทศ ความไม่สมดุลของโครงสร้างการผลิตและระดับการศึกษาของแรงงาน ที่แรงงานส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษา (ฉลองภพ สุสังกรกาญจน์, 2549 : 22-37)

การเปลี่ยนแปลงของของเศรษฐกิจที่เป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น การลงทุนต่างประเทศมากขึ้น มีความสัมพันธ์กับต่างประเทศมากขึ้น ทำให้การผลิต และการตลาดมีความซับซ้อนขึ้นกว่าการผลิตแบบดั้งเดิมซึ่งมีพื้นฐานด้านการเกษตร ภาคการผลิตทั้งภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมต้องพึ่งพาตลาดเทคโนโลยี วัสดุดิบ และเครื่องจักรจากต่างประเทศสูงขึ้น ส่งผลให้ความผันผวนของระบบเศรษฐกิจโลกและระดับชาติมีผลกระทบต่อประชาชนมากขึ้น สังคมมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทั้งจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การหลั่งไหลของข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมต่างชาติ การเคลื่อนย้ายประชากรทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วขึ้นทำให้ความมั่นคงในชีวิตลดลง ความสามารถในการพึ่งตัวเองและสมดุลของชีวิตเปลี่ยนไป ทำให้ความสามารถในการกำหนดชีวิตของบุคคลอย่างอิสระทำได้ยากขึ้น

กล่าวได้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยมีความสำเร็จในหลายด้าน แต่ก็มีความไม่สมดุลของโครงสร้างในหลายมิติ โดยเฉพาะการมีพฤติกรรมที่ไม่พอดีมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาวิกฤติสังคมไทยมีการใช้จ่ายเกินความพอดี การใช้จ่ายที่เกินความพอดีมาจากทั้งภาครัฐเรือนที่ส่งผลให้สัดส่วนการออมต่อรายได้ประชาชาติลดลง สัดส่วนการออมของครัวเรือนลดลงจากประมาณร้อยละ 20 ในปี 2532 ลงมาเหลือเพียงประมาณร้อยละ 9 ในปี 2539 ภาคธุรกิจมีความไม่พอดีในการใช้จ่ายเงินมีการกู้เกินมากกว่าที่ควรเมื่อเทียบกับการลงทุนด้วยตัวเอง การลงทุนรวมที่แท้จริงขยายตัวโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 14.9 ต่อปี การลงทุนอย่างมากนี้ทำให้ขาดความพอดีทางการเงิน ธุรกิจมีการกู้เงินมาลงทุนเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าการลงทุนโดยทรัพย์สินของตนเอง ทำให้สัดส่วนหนี้สินต่อทุนสูงมาก ทั้งยังมีการกู้เงินจากต่างประเทศมาลงทุน โดยเฉพาะเป็นหนี้สินระยะสั้น แต่เงินที่กู้มานี้ นำมาลงทุนเพื่อหวังผลในระยะยาว เป็นความไม่พอดี ไม่คำนึงถึงความเสี่ยงที่อาจจะเกิดได้จากการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยน ทำให้อัตราส่วนหนี้สินระยะสั้นต่อเงินสำรองระหว่างประเทศสูงมาก ปริมาณของหนี้สินระยะสั้นในปี ที่มีวิกฤติมีมูลค่าสูงกว่าปริมาณเงินสำรองระหว่างประเทศที่มีอยู่

การใช้จ่ายที่เกินตัวทั้งภาครัฐเรือนและภาคธุรกิจทำให้เศรษฐกิจมหภาคไม่สมดุล จึงทำให้ประเทศไทยมีการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างต่อเนื่อง จากที่การออมภายในประเทศมีน้อยกว่าการลงทุน

การบริโภคและการลงทุนที่เกินตัวนี้ มีส่วนมาจากการมองภาพเศรษฐกิจไทยที่ดีเกินกว่าที่ควรเนื่องจากเศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยระหว่างปี 2529-2539 เศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 9.4 ต่อปี นอกจากนี้เมื่อมีระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศที่คงที่ ทำให้เศรษฐกิจมีเสถียรภาพสูง จึงได้รับความคาดหวังทั้งจากคนไทยและ

ต่างประเทศว่าเศรษฐกิจไทยจะพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง เป็นที่น่าลงทุนอย่างมาก จึงมีการทำตัวเกินความพอดี มีพฤติกรรมที่ยอมรับความเสี่ยงทั้งด้านการลงทุน การบริโภคที่ไม่ควรจะมี

นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางจริยธรรม มีการทุจริตในการดำเนินธุรกิจโดยเฉพาะสถาบันการเงิน มีการปล่อยสินเชื่อให้กับกลุ่มผลประโยชน์ การปล่อยสินเชื่อโดยไม่มีการค้ำประกันที่พอเพียง ตัวอย่างเช่น กรณี ของธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ ทำให้ฐานะของธุรกิจมีความไม่มั่นคง ประกอบกับภาครัฐไม่มีความรู้ที่เพียงพอต่อการบริหารการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสถานะเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การจัดการกับสถาบันการเงินที่มีปัญหาความมั่นคงทำให้ปัญหาที่มีความรุนแรงมากขึ้น

ความเปราะบางทางเศรษฐกิจไทย ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในระบบเศรษฐกิจ มีการถอนเงินจากสถาบันการเงินอย่างมากและรวดเร็ว นักลงทุนต่างชาติขาดความมั่นใจถึงความสามารถในการชำระหนี้ต่างประเทศ เงินทุนจากต่างประเทศไหลออกอย่างรวดเร็ว ส่งผลทำให้มีความไม่มั่นใจในเสถียรภาพของค่าเงินบาท ที่มีค่าคงที่มาเป็นเวลานาน มีแรงกดดันให้อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศมีการปรับตัว ความพยายามในการรักษาค่าเงินบาท ทำให้เงินสำรองระหว่างประเทศลดลงอย่างมาก จนในที่สุดต้องเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเป็นระบบลอยตัว ค่าเงินบาทเมื่อเทียบกับเงินตราต่างประเทศสกุลต่างๆ ลดค่าลงอย่างมาก ทำให้ประเทศไทยเข้าสู่วิกฤติ มีการระดมการชำระหนี้ต่างประเทศอย่างมาก สถาบันการเงินและธุรกิจจำนวนมากอยู่ในฐานะล้มละลาย ประเทศเข้าสู่ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ประเทศไทยจึงต้องเข้าสู่โครงการความช่วยเหลือของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสในวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ไม่กี่เดือนหลังวิกฤติเกี่ยวกับ การพัฒนาประเทศอย่างพอเพียง ไม่ก้าวกระโดด

ทุกฝ่ายมีความสนใจที่จะนำแนวทางตามพระราชดำรัสไปใช้ในการพัฒนาประเทศ มีการตีความนำไปประยุกต์ใช้ของหลายหน่วยงานโดยเฉพาะในภาคเกษตร อย่างไรก็ตามในขณะนั้นมีการนำไปประยุกต์ในหลายหน่วยงานโดยมีความเข้าใจที่ไม่ตรงกันนัก

ในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีแนวคิดที่จะนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางใหม่ในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากปัญหาความไม่สมดุลในการพัฒนาโดยเฉพาะการเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี 2540 ย้ำให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาของไทยยังไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ยั่งยืนและสมดุลได้ จึงจำเป็นต้องหาแนวทางใหม่ในการพัฒนาประเทศ ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบที่เหมาะสม ทำให้เราหลีกเลี่ยงวิกฤติเศรษฐกิจได้ เพื่อให้มีความชัดเจนในความหมายของปรัชญาเพื่อการทำแผนและทำให้การดำเนินโครงการของหน่วยงานต่างมีทิศทางเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจึงได้ตั้งคณะทำงานโดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิใน

สาขาต่างๆ ร่วม กันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อสังเคราะห์ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

จากการศึกษาพบว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นเวลานานและต่อเนื่องกว่าสามสิบปีแล้ว ทรงมีกระแสพระราชดำรัสให้ผู้บริหารประเทศและ ประชาชนเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาที่สมดุล มีการพัฒนาเป็นลำดับขั้น ไม่เน้นเพียงการ ขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว

จากการประมวลพระราชดำรัสเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อเป็นแนวคิดใหม่ในการ พัฒนาประเทศ คณะทำงานได้สรุปเป็นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้รับพระบรม ราชานุญาตใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9

ดังนั้นผู้ที่สนใจจะศึกษาและประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ จึงควรเริ่มจากการทำความเข้าใจตามเนื้อหาในกรอบข้างต้น เนื่องจากได้มาจากการสังเคราะห์พระ ราชดำรัสเกี่ยวกับการพัฒนาในวาระต่างๆ ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำมาใช้ และเป็นเนื้อหาที่เป็นกรอบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางใหม่ใน การพัฒนาประเทศที่ต้องการความสมดุล หลีกเลี่ยงการเกิดความผันผวน

ดังได้กล่าวแล้วว่าเนื้อหาของปรัชญาถ้อยแถลงมาจากกระแสพระราชดำรัสกว่า สามสิบปีที่ผ่านมาแล้ว และเมื่อประเทศไทยพบวิกฤติจึงตระหนักในเรื่องนี้ก็นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนา สิ่งที่น่า สนใจ คือ แม้เวลาจะผ่านไปเป็นเวลาร่วม 10 ปีจากวิกฤติ และประเทศไทยอยู่ในขั้นที่ฟื้นตัวจาก วิกฤติแล้ว แต่ความศรัทธาของปรัญายังมีอยู่ แสดงว่าปรัชญานี้ได้รับการยอมรับว่าไม่เพียงแค่ว่า จะแก้ปัญหาวิกฤตระยะสั้น แต่มีองค์ความรู้ที่สามารถเป็นแนวทางพัฒนาระยะยาวที่เหมาะสมกับพื้นฐาน ของสังคมไทย

การที่ปรัชญาได้รับการยอมรับทั้งในแง่รอบความคิดและการปฏิบัติในสังคมไทยอย่าง กว้างขวาง เป็นเพราะมาจากประสบการณ์ที่เป็นจริงของการพัฒนาทั่วทุกพื้นที่ ปรัชญานี้มาจากการ กลั่นกรองพระบรมราโชวาทอันมีพื้นฐานจากพระราชกรณียกิจ และการดำเนินงานโครงการหลวง ที่ พระองค์ท่านได้ทรงพัฒนาในภูมิสังคมต่างๆ ทั่วประเทศ จึงเป็นประสบการณ์ที่แท้จริงของประชาชน ส่วนใหญ่ การพัฒนาให้ความสำคัญที่มุ่งไปสู่คน พัฒนาความเป็นอยู่ของปัจเจกชนในครอบครัว และ ชุมชน มิใช่เป็นการมองเฉพาะในระดับมหภาค ส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง เช่น ความสามารถในการจัดการทรัพยากรน้ำโดยลดการฟุ้งฟิงเฉพาะน้ำฝน การลดความจำกัดของ ผลผลิตทางการเกษตรที่มักจะมีปัญหาจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพื่อเพิ่มความสามารถที่จะรับความ ผันผวนจากตลาด ทั้งยังเน้นการเป็นตัวของตัวเอง และความพออยู่พอกินของคนส่วนใหญ่ ตัวอย่างที่ ชัดเจน จะเห็นได้จากทฤษฎีใหม่ ที่เป็นการพัฒนาการเกษตรที่พึ่งตนเองและเป็นลำดับขั้นในพื้นที่ที่มี ความเหมาะสม

นอกจากปรัชญาจะมาจากการระดมองค์ความรู้จากประสบการณ์และการทดลองจริง มุ่งพัฒนาที่ปัจเจกชน ให้สามารถพึ่งตนเองได้ ปรัชญายังมีหลักทางสายกลาง มีการพัฒนาเป็นขั้นตอน ไม่สุดโต่งเป็นตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธศาสนา ที่เป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไป ปรัชญายังให้หลักการพัฒนาที่เน้นองค์รวมโดยมุ่งความสุขของบุคคล ทั้งด้านวัตถุ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จึงช่วยให้มีกรอบที่กว้างกว่าในอดีตที่มักจะมีมุมมองภาพโดยแยกส่วน ปรัชญาไม่ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ชี้ว่าให้มีความรู้เท่าทัน ให้มีความสามารถที่จะรับความผันผวนของการเปลี่ยนแปลงได้

ความสนใจและยอมรับปรัชญาเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตและการพัฒนา ที่ยังมีอยู่แม้ว่าวิกฤติจะผ่านไปร่วมทศวรรษแล้ว เป็นความศรัทธาคู่กับความรู้ โดยปรัชญาให้แนวทางการดำรงชีวิตที่ให้อยู่ในโลก ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างพลวัตทั้งภายในประเทศและภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยใช้องค์ความรู้และประสบการณ์ของสังคมไทย มุ่งสู่ประชาชนส่วนใหญ่ โดยให้เห็นความสำคัญทั้งทางด้านวัตถุและจิตวิญญาณ ให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาแบบองค์รวม โดยมีแนวทางสายกลางตามหลักศาสนา

หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เสรี พงศ์พิศ (2550 ก : 9) ได้กล่าวถึง หัวใจของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า พอประมาณ เป็นการใช้ “หัวใจ” วัดและทวนกระแส มีเหตุผลเป็นการใช้ “สมอง” คิดอย่างมีหลักการ และ ภูมิคุ้มกันเป็นการใช้ “มือ” ปฏิบัติสร้างระบบ

จรัส สุวรรณเวลา (2553 : 17) ได้นิยามองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า เศรษฐกิจพอเพียงมีหลัก 5 ประการ โดย 3 ประการแรก เป็นข้อกำหนดคุณลักษณะ ได้แก่

1. ความพอเพียง ความพอดี และทางสายกลาง หรือมัชฌิมาปฏิปทา ไม่มากเกินไป หรือน้อยเกินไป ที่แตกต่างกันได้ตามฐานะ
2. ความถูกต้อง ความมีเหตุผล การมีหลักฐาน การใช้ความรู้ และเหตุผล และการกระทำเป็นขั้นตอน
3. ภูมิคุ้มกัน จากผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงภายนอก ที่มีความไม่แน่นอน และการเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตไม่เสี่ยงมากเกินไป และไม่หวังผลเลิศจนเกินไป

โดย 3 หลักนี้ ตั้งอยู่บนเงื่อนไข 2 ประการ คือ

4. ความรู้ และปัญญา ซึ่งต้องมีความรอบรู้ การรู้รอบและรู้จริง ความรอบคอบ และความระมัดระวังด้วย

5. คุณธรรม จริยธรรม ตามวัฒนธรรมความเป็นไทย อันได้แก่ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีเมตตากรุณา ความพากเพียร ความอดทน และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกัน และรู้จักแบ่งปัน เป็น

หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

พอประมาณ

เสรี พงศ์พิศ (2550ก : 9) ได้กล่าวถึง พอประมาณ ว่า หมายถึง ความพอดี พองาม เป็นความถูกต้อง ดีงาม เป็นทางสายกลาง เป็นคุณธรรม เป็นอะไรที่วัดได้ด้วย “ใจ” ยิ่งใสสะอาด บริสุทธิ์เพียงใด ก็ยิ่งมองเห็นความถูกต้อง ดีงามได้ชัดเจนมากขึ้นเพียงนั้น สามารถชั่งวัด ความพอดี พอประมาณได้ดีเพียงนั้น รู้จักแยกระหว่างความจำเป็นกับความต้องการ ความจริงกับความเท็จ ความถูกต้องกับความผิด ความดี กับความเลว

สุภาพรณ ฦ บางช้าง (2553 : 44-45) ได้กล่าวถึงความพอประมาณไว้ว่า หมายถึง ความพอประมาณ ไม่สุดโต่ง เป็นการดำเนินตามทางสายกลาง

ในพุทธศาสนา ทางสายกลางไม่ใช่อยู่ระหว่าง อยู่กึ่ง ๆ กลาง ๆ เหยียบเรือสองแคม เอาตัวรอด แต่เป็นการดำเนินที่พ้นจากความสุดโต่งมาเป็นกลาง คือ พอดีกับภาวะตามเป็นจริง ซึ่งทำให้การปฏิบัติเป็นความถูกต้อง ได้ผลคือ พ้นจากปัญหาที่มีเหตุจากความสุดโต่ง ถึงความเจริญความปรกติสุขที่ยั่งยืนทั้งในส่วนตนและส่วนรวม

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่ก้าวรุดรวดเร็ว ความวิบัติสุดโต่งมากมายได้เกิดขึ้น ส่งผลกระทบรุนแรงต่อความมั่นคง ความปรกติสุข และความอยู่รอดปลอดภัยของมวลมนุษยทั่วโลก

ด้านหนึ่ง คือ ความสูญสลายแห่งคุณภาพของธรรมชาติที่ก่อเกิดปัญหาโลกร้อน ปัญหาล้างงาน ภัยพิบัติ ส่งผลเป็นความทุกข์ของผู้คนจำนวนมาก

ด้านหนึ่ง คือ การดำเนินชีวิตเกินพอดี ที่ทำให้เกิดการผลาญทำร้ายทำลายธรรมชาติอย่างไม่มีประมาณ

ด้านหนึ่ง คือ ความหิวโหยอดอยาก โรคภัยไข้เจ็บ ความเป็นอยู่แร้นแค้นทุกข์ยากลำบาก ปัญหาเศรษฐกิจปัญหาสังคมที่เป็นผลจากความขาดแคลน

ด้านหนึ่ง คือ โรคภัยไข้เจ็บ ความทุกข์นานัปการที่เป็นผลจากการบริโภคเสพสุขเกินพอดี

ด้านหนึ่ง คือ การต่อสู้ สงคราม ความขัดแย้ง ภายในประเทศ และระหว่างประเทศ อันมีเหตุจากการแย่งชิงพื้นที่ทรัพยากร ความทะยานอยากในการแสวงหาอำนาจผลประโยชน์

ด้านหนึ่ง คือ การต่อต้านการเมืองการสงครามความรุนแรงต่าง ๆ ซึ่งบ่อนทำลายเพิ่มความขัดแย้งมากขึ้น

ด้านหนึ่ง คือ ความเห็นแก่ตัว ความเพิกเฉย ความไม่สนใจใยดีของผู้คนจำนวนมากต่อการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทุกข์ยากสาหัสในสังคม

นี่เป็นสภาพทุกข์ในโลก เป็นสภาพความสุดโต่งที่ผลักดันขัดแย้งกัน นำพาชีวิตทุกชีวิตและโลกนี้ คืบสู่ความหายนะอันน่าสะพรึงกลัว ความทุกข์เหล่านี้มีมูลเหตุจาก “ความไม่พอเพียง” ของมนุษย์ เมื่อมูลเหตุของความทุกข์มาจากความไม่พอเพียง วิธีแก้ไขปัญหาที่ตรงที่สุด คือ การชะลอหยุดยั้งยุติความไม่พอเพียง ผันเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์มาสู่ความพอเพียง

ประจักษ์ บุญอารีย์ (มปป. : 49-51) ได้อธิบายถึงความพอประมาณไว้ว่า ความพอประมาณ ได้แก่ ความพอดี พอประมาณ ได้ดุลยภาพและความพอดี คือ จุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน เป็นการได้รับความพึงพอใจด้วยการตอบสนองความต้องการของคุณภาพชีวิต ตัวกำหนดมิติทางเศรษฐศาสตร์คือ มัตตัญญูตา คือความเป็นผู้รู้จักประมาณ รู้จักพอดีในการบริโภค ไม่บริโภคสรรพสิ่งตามเพลิงกิเลสหรือตัณหา ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ด้วยความโลภและเห็นแก่ตัวจนเกินไป จำเป็นจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของเพื่อนร่วมโลกและสังคมด้วย ทุกฝ่ายก็จะเกิดความสมานฉันท์ และสงบสุข เศรษฐศาสตร์ที่เน้น ยิ่งมากยิ่งดี จะต้องเปลี่ยนมาเป็นเศรษฐกิจพอเพียง มิฉะนั้นแล้วจะนำมาสู่การแก่งแย่งชิงดี แข่งขันกันอย่างดุเดือด รุนแรง จนนำไปสู่สงคราม อันจะนำความล่มสลายมาสู่มนุษยชาติ

มนุษย์ในโลกยุคใหม่ จึงจำเป็นจะต้องเปลี่ยนกระบวนทรรศน์ในการใช้ทรัพยากรของโลกทุกอย่างโดยใช้หลัก พอประมาณ หลักความพอประมาณอาจพิจารณาได้หลายมิติ ดังนี้

1. ความพอประมาณตนทางกาย คือ การบริโภคพอประมาณ รู้จักดื่ม กิน รู้จักใช้ ง่ายทรัพย์ ไม่ฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายด้วยปัญญาเหมาะสมแก่ฐานะรายได้ ไม่หลงไหลไปตามสื่อโฆษณาชวนเชื่อหรือแพชั่นจนเกินฐานะตนเอง เมื่อมีฐานะดีก็ไม่ดูถูกเหยียดหยามผู้ด้อยโอกาสในขณะเดียวกันก็รักษาสุขภาพให้ได้อยู่เสมอด้วยการออกกำลังกาย การกินการดื่มที่พอประมาณแก่ความต้องการของร่างกาย

2. พอประมาณตนทางวาจา คือ การพูดจาต้องรู้บุคคลและสถานที่ รู้จักสิ่งที่ควรพูดและไม่ควรพูด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดสื่อเสียด ไม่พูดเพื่อเจ้อ คิดทุกครั้งก่อนพูดจาอะไรออกไป และคิดเสมอว่า “ก่อนพูดเราเป็นนายคำพูด แต่เพื่อพูดออกไปแล้วคำพูดเป็นนายเรา”

3. พอประมาณตนทางใจ คือการเก็บสิ่งต่าง ๆ ไป คิดไตร่ตรองด้วยสติปัญญา ไม่นำสิ่งที่เป็นปัญหา ว้าวุ่น ไม่มีสาระไปคิด แต่คิดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

4. พอประมาณในการเรียนรู้ โลกยุคใหม่เป็นโลกแห่งการเรียนรู้ สังคมจะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ทุกหนทุกแห่งตลอดเวลา ไร้พรมแดน เราจำเป็นจะต้องเรียนรู้เพียงพอที่จะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้เพื่อที่จะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้มีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อย่างพอเพียง

5. พอประมาณในด้านเทคโนโลยี ในการนำเทคโนโลยี ในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำรงชีวิต และประกอบกิจการทั้งปวงนั้นต้องคำนึงถึงหลัก ความเหมาะสม ไม่มีราคาแพงแต่ถูกหลักวิชาการ มีขนาดพอเหมาะกับการผลิต และความสามารถในการบริหารจัดการ ปลอดภัย เน้นการบริหารความเสี่ยงต่ำ โดยเฉพาะไม่ก่อกวนจนเกินขีดความสามารถในการบริหารจัดการ ไม่เทอะเทคโนโลยีจนเกินความจำเป็น ในระดับชาติควรคิดถึงเรื่องการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี

6. พอประมาณในการลงทุนการผลิต ได้แก่ การพิจารณาการลงทุนที่มีความเสี่ยงน้อย ไม่คิดใหญ่ใฝ่มากทุ่มลงทุนในกิจการใด ๆ มากเกินไป ควรคำนึงถึงความพอประมาณกับกำลังสติปัญญาที่จะบริหารจัดการได้ ไม่โลภ ไม่เน้นกำไรระยะสั้นเป็นหลัก ชื่อสัตย์สุจริตในการประกอบการ ไม่เอารัดเอาเปรียบลูกจ้างแรงงานและผู้บริโภคตลอดจนผู้ผลิตวัตถุดิบ เน้นการตอบสนองต่อตลาดภายในท้องถิ่น แล้วค่อย ๆ ขยายสู่ภูมิภาค ตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศตามลำดับ

7. พอประมาณในการบริโภค คือ การบริโภคแต่เพียงพอดี สมฐานะ อาชีพและรายได้ ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นตัวอย่างในเรื่องนี้ได้ดีที่สุดในได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับความฟุ้งเฟ้อ มีความว่า “...ความฟุ้งเฟ้อทำให้เกิดความไม่พอ คนเราฟุ้งเฟ้อก็ไม่มีทางที่จะหาทรัพย์มาป้อนความฟุ้งเฟ้อได้ ความฟุ้งเฟ้อเป็นปากที่หิวไม่หยุด เป็นปากที่หิวตลอดเวลา ป้อนเท่าไรก็ไม่พอ ฉะนั้นจะต้องหาทางป้องกัน วิธีที่จะนำมาป้อนความฟุ้งเฟ้อ ก็คือ การทุจริต...” ดังนั้นในการบริโภคสรรพสิ่งทั้งหลาย ฟุ้งบริโภคด้วยสติปัญญา อันได้แก่ การเลือกรับปัจจัยสี่ สิ่งของเครื่องใช้ ข้อมูลข่าวสาร นันทนาการ เพื่อนและสังคม วิทยาการและเทคโนโลยี วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และความเชื่อ ความศรัทธา

8. พอประมาณในการประหยัดและออม ยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกทุนนิยม ต้องใช้เงินในการซื้อขายแลกเปลี่ยน แต่ละบุคคลและครอบครัวจำเป็นต้องมีงานอาชีพที่มีรายได้เป็นเงิน แต่หากไม่รู้จักใช้เงินอย่างประหยัดแล้วก็จะทำให้รายได้ไม่พอใช้ การใช้เงินที่มีจึงต้องมีความระมัดระวัง นอกจากนั้นจะต้องมีส่วนที่เก็บออมไว้เป็น “เงินเก็บ” เพื่อนำออกมาใช้จ่ายเมื่อถึงคราวจำเป็น การประหยัดและการออม มิใช่การตระหนี่ถี่เหนียว ไม่ยอมใช้จ่ายแม้ถึงคราวจำเป็น ซึ่งมิใช่การเดินทางสายกลาง การใช้จ่ายในแต่ละเดือนเรามีการใช้ใช้จ่าย ต้องรู้จักวางแผนในการใช้ ไม่ใช่กินตัวจนต้องมีหนี้สินล้นพ้นตัว ในขณะที่เดียวกัน ก็มีส่วนที่เก็บออกไว้เป็นเสมือน ภูมิคุ้มกันของตนเอง และครอบครัวอีกด้วย

9. พอประมาณในการมีความสุข สิ่งสูงสุดในชีวิตและสังคม คือ ความสุข ความสุขที่มนุษย์ส่วนใหญ่กำลังเดินอยู่ คือ กามสุข อันเกิดจากกิเลสกาม คือ โลภ โกรธ หลง และวัตถุกาม อันได้แก่ คนสัตว์ สิ่งของ รวมเรียกว่า กามคุณ 5 คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ซึ่งคนส่วนใหญ่หลงใหลอยู่ในกามสุขดังกล่าวแล้ว แต่พระพุทธองค์ให้เลือกทางสายกลาง ไม่มัวเมาหลงใหลได้ปลื้มกับกามสุข

จนเกินไป ความสุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนหรือคนทั่วไป ควรจะมีขึ้นกับตน เรียกว่า “สุขของคฤหัสถ์” (กามโกศิสุข) มี 4 ประการ คือ

9.1 สุขจากการมีทรัพย์ (อถธิสุข) คือความภูมิใจ เอิบอím และอุ่นใจว่าตนมีโภคทรัพย์ ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรง ความขยันหมั่นเพียรของตนเองโดยทางชอบธรรม

9.2 สุขจากการใช้ทรัพย์ (โภคสุข) คือ ความภูมิใจ เอิบอím ใจว่าตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบธรรมนั้น เลี้ยงตัว เลี้ยงครอบครัว เลี้ยงผู้ที่ควรเลี้ยงและบำเพ็ญคุณประโยชน์

9.3 สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ (อณฺณสุข) คือ ความภูมิใจ เอิบอímว่าตนเป็นไท ไม่มีหนี้สินติดค้างใคร

9.4 สุขจากความประพฤติไม่มีโทษ (อณฺวชฺชสุข) คือความภาคภูมิใจเอิบอímใจว่าตนมีความประพฤติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหาย ใครติเตียนไม่ได้ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ

10. พอประมาณในการเสียสละเพื่อสังคม เมื่อเราสามารถพึ่งตนเองได้ ควรีธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐ คือ พรหมวิหาร 4 อย่าง คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา อุทิศตนช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมตามควรแก่อัตภาพ หรือพอประมาณ ในความปรารถนาดี มิไม่ตรีต้องการช่วยเหลือตามกำลังที่เรามีอยู่ไม่มากจนเกินไป ไม่น้อยเกินไป อาจจะเป็นการให้ทาน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ หุน หรือทรัพย์สิน สิ่งของตลอดจนความรู้ ความเข้าใจในศิลปะวิทยาการ ก็จักเกิดความรัก มีความเป็นกัลยาณมิตร จักใคร่กลมเกลียวร่วมมือกันในการพัฒนาคนและชุมชนให้เกิดความสุข

ทั้ง 10 ประการดังกล่าวมาแล้วเป็นความพอประมาณที่ควรให้เกิดขึ้นในสังคมไทย เพื่อให้เกิด มัตตัญญุตตา ขึ้นในสังคมไทยอย่างแท้จริง ทั้งนี้เป็นเพียงห่วงหนึ่งในสามห่วงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เกษม วัฒนชัย (2554 : 3) ได้อธิบายว่า ความพอประมาณ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเน้นการดำเนินชีวิตตามอัตภาพหรือสภาวะของบุคคลหรือองค์กรในขณะนั้น ด้วยทางสายกลาง สมดุลไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป ไม่สุดโต่งเกินพอดี เช่น ใช้จ่ายได้แต่ต้องไม่ฟุ่มเฟือยจนสร้างหนี้สินให้ตนเองและครอบครัวอดออมได้แต่ต้องไม่ตระหนี่ถี่เหนียวจนตนเองลำบากหรือเอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่น

มีเหตุผล

เสรี พงศ์พิศ (2550ก : 9) ได้กล่าวถึง มีเหตุผล ว่า หมายถึง รู้จักคิด มีข้อมูล มีหลักวิชา มีแบบแผน มีขั้นมีตอน รู้จักทำจากเล็กไปหาใหญ่ รู้จักใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับความรู้สากล วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีบวกกับความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เกิดนวัตกรรม

สุภาพรณ ฌ บางช้าง (2553 : 42-44) ได้กล่าวถึงความมีเหตุผลไว้ว่า คือ ปัญญาในการดำเนินการต่าง ๆ อย่างถูกต้องสมควรตามหลักวิชาการ และความเหมาะสมกับภาวะการณ์ตามที่เป็นจริง

“ความมีเหตุผล” ที่สำคัญ คือ ปัญญาผู้ทันใน “เหตุ” กับ “ผล” คือ ทำอะไรได้ผลอย่างไร เหตุอะไรนำไปสู่ผลอะไร ผลที่เกิดขึ้นมาจากเหตุอะไร ความรู้เท่าทันในเหตุกับผล อันเป็นพลวัตที่เป็นไปได้ในชีวิตบุคคลและสังคม เป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะทำให้ทันอย่างหนึ่ง ทำให้รู้ว่าควรทำอะไร ไม่ควรทำอะไรอย่างหนึ่ง ทำให้รู้ที่จะพัฒนาผลดีที่เกิดขึ้นได้ดียิ่งขึ้น และรู้ที่จะแก้ผลเสียมิให้เกิดขึ้นอีก

ความรู้ในความสัมพันธ์ “เหตุ-ผล” เป็นแก่นสาระในพระพุทธศาสนา เช่น ความรู้ในทุกข์ เหตุของความทุกข์ ความรู้ในความดับทุกข์ ทางสายกลางที่ให้ถึงความดับทุกข์ ความรู้ในกรรม ผลของกรรม เป็นต้น

ปัญญาในเหตุกับผล โดยเฉพาะในเรื่องการกระทำและผลของการกระทำ มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตที่ยังประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและสังคม กล่าวคือ

1. ทำให้เป็นผู้หนักแน่นในเหตุและผล รู้จักมองเห็นการกระทำและผลของการกระทำตามแนวทางของเหตุปัจจัย จึงมีปัญญารู้ในสิ่งที่ควรทำและสิ่งที่ไม่ควรทำ ไม่เชื่อสิ่งมงาย ไม่ตื่นข่าว ไม่หลงไปตามกระแส
2. เห็นว่าผลสำเร็จที่ตนต้องการ จุดหมายที่ปรารถนา จะเข้าถึงจะสำเร็จได้ด้วยการลงมือทำ จึงต้องพัฒนาตนให้สามารถพึ่งตนเอง และเป็นที่พักพิงของผู้อื่นได้ มุ่งมั่นเพียรพยายามไม่ท้อถอย ไม่รอคอยโชคชะตา ไม่รอคอยแต่ความช่วยเหลือจากผู้อื่นไม่หวังผลโดยไม่ลงมือทำ
3. การพึ่งตนเองนี้ นอกจากจะหมายถึง การพึ่งตนเองของแต่ละบุคคลแล้ว ควรขยายไปถึงการพัฒนาให้ชุมชน สังคม ประเทศชาติ มีศักยภาพของการพึ่งตนเองได้ด้วยการกระทำและความพยายามร่วมกันของคนในสังคม
4. การกระทำและผลของการกระทำของคนคนหนึ่ง ย่อมมีผลต่อผู้อื่น ต่อชุมชน ต่อสังคม และต่อโลก ดังนั้น แต่ละคนจึงควรมีสำนึกและความรับผิดชอบที่จะกระทำดีเพื่อผลแห่งความสุขความเจริญของสังคม และละเว้นการกระทำชั่วที่จะมีผลเป็นความเสียหายด้านใดก็ตามต่อสังคม
5. ถือว่าบุคคลมีสิทธิโดยธรรมชาติที่จะกระทำการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปรับปรุง สร้างเสริมตนเองให้ดีขึ้นไป โดยเท่าเทียมกัน บุคคลแต่ละบุคคลจึงควรหมั่นพัฒนาตนเอง และควรเปิดโอกาสการพัฒนาแก่บุคคลอื่นอย่างเสมอภาค
6. ถือว่าคุณธรรม ความสามารถ ความประพฤติปฏิบัติ เป็นเครื่องวัดความทรามหรือความประเสริฐของมนุษย์ ไม่มีการแบ่งแยกโดยชาติชั้นวรรณะ ฐานะความร่ำรวย อำนาจหน้าที่

เป็นต้น การถือดังกล่าวนี้ช่วยคำจูงให้บรรทัดฐานด้านคุณธรรมของสังคมมั่นคง ไม่รวนเรตามกระแสและอำนาจที่ผิด

7. การกระทำที่ผ่านมาให้ถือเป็นบทเรียน และรู้จักพิจารณาเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เข้าใจสังคมและเหตุผลตามผล ไม่คอยเพ่งโทษ ไม่คอยแต่จะชี้หาคนผิด มีความเมตตา เห็นอกเห็นใจ มองเห็นเหตุและผลของปัญหาและเห็นศักยภาพของตนเองและสังคม เพื่อรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงและสร้างเสริมความเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ถูกต้อง

8. ไม่อับจนต่อปัญหา มีความมั่นใจว่า สามารถแก้ไข ปรับเปลี่ยนพัฒนาชีวิตตนและสังคมให้ดีขึ้นได้ด้วยการกระทำของตนเองหรือที่ร่วมกันทำเป็นหมู่คณะ

9. ไม่ประมาทในความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ จึงต้องมีปัญญาเท่าทันในเหตุปัจจัยที่จะมีผลต่อความเปลี่ยนแปลง และพัฒนาตนและสังคมให้ถึงระดับที่มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงที่มากกระทบ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2554 : 245) ให้คำอธิบายว่า เกี่ยวกับความมีเหตุผล ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่มีใครอธิบายไว้อย่างชัดเจน อาจเป็นเพราะว่า เป็นข้อความที่สั้น ชัดเจนแล้วอยู่ในตัว เพราะสรรพสิ่งทั้งหลายที่ปรากฏอยู่เป็น อนิจตา แสดงความไม่เที่ยงมีเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป ทั้งส่วนที่เป็นรูปธรรม นามธรรม มีเหตุให้เกิดมี จึงมีจึงเป็น หรือมีเหตุจึงก่อผล ในมิติทางเศรษฐกิจก็เช่นเดียวกันไม่ว่าในระดับบุคคล หรือภาพรวม เหตุอย่างหนึ่งย่อมทำให้เกิดผลอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง และผลเหล่านั้นก็อาจเป็นเหตุให้เกิดผลสืบเนื่องกันไป เป็นลูกโซ่ ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่าผลกระทบ ดังนั้นจะคิดอะไร ทำอะไรจึงจะวิเคราะห์หาสาเหตุให้รอบคอบครอบคลุม และคำนึงผลกระทบต่อตนเองชุมชนและสังคม โดยเฉพาะการคิดและการทำโครงการของรัฐของผู้ว่า ผู้ปกครองบ้านเมือง นักวิชาการและผู้บริหารระดับต่าง ๆ เพราะจะทำให้เกิดผลกระทบต่อบุคคล สังคมและสิ่งแวดล้อมมากมาย โดยปกติแต่ละคนทำอะไรย่อมมีเหตุผลเสมอ แต่หาใช่ว่าเหตุผลนั้นจะต้องถูกต้องเสมอไป ก่อนจะตัดสินใจทำอะไรลงไป จึงควรหาเหตุผลจากทุกฝ่ายอย่างรอบด้าน อย่าใช้เพียงความเชื่อ (ศรัทธา) ความถูกใจ (รู่จี) หรือการการฟังตามกันมา (อนุสสวะ) เป็นฐานของการกระทำ ต้องมีการไตร่ตรองตามแนวเหตุผลให้รอบคอบทุกแง่ทุกมุม (อาการปริวิตกเก) สิ่ง que เชื่อสนิททีเดียวว่ากลับเป็นของเปล่าเป็นของเท็จไปก็มี ถึงแม้สิ่งที่ไม่เชื่อเลยทีเดียว แต่กลับเป็นของจริงแท้ ไม่เป็นอื่นเลยก็มี ถึงสิ่งที่ถูกกับใจชอบทีเดียว กลับเป็นของเปล่าเป็นของเท็จไปเสียก็มี ถึงแม้สิ่งที่มีได้ถูกกับใจชอบเลย แต่กลับเป็นของจริงของแท้ ไม่เป็นอื่น เลยก็มี สิ่งสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง คือ การรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกันของบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะเหตุผลซึ่งมีฐานจากการวิจัย ทั้งนี้ เหตุผลจากการวิจัย ณ ห้วงเวลาหนึ่ง สิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ ย่อมมีตัวแปรแทรกซ้อนมากมาย จึงควรรับฟังด้วยความมีเหตุผลอย่างรอบคอบและรอบด้าน

เกษม วัฒนชัย (2554 : 3) ได้อธิบายว่า ความมีเหตุมีผล เป็นการใช้สติและปัญญาในการตัดสินใจด้วยเหตุด้วยผล โดยปราศจากอารมณ์หรืออคติที่มีความยับยั้งชั่งใจกับความอยากได้-อยากมี-อยากเป็น โดยที่ความมีเหตุมีผลต้องเป็นสิ่งที่สามารถอธิบายได้ไม่ว่าจะเป็นไปตามหลักวิชา หลักกฎหมาย กฎเกณฑ์ทางสังคมหรือหลักศีลธรรมก็ตาม

มีภูมิคุ้มกันที่ดี

ประเวศ วะสี (2549 : 32) ได้อธิบายไว้ว่า เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เรื่องเทคนิค แต่เป็นกระบวนการที่ใหม่โดยสิ้นเชิง ดังที่อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ เคยกล่าวไว้ว่า “เราต้องการวิธีคิดใหม่โดยสิ้นเชิง ถ้ามนุษยชาติจะอยู่รอดได้ ถ้ายังคิดแบบเดิม ๆ ก็คงจะแก้วิกฤตการณ์ไม่ได้” ซึ่งสอดคล้องกับที่ท่านพุทธทาส มองเห็นวิกฤตการณ์ในปัจจุบันมานานแล้ว ดังที่ท่านพร่ำสอนว่า “ถ้าศีลธรรมไม่กลับคืนมา โลกจะวินาศ” ท่านพุทธทาสเห็นว่า วิกฤตการณ์รุนแรงมาก ไม่มีชาชนานใดจะรักษาได้นอกจากโลกุตระธรรม ดังนั้นระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หากพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว มีหลายสิ่งต่อไปนี้

1. ระบบภูมิคุ้มกันภายในบุคคล ได้แก่ สุขภาพกายสุขภาพจิตและระบบคุณค่าได้แก่ คุณธรรมภายในจิตใจของแต่ละคน เช่น ความไม่โลภ ความขยันหมั่นเพียร การประหยัด และการออม การเสียสละ ฯลฯ
2. ระบบภูมิคุ้มกันภายนอกตัวบุคคล ในแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอาจรวมถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

2.1 ปัจจัยสี่ อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ควรมีพอเพียงและพอประมาณ เป็นเครื่องประกันว่าจะมีภูมิคุ้มกันว่าจะมีอยู่มีกิน โดยเฉพาะที่อยู่อาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่ม ส่วนยารักษาโรคในปัจจุบันมีระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าจากภาครัฐเป็นระบบภูมิคุ้มกันอยู่แล้ว

2.2 เงินรายได้ ในปัจจุบันเป็นยุคนิยม ต้องใช้เงินตราแลกเปลี่ยนซื้อขาย บุคคลต้องมีเงินรายได้ที่พอเลี้ยงชีพได้ตามศักยภาพทั้งยังควรมีส่วนเก็บไว้เป็น เงินออมของตนเอง และครอบครัวในปริมาณที่มั่นใจได้ว่าเป็นภูมิคุ้มกันในยามจำเป็นที่ต้องใช้จ่ายอีกด้วย นอกจากนี้มีเงินออมแล้วก็ไม่ควรมีหนี้ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดรายได้ ถ้าหากจะต้องลงทุนเพื่อให้เงินงอกเงยเป็นรายได้เพิ่ม ก็ควรพิจารณาหาเหตุผลอย่างระมัดระวัง ไม่ก่อหนี้สินจนเกินตัวอยู่ในลักษณะของ คนกินอนาคต (เป็นหนี้) ซึ่งต้องช่อมอดิต (ใช้หนี้) อยู่ตลอดเวลา หากจะเป็นหนี้ต้องเป็นหนี้เพื่อสร้างอนาคตเป็นสำคัญ

2.3 อาชีพ ได้แก่ อาชีพการเกษตรหรืออาชีพนอกภาคการเกษตร อาชีพก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินหรือวัตถุสิ่งของเพื่อการดำรงชีวิต ในยุคปัจจุบันคนไทยควรลด การหาอยู่ หากินโดย อาศัยธรรมชาติ ควรพัฒนาไปสู่ การสร้างที่ทำกิน การทำมาค้าขาย ธุรกิจการค้า ซึ่งต้องมี

ความสามารถในการผลิตสินค้า นอกเหนือจากสินค้าด้านการเกษตร และยังต้องมีความรู้ความสามารถในการตลาดและการบริหารจัดการอีกด้วย จึงจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอดี และพอเพียงในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

2.4 เงินกองทุนชุมชน ในระดับชุมชนสมาชิกของชุมชนจะต้องสร้างโอกาสในการมีเงินกองทุน สามารถสร้างโอกาสสัมผัสเงินกองทุนของตนเองได้ แต่ทั้งนี้กองทุนที่มีขึ้นในชุมชนจะต้องเป็นกองทุนที่เกิดจากการเก็บออมร่วมกัน ด้วยความซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบไว้วางใจและเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ไม่ใช่เงินที่หุ้มนลงไปจากรัฐ หรือถ้าหากจะมีก็เป็นเงินรางวัลที่ชาวบ้านได้มา เนื่องจากการออมได้มาก บริหารจัดการได้ดี แล้วแต่กรณีเพื่อเป็นการเสริมพลัง เมื่อชาวบ้านช่วยกันออมได้ระดับหนึ่งอาจตั้งเป็น ธนาคารหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ

2.5 เงินคงคลัง เป็นเสมือนเงินออมหรือเงินที่ทุกคนควรมีไว้ แต่เป็นเงินในคลังหลวงของชาติ ถ้ามีมากก็จะทำให้สามารถใช้หมุนเวียนได้คล่อง ถ้าเงินคงคลังมีน้อย ก็จะไม่มีความคล่อง และเป็นสัญญาณเตือนว่าเศรษฐกิจโดยภาพรวมของชาติกำลังมีปัญหา ประเทศไทยเคยมีเงินคงคลังเกือบ 400,000 ล้านบาท ก่อนเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี 2540 แต่หลังจากนั้นธุรกิจเกือบทั้งระบบต้องล่มสลายเมื่อค่าเงินบาทลอยตัว หั่นตก บริษัทห้างร้าน โรงงานปิดกิจการ คนตกงาน ภาระหนี้สินเพิ่มสูงมากขึ้นเกือบทุกครัวเรือน เพราะการใช้จ่ายเกินตัวของภาคเอกชน จึงเลี้ยงไม่ได้ที่รัฐบาลในหัวเวลายุคนั้นต้องประสบภาวะขาดดุลบัญชีเดินสะพัด เงินคงคลังซึ่งเคยมีเกือบ 400,000 ล้านบาท ลดลงเรื่อย ๆ จนอยู่ในภาวะล่มสลายดังที่ประเทศชาติของเราประสบมาแล้ว เงินคงคลังของประเทศจึงเป็นภูมิคุ้มกันในตัวของคนชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

2.6 ที่ดิน เป็นอสังหาริมทรัพย์ ที่สร้างความมั่นคงภายในให้แก่บุคคล ดังที่บรรพบุรุษของคนไทยส่วนใหญ่ต้องมี มีที่นาสำหรับทำนาให้มีข้าวกิน มีที่ดินสำหรับปลูกที่อยู่อาศัย มีที่สวนสำหรับปลูกพืชสวนและสมุนไพรต่าง ๆ มีที่ดินทำไร่สำหรับปลูกพืชไร่ ปัจจุบันพลเมืองมากขึ้นที่ดินถูกบุกรุก ตัดแบ่ง ยึดครอง ในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ทั้งที่มีเอกสารสิทธิ์และไม่มีเอกสารสิทธิ์ สำหรับเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของชาติแล้ว นับว่าเป็นเรื่องดีที่ลูกหลานยังหวงแหนรักษาที่ไร่ ที่นา ที่สวนและปลูกบ้านสร้างเรือนเป็นมรดกตกทอดกันมาถึงลูกหลานในปัจจุบัน ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยจึงเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันที่ดีสำหรับเจ้าของที่ดินทุกคน สำหรับเกษตรกรแล้วนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างล้นพ้น ที่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใย ถึงกับพระราชทาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ไว้เป็นแนวทางพัฒนาภาคเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาทัศนคติและวิถีปฏิบัติของครอบครัวและชุมชนเกษตรกร ส่วนผู้ที่ไม่อยู่ในภาคเกษตร ที่ดิน ก็ยังมีความสำคัญเช่นเดียวกัน อย่างน้อยก็เป็นที่อยู่อาศัย และที่ดินนับวันจะมีความจำเป็นยิ่งขึ้นในอนาคต จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปที่ดินและภาษีที่ดินอย่างรีบด่วน

2.7 ชุมชนเข้มแข็ง ความเข้มแข็งของชุมชน ถือเป็นองค์ประกอบหลักของการมีภูมิคุ้มกันทั้งแก่บุคคลและชุมชน เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาชาติ ความเข้มแข็งของชุมชนพิจารณาจากองค์ประกอบต่อไปนี้ คือ

2.7.1 สมาชิกของชุมชนเชื่อมั่นในความสามารถที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุขได้

2.7.2 สมาชิกของชุมชนมีความสามัคคีกลมเกลียวกัน พร้อมทั้งจะแก้ปัญหาของชุมชนได้

2.7.3 ชุมชนมีการเคลื่อนไหวในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2.7.4 มีคนเก่ง คนดี และคนกล้าเป็นผู้นำ

2.7.5 มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

2.7.6 มีแผนพัฒนาชุมชนที่ร่วมมือกันจัดทำขึ้น

2.7.7 ฟังตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี การฟังพาทภายนอกต้องเป็นไปเพื่อการฟังตนเอง

2.7.8 มีเครือข่ายความร่วมมืออย่างกว้างขวางเป็นพหุภาคี

2.7.9 สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา

2.7.10 สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา

2.7.11 มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง อันได้แก่ฝ่ายบ้าน องค์กรทางศาสนา และทางโรงเรียนหรือราชการ เรียกว่า บวร

3. วัฒนธรรมชุมชน ที่จริงแล้วเป็นส่วนหนึ่งของระบบภูมิคุ้มกันภายนอกตัวบุคคล แต่ที่แยกออกมาต่างหาก เพื่อย้ำให้เห็นว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมิได้เน้นเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ ยังมีมิติทางวัฒนธรรมอันเป็นรากแก้วที่ยังลึกยาวไกลกว่ามิติใด ทั้งหมด ดังจะเห็นได้ว่าการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาในพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ได้ทรงคำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรมและภูมิสังคมของภูมิกษณนั้น ๆ เป็นสำคัญ ตัวประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนจึงเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญอย่างหนึ่งของสังคมชุมชน

4. การมีระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขโดยสมบูรณ์ และมีภาคราชการที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส บริสุทธ์ ยุติธรรม เป็นธรรมรัฐ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ทั้งในส่วนตัวบุคคล องค์กรชุมชนและระดับรัฐ หากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยพัฒนาไปบนรากฐานการมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีเช่นนี้ก็จะสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง เจริญ เติบโต อย่างมั่นคง สมดุล ยั่งยืน พร้อมทั้งการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี สังคมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เสรี พงศ์พิศ (2550ก : 9) ได้กล่าวถึง ภูมิภาคที่มีพลัง ไม่ใช่โครงการที่ทำแบบแยกส่วน แต่เป็นโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เชื่อมโยง สัมพันธ์กัน เป็นระบบที่ยึดโยงเกื้อกูลกัน ก่อให้เกิดความมั่นคงยั่งยืน

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ (2550 : 52) ได้อธิบายไว้ว่า หากเปรียบเทียบระบบเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งมีระบบต่าง ๆ ของร่างกายทำงานร่วมกันอย่างผสมกลมกลืน และทุกระบบต้องปกติจึงจะทำให้ร่างกายแข็งแรงอยู่ดีมีสุข หากระบบใดระบบหนึ่งอ่อนแอ สูญเสีย บกพร่องไป ก็จะทำให้เกิดความเจ็บไข้ได้ป่วย ยิ่งถ้าภูมิภาคหนึ่งบกพร่องด้วยเป็น HIV ด้วยแล้วยังไม่มีทางเยียวยารักษาได้เลย ในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากความพอประมาณความมีเหตุผลแล้ว จำเป็นจะต้องมีภูมิคุ้มกันที่ดีพอ จึงจะทำให้ระบบเศรษฐกิจของชาติได้กระแสทุนนิยมโลกาภิวัตน์อันเชี่ยวกราก การมีภูมิคุ้มกันที่ดีจึง หมายถึง การจัดองค์ประกอบของการดำเนินงานให้มีสภาพพร้อมต่อผลกระทบใด ๆ อันเกิดขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในเป็นอย่างดี

เกษม วัฒนชัย (2554 : 3-4) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี เป็นการเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วยความไม่ประมาท ครอบคลุมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายในและภายนอก ทั้งที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องธรรมชาติที่เกิดขึ้นตลอดเวลาทุกผู้คน ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงได้ แต่การจะอยู่รอดและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างมั่นคง ต้องเข้าใจที่มาของการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ว่า เกิดจากสาเหตุอะไร ส่งผลกระทบอย่างไร และที่สำคัญต้องมีการสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งใน ๔ ด้าน คือ

ด้านที่ 1 : ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจหรือภูมิคุ้มกันทางการเงิน ด้วยการใช้จ่ายเงินตามอัตภาพและความจำเป็นไม่สร้างหนี้สินที่ไม่ทำให้เกิดรายได้ มีการประหยัด อดออมไว้ใช้ในยามจำเป็นหรือในภาวะฉุกเฉิน โดยอาจทำ “บัญชีรายรับรายจ่ายของตนเองและครอบครัว” เพื่อเป็นเครื่องมือเบื้องต้นในการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงิน ทำให้เห็นสถานะการเงินที่แท้จริงและใช้จ่ายด้วยความรอบคอบ หลักการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินนั้นต้องคำนึงถึง

ความประหยัด เป็นการใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นแต่ไม่ใช่ตระหนี่ถี่เหนียวไม่ยอมใช้เงินแม้ในสิ่งที่จำเป็นขณะเดียวกัน ไม่ใช่ความฟุ่มเฟือยหรือใช้เงินมากในสิ่งที่ไม่มีความจำเป็น การใช้จ่ายจะมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับอัตภาพของตนเองจากรายได้ที่สุจริตและไม่ไปคดโกงรับสินบนหรือเบียดเบียนให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนด้วยเหตุนี้ ความประหยัดจึงต้องตั้งบนพื้นฐานของความพอเพียง คือ การตระหนักรู้ถึงคุณค่าของเงิน ฉลาดใช้ฉลาดออมและฉลาดทำบุญตามอัตภาพ

ความมีเหตุผล เป็นการตัดสินใจใช้จ่ายอย่างมีสติ บางครั้งอาจขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์หรือกฎกติกาต่าง ๆ ในสังคมด้วย เช่น การจ่ายภาษีตามกฎหมาย การจ่ายเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนาหรือวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม เป็นต้น

ด้านที่ 2 : ภูมิคุ้มกันทางสังคม ด้วยการเสริมสร้างความรู้-รัก-สามัคคีตั้งแต่ระดับครอบครัวขึ้นมา รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความเมตตากรุณา ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรมและความคิดมีความศรัทธาในเพื่อนมนุษย์และหลักธรรมของแต่ละศาสนามีความปรารถนาให้เกิดสันติสุขภายในครอบครัวองค์กรสถาบัน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ขณะเดียวกันต้องมีภูมิคุ้มกันทางศีลธรรม ด้วยการรู้เท่าทันและสามารถหลีกเลี่ยงจากอบายมุขต่างๆได้ ใช้ชีวิตด้วยความสมถะ เรียบง่าย ไม่สร้างเงื่อนไขชีวิตให้ซับซ้อนวุ่นวายมากเกินไปจนนำไปสู่ความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยและสร้างปัญหาหรือความยากลำบากให้ตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ และใช้ชีวิตด้วยความสันโดษ ด้วยการมีความสุขในความพอ พอในสิ่งที่มี พอในสิ่งที่ได้และพอในสิ่งที่เป็นพอใจกับผลของการกระทำที่ได้ทำอย่างเต็มที่แล้วด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและความเพียรพยายาม เพื่อได้รับความสุขที่ไม่ต้องอาศัยวัตถุ (นิรามิสสุข) แต่เป็นความสุขที่เกิดจากจิตใจอันสะอาด สว่างและสงบ เป็นความสุขจากการให้ สุขจากความอบอุ่นในครอบครัว สุขจากธรรมชาติสุขจากความถูกต้องดีงาม แต่ไม่ใช่ความสุขที่ได้จากการเสพวัตถุหรือพึ่งพาปัจจัยเงื่อนไขภายนอกอันเสี่ยงให้เกิดความอยากโดยไม่มีขอบเขตสิ้นสุด (สามิสสุข) ที่นำมาบำเรอความต้องการของหู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจจนนำไปสู่ความอิจฉาริษยา ความหวงแหน การแข่งขันแย่งชิง การทำผิดกฎหมายและศีลธรรม ทั้งนี้ การมีภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมจะไม่นำไปสู่ปัญหาต่างๆ ติดตามมา เช่น การตกเป็นทาสของยาเสพติดและอบายมุข การมี เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เป็นต้น

ด้านที่ 3 : ภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม ด้วยการติดตามรู้เท่าทันผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้การเลือนไหลของวัฒนธรรมข้ามชาติเป็นไปอย่างไร้พรมแดนผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ โดยเฉพาะการลอกเลียนแบบคนดังในสื่อบันเทิงและผลกระทบทางลบจากวัฒนธรรมเสมือนจริงในโลกไซเบอร์ เพื่อป้องกันมิให้ถูกรอบงำทางวัฒนธรรมอย่างไร้ทิศทาง ตกเป็นเหยื่อในการเสพและบริโภคสิ่งที่ไม่ดี ละเลยและขาดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นและของชาติ โดยเฉพาะภาษาถิ่นและภาษาไทยจนนำไปสู่ความอ่อนแอทางวัฒนธรรมในที่สุด

ด้านที่ 4 : ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติระบบนิเวศน์และความหลากหลายทางชีวภาพ เสริมสร้างพฤติกรรมนิสัยรักสิ่งแวดล้อม และสร้างทักษะในการติดตามเฝ้าระวัง ดูแล อนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทให้คงความอุดมสมบูรณ์ในระยะยาว พร้อมทั้งป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ซึ่งหมายรวมถึงตั้งแต่การมีสุขนิสัยรักความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ประพฤติปฏิบัติตนที่จะทำให้เกิดมลภาวะเป็นพิษหรือทำลายสิ่งแวดล้อม

เงื่อนไขสำคัญในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้สู่ความสำเร็จ

เกษม วัฒนชัย (2554 : 4-5) ได้อธิบายว่า เงื่อนไขสำคัญในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้สู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย

1. หลักวิชาความรู้ ต้องมีการวางแผนและลงมือปฏิบัติด้วยความรอบรู้ รอบคอบและระมัดระวังตามหลักวิชาไม่ใช่อารมณ์หรือความเข้าใจเพียงชั่วครูชั่วครวของตนเองหรือความเชื่อที่ไร้เหตุผลที่อิงกับไสยศาสตร์ หรือโหราศาสตร์ด้วยความมกมาย แต่ต้องมีข้อมูลและองค์ความรู้ที่ถูกต้องครบถ้วนมาประกอบการตัดสินใจในทุกเรื่องและมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ทั้งนี้ในการสร้างคนให้มีความรู้ จึงต้องมีการลงทุนจัดการศึกษาฝึกอบรมและการวิจัยเพื่อพัฒนาในทุกองค์กรทุกระดับเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น

2. หลักคุณธรรม ต้องปรับเสริมพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีคุณธรรม โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎี นักธุรกิจทุกระดับ เนื่องจากคุณธรรมเป็นเครื่องกำกับจิตใจให้คนประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่สังคมเห็นตรงกันว่าเป็นความจริง ความดีและความงาม ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานะที่เป็นอยู่ของแต่ละคน แต่ละองค์กรและแต่ละพื้นที่ได้ โดยคุณธรรมครอบคลุมตั้งแต่

2.1 หลักศีลธรรมขั้นพื้นฐานของแต่ละศาสนาทุกศาสนาล้วนสอนให้ยึดมั่นในความสัตย์ ความจริง การให้คุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นคนอย่างเท่าเทียมกันการให้ความรัก ความเมตตาซึ่งกันและกัน และความสามัคคี

2.2 หลักจริยธรรม ทั้งจริยธรรมทั่วไปหรือจริยธรรมเฉพาะวิชาชีพ เช่น จรรยาบรรณวิชาชีพแพทย์ จรรยาบรรณวิชาชีพครู เป็นต้น ซึ่งบอกถึงวิถีปฏิบัติว่าสิ่งที่ต้องทำควรทำและไม่ให้ทำมีอะไรบ้าง เพื่อให้สมาชิกของวิชาชีพนั้นๆ ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบจริยธรรมและทำให้คนทั่วไปเกิดความเชื่อมั่นศรัทธา

2.3 หลักนิติธรรม หรือกฎหมายระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่ใช้ในการบริหารบ้านเมืองให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีความเที่ยงธรรม เกิดสันติสุข ปราศจากการเอา رأดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน

2.4 หลักธรรมาภิบาล หรือบรรษัทภิบาลที่ใช้ในการบริหารหน่วยงาน/องค์กร เป็นเครื่องมือกำหนดความสัมพันธ์ในระดับชั้นต่างๆ ภายในองค์กรหรือหน่วยงานทุกประเภทโดยที่ทุกระดับต้องมีความรับผิดชอบ (หรือพันธะสัญญาที่จะปฏิบัติชุดใดชุดหนึ่ง) และต้องมีความรับผิดชอบ (หรือพันธะสัญญาที่จะรับผิดชอบต่อผลเสียหายและรับผิดชอบต่อผลดีอันเนื่องมาจากการปฏิบัติงานนั้นๆ)

2.5 กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ทุกคนยึดมั่น เช่น มารยาททางสังคม และการปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละสังคม เพื่อความเป็นหมู่คณะและความอยู่รอดของทุกคน

2.6 คุณธรรมประจำตระกูล เป็นหลักคุณธรรมที่ยึดถือปฏิบัติ สังคมและถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เช่นความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที การถือสัจจะความรักชาติ เป็นต้น

2.7 ชุดคุณธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแก่คนไทยในวโรกาสต่าง ๆ อาทิ อดทนอดกลั้น อดออมคุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรัก ความสามัคคี ประกอบด้วย เมตตาธรรม (ทุกคนคิด พูด ทำด้วยความมุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน) สามัคคีธรรม (แต่ละคนช่วยเหลือเกื้อกูลประสานประโยชน์ร่วมกันเพื่อให้งานสำเร็จผลแก่ตนเอง แก่ผู้อื่นและแก่ประเทศชาติ) สุจริตธรรม (ทุกคนประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสุจริต ในกฎกติการะเบียบแบบแผนอย่างเท่าเทียมกัน) และความเที่ยงธรรม (ทุกคนพยายามทำความคิดเห็นของตนให้ถูกต้อง เทียบตรงและมั่นคงในเหตุในผล) ประหยัดเป็นสิ่งที่พึงประสงค์อย่างยิ่ง

ในทุกแห่งและในกาลทุกเมื่อ ขอให้คำนึงถึงผลที่ได้จากการประหยัดนี้ให้มาก การใช้จ่ายโดยประหยัดเป็นหลักประกันความสมบูรณ์พูนสุขของผู้ประหยัดเองและครอบครัว ช่วยป้องกันความขาดแคลนในวันข้างหน้าการประหยัดดังกล่าวนี้จะมีผลดีไม่เฉพาะแก่ผู้ประหยัดเท่านั้น ยังจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติด้วยในการปลูกฝังบ่มเพาะให้คนในสังคมมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและความมานะพยายามต้องเริ่มปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียนและองค์กรต่างๆ ขึ้นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

3. หลักการดำเนินชีวิต ต้องมีความขยันหมั่นเพียรมานะอดทน ใช้สติและปัญญาในการดำรงชีวิตด้วยความรอบคอบ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ในการบริหารพัฒนาองค์กร

เกษม วัฒนชัย (2554 : 1-2) ได้อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ล้วนมีที่มาจากเหตุปัจจัยอันหลากหลาย ทั้งที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ มีทั้งผลดีและผลร้าย สร้างทั้งความสุขและความทุกข์ส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังผู้คนทุกกลุ่มทุกวัยทุกพื้นที่ โดยเฉพาะกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เลื่อนไหลไปได้ทั่วโลกด้วยความรุนแรง รวดเร็วและส่งผลในวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ เช่น การมีระเบียบกติกาทางการค้า การลงทุนและการเงินรูปแบบใหม่ที่เชื่อมโยงกับประเด็นสิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชนหรือการคุ้มครองผู้ด้อยโอกาส ฯลฯ ความก้าวหน้าของระบบคมนาคมสื่อสาร ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นคุณและเป็นโทษต่อผู้คน หรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นตลอดเวลา อาทิ การเกิดโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำความไม่มั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน การก่อการร้ายสากลการครอบงำทางภาษาและวัฒนธรรม เป็นต้น

ขณะเดียวกัน ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี ซึ่งมีความเชื่อว่าคนทุกคนไม่ว่าจะอยู่ที่ใดหรือมีฐานะความเป็นอยู่อย่างไรก็ตาม จะสามารถพัฒนาให้เกิดศักยภาพสูงสุดให้เป็นกำลังสำคัญของระบบเศรษฐกิจได้อย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น ในระบบนี้จึงไม่มีการผูกขาดหรือเล่นพรรคเล่นพวกเพื่อป้องกันไม่ให้ใครหรือตระกูลใดได้ประโยชน์เพียงฝ่ายเดียวรวมทั้งไม่มีการรับสินบนคอร์ปชั่น แต่ต้องทำให้เกิดการแข่งขันกันอย่างเต็มที่ เพื่อให้ได้สินค้าและบริการที่มีคุณภาพออกมาสนองตอบความต้องการของผู้บริโภคในราคาที่เหมาะสม อีกทั้งเพื่อทำให้คนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์ไม่มีความเหลื่อมล้ำทางรายได้และทางความรู้ คนรวยและคนที่ช่วยตนเองได้ต้องรับผิดชอบตนเอง และถ้ามีเหลือก็สมควรช่วยเหลือผู้คนที่อ่อนแอกว่าหรือยากจนกว่าให้ลุกขึ้นมาได้

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยตลอดช่วง 10 กว่าปี ที่ผ่านมา จะเห็นว่าได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์และระบบทุนนิยมเสรีหลายประการ จนเกิดวิกฤตการณ์ในหลายด้าน ทั้งปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ การแพร่ระบาดของยาเสพติด ความลุ่มหลงในอบายมุขความมัวเมาไสยศาสตร์โดยไม่เข้าใจหลักศาสนธรรมที่แท้จริงการแสวงหาที่ไม่มีคุณภาพและสื่อลามก การตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมข้ามชาติ การฉ้อราษฎร์บังหลวงและความแตกแยกทางความคิดของประชาชน

ด้วยพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ทรงพระราชทาน “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นหลักคิดหลักปฏิบัติที่พระองค์ได้ทรงประมวลรวบรวมไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เป็นองค์รวม เพื่อให้ประชาชนทุกคนและองค์กรทุกระดับนำไปประยุกต์ปรับใช้ในการรับมือกับผลกระทบที่เกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างเข้มแข็งมั่นคง สมดุล และมีความสุข ทั้งนี้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนอกจากจะช่วยให้ผู้ยึดถือเป็นแบบปฏิบัติสามารถปรับเปลี่ยนความคิด นิสัย พฤติกรรมและวิธีการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้อย่างสมเหตุสมผลแล้ว ยังช่วยรักษาทุนเดิมของชีวิตไม่ให้สูญเสียไปเมื่อต้องเผชิญกับวิกฤตต่าง ๆ อีกด้วย

ในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตและบริหารพัฒนาองค์กรจำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งถ่องแท้ในหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงและเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ รวมทั้งเรียนรู้แบบอย่างที่ดีที่มีบุคคลหรือองค์กรประพาศปฏิบัติไว้ และที่สำคัญต้องตระหนักถึงคุณประโยชน์ที่แท้จริงของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการสร้างเสริมชีวิตที่ดี มีความสุขนำไปสู่สังคมสันติสุขอย่างยั่งยืนด้วย

รูปแบบการบริหารจัดการ

การบริหารและการจัดการ

การบริหาร (Administration) กับ การจัดการ (Management) มีความหมายใกล้เคียงกันมาก สามารถใช้แทนกันได้ จึงมีการใช้ปะปนกัน ซึ่งมีนักวิชาการให้ความหมายที่ใกล้เคียงกันไว้ดังนี้

Drucker, Peter F. (Drucker, 1954 : 12) อธิบายว่า การจัดการ คือศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ร่วมกับผู้อื่น

Simon, Herbert A. (Simon, 1965 : 4) อธิบายว่า การบริหารหมายถึง การทำงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป ร่วมกันปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ร่วมกัน

Koontz, Harold (Koontz & O' Donnell, 1972 : 43) อธิบายว่า การจัดการ หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ เป็นอุปกรณ์การดำเนินการนั้น

Follett, Mary Parker (Daft, 2006 : 8) อธิบายว่า การจัดการหมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ดำเนินไปได้ โดยอาศัยบุคคล

Daft, Richard L. (Daft, 2006 : 8) อธิบายว่า การจัดการ หมายถึง การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายขององค์การในลักษณะที่มีประสิทธิผล และประสิทธิภาพ โดยการวางแผน การจัดองค์การ การเป็นผู้นำ และการควบคุมการใช้ทรัพยากรขององค์การ

อรชร พรประเสริฐ (2545 : 7) อธิบายว่า คำว่า การบริหาร มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Administrare ที่แปลว่า การรับใช้ การจัดการ การดำเนินงาน และการอำนวยการ ปัจจุบันได้พัฒนาเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดองค์การ การจัดระบบงาน การจัดอัตรากำลังคน การบังคับบัญชา ตลอดจนการใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้คนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นการวางแผน การประสานงาน การติดตามผล และการควบคุม เป็นต้น

พยอม วงศ์สารศรี (2542 : 30) อธิบายว่า การบริหารเป็นเพียงการกำหนดนโยบาย แต่การจัดการเป็นเพียงการนำนโยบายไปปฏิบัติ หรือการบริหารเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการจัดการ

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2548 : 5) กล่าวว่า การบริหารจัดการ (Management Administration) การบริหารการพัฒนา (Development Administration) แม้กระทั่งการบริหารการบริการ (Service Administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย 3 ส่วน คือ หนึ่ง ล้วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ สอง มีกระบวนการบริหารงานหรือกระบวนการบริหารจัดการที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือการคิด (Thinking) หรือการวางแผน (Planning) การลงมือปฏิบัติงาน (Acting) และการ

ประเมินผล (Evaluating) และ สาม มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิดการจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนานโยบายแผน แผนงาน โครงการ (Policy, Plan, Program, Project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารการบริการเน้นเรื่องการอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2550 : 58-59) กล่าวว่า โดยทั่วไป คำว่า การบริหาร การจัดการ และการบริหารจัดการ มีความหมายใกล้เคียงกันและอาจนำมาใช้แทนกันได้ คำว่า การบริหาร ส่วนใหญ่ใช้ในภาครัฐหรือหน่วยงานภาครัฐ ขณะที่คำว่า การจัดการ นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (Profits) หรือกำไรสูงสุด (Maximum Profits) โดยผลประโยชน์ที่จะตกแก่สาธารณะถือเป็นวัตถุประสงค์รองหรือเป็นผลพลอยได้ (By Product) เช่นนี้ จึงแตกต่างจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการสาธารณะทั้งหลาย (Public Services) แก่ประชาชน

สำหรับในที่นี้ ใช้ คำว่า การบริหารจัดการ ซึ่งหมายถึง แนวทางการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของบุคลากรและหน่วยงานทุกภาค ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ ภาคที่ไม่สังกัดภาครัฐ และภาคประชาชน นำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลง พัฒนาหรือสร้างความสุขความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนให้แก่ประชาชนและประเทศชาติด้วย คำว่า การบริหารจัดการนั้น อาจมองในลักษณะที่เป็น “กระบวนการ” ซึ่งหมายถึงการมีขั้นตอนในการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบก็ได้ กล่าวคือ หากการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานนั้น เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น (1) การจัดการนโยบาย (Policy) (2) การจัดการอำนาจหน้าที่ (Authority) (3) การจัดการคุณธรรม (Morality) (4) การจัดการที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Society) (5) การวางแผน (Planning) (6) การจัดองค์การ (Organizing) (7) การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Staffing) (8) การอำนวยการ (Directing) (9) การประสานงาน (Coordinating) (10) การรายงาน (Reporting) และ (11) การงบประมาณ (Budgeting) เช่นนี้ เป็นการนำ “กระบวนการบริหารจัดการ” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหารจัดการ” ที่เรียกว่า PAMS-POSDCoRB แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมายของการบริหารจัดการด้วย อีกตัวอย่างหนึ่ง คือ หากการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของบุคลากรและหน่วยงานทุกภาคที่เกี่ยวข้องกับ คน สิ่งของ และหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น (1) คน (Man) (2) เงิน (Money) (3) วัสดุอุปกรณ์ (Material) (4) การจัดการทั่วไป (Management) และ (5) คุณธรรม (Morality) เช่นนี้ เป็นการนำ

“ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหารจัดการ” ที่เรียกว่า 5M แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมายการบริหารจัดการ

นอกจากนี้ ยังอาจนำปัจจัยอื่นมาใช้เป็นแนวทางในการให้ความหมายของการบริหารจัดการได้อีก เป็นต้นว่า 3M ซึ่งประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) และการจัดการทั่วไป (Management) และ 5P ซึ่งประกอบด้วย ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ประสานงาน และ ประชาสัมพันธ์

การให้ความหมายตามตัวอย่างข้างต้นนี้ เป็นการนำหลักวิชาการด้านการบริหารจัดการคือ “กระบวนการบริหารจัดการ” และ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหารจัดการ” มาใช้เป็นแนวทางในการให้ความหมายซึ่งน่าจะมีส่วนทำให้การให้ความหมายคำว่า การบริหารจัดการเช่นนี้ครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการได้ชัดเจน เข้าใจได้ง่าย เป็นวิชาการ และมีกรอบแนวคิดด้วย

โดยสรุป นักวิชาการส่วนใหญ่มักใช้ 2 คำนี้ทดแทนกันโดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับนัยของความต่าง จึงนำมาใช้ปะปนกันอยู่เสมอ นอกจากจะใช้แทนกันแล้ว บ่อยครั้งคำทั้ง 2 ยังถูกนำมาใช้ควบคู่กันจนดูเหมือนเป็นคำคำเดียวกัน เช่น คำว่า การบริหารจัดการ เป็นต้น

รูปแบบการบริหารจัดการ

Robbins, Stephen P. & Colulter, Mary (Robbins & Colulter, 2550 : 24-25) อธิบายถึงแนวโน้มรูปแบบการจัดการในปัจจุบันและอนาคต ว่า องค์กรต่าง ๆ ในปัจจุบันมีแนวโน้มในการกำหนดรูปแบบการจัดการในอนาคต ดังนี้

1. ความเป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) เมื่อประเทศต่าง ๆ ไร้พรมแดน จะมีการเคลื่อนย้ายเงินทุนในประกอบการในประเทศต่าง ๆ มากขึ้น การจัดการจะต้องดำเนินการในรูปแบบองค์กรระหว่างประเทศ การเมืองและวัฒนธรรมที่แตกต่างจะเป็นปัจจัยที่ท้าทายการดำเนินงานในตลาดโลก
2. เน้นความสำคัญเรื่องจริยธรรม (Ethics) มีการเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับจริยธรรมของธุรกิจเป็นหลักสูตรในสถาบันการศึกษามากขึ้น มีกฎหมายและกฎเกณฑ์ให้การดำเนินงานของธุรกิจต้องคำนึงถึงจริยธรรมมากขึ้น
3. มีความหลากหลายทางด้านแรงงาน (Workforce Diversity) ทั้งเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม คนพิการ และผู้ด้อยความสามารถต่าง ๆ แนวโน้มของคณงานจะมีอายุสูงขึ้น มีการอพยพของแรงงานระหว่างประเทศมากขึ้น การกีดกันผู้หญิงหรือคนบางกลุ่มจะลดลง
4. ผู้บริหารจะมีความเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น (Entrepreneurship) ผู้บริหารยุคใหม่จะต้องทราบกระบวนการที่จะเริ่มต้นธุรกิจใหม่โดยศึกษาโอกาสจากสิ่งแวดล้อม มีความคิดใหม่ๆ ที่จะ

ให้ได้ผลิตภัณฑ์ บริการ หรือวิธีการดำเนินธุรกิจใหม่ ๆ และมีความสามารถในการปรับตัว ยืดหยุ่น เพื่อให้องค์การประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าไปตลอด

5. มีการจัดการในรูปแบบ E-Business (Electronic Business) E-Commerce คือ รูปแบบต่าง ๆ ที่ธุรกิจซื้อขายแลกเปลี่ยนหรือทำธุรกรรมอื่นใดโดยติดต่อทาง Electronic ส่วน E-Business อธิบายถึงวิธีการที่ธุรกิจใช้ทำธุรกรรม เช่น Internet-based รูปแบบของ E-Commerce เช่น B2B (Business to Business) B2C (Business to Consumer) C2C (Consumer to Consumer) G2B (Government to Business)

6. การจัดการความรู้และองค์การแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Management and Learning Organization) ผู้บริหารยุคปัจจุบันจะต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อมและความรู้ใหม่ ๆ ที่พัฒนาไปตลอดเวลา จึงต้องศึกษาติดตาม เพื่อพัฒนาความรู้ของตน ในขณะที่องค์การในยุคศตวรรษที่ 21 ก็ต้องมีความสามารถในการเรียนรู้และตอบสนองความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วทันการณ์ ผู้บริหารในองค์การแห่งการเรียนรู้ยังต้องถ่ายทอดความรู้ให้แก่พนักงานสนับสนุนส่งเสริมให้พนักงานพัฒนาความรู้เพื่อให้องค์การอยู่รอด และเจริญเติบโตไปได้เสมอแม้สิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะใดก็ตาม

7. การจัดการเชิงคุณภาพ (Quality Management) ในสภาวะการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต การแข่งขันของธุรกิจทวีความรุนแรงมากขึ้น ผู้บริโภคจะมีสิทธิเลือกซื้อสินค้าจากผู้ขายที่ให้สินค้าที่มีคุณค่า หรือคุณภาพมากที่สุด การจัดการด้านคุณภาพอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของลูกค้าที่เพิ่มมากขึ้น จึงเป็นความจำเป็นของธุรกิจการบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management: TQM) นับเป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมสูงมาก

ประเวศน์ มหารัตน์สกุล (2554 : 288-289) อธิบายว่า รูปแบบการบริหาร จะแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบหลัก ได้แก่

1. การบริหารจัดการโดยคน ๆ เดียว (Strong Manager) ผู้บริหารจะมีอำนาจมากในการบริหาร เช่น รูปแบบประธานาธิบดี การบริหารโดยกรรมการผู้จัดการ หรือประธาน การบริหารรูปแบบนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อในความสามารถมนุษย์ มนุษย์มีศักดิ์ศรี มีเกียรติ และมีความรับผิดชอบ กล่าวคือ เป็นทัศนคติที่มองมนุษย์เป็นคนดี เจ้าของผู้ประกอบการหรือสังคมจะมอบอำนาจให้และสามารถตัดสินใจได้ในงานหน้าที่ของตนเอง แต่เมื่อมอบอำนาจให้ไปแล้วถ้าทำไม่สำเร็จโดยไม่มีเหตุผลที่จะรับฟังได้ก็มีบทลงโทษที่สาสมกัน เช่น ให้ออก หรือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นมาทำหน้าที่แทน ฯลฯ

ข้อดีที่ได้ คือ ความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ได้ความรวดเร็วในการผลิตและความสะดวกในการให้บริการรวมทั้งกล้าตัดสินใจในการแก้ปัญหา

ข้อเสีย คือ ถ้ากระบวนการสรรหาไม่มีประสิทธิภาพอาจได้ผู้บริหารที่ไม่มีความสามารถ หย่อนจริยธรรม อาจจะสร้างความเสียหายให้แก่องค์กรได้ โดยเฉพาะคนที่ชอบทำงานตามคำสั่ง

2. การบริหารจัดการโดยคณะกรรมการหรือมีกลุ่มบุคคลมากกว่าหนึ่งคน การบริหารหรือการปกครองรูปแบบนี้ไม่เชื่อในความดีและความสามารถพร้อมบริบูรณ์ของมนุษย์อยู่ที่คนๆ เดียว โดยเฉพาะเรื่องคุณธรรมจริยธรรม จึงปฏิเสธการให้อำนาจมากแก่คนใดคนหนึ่งเพราะเกรงว่าจะมีการฉ้อฉลเกิดขึ้น รูปแบบการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการเช่นการปกครองประเทศแบบรัฐสภาไทยหรือรัฐสภาญี่ปุ่น การบริหารหน่วยงานของรัฐภายใต้กำกับของกระทรวง หรือในรูปแบบคณะกรรมการเป็นต้น รูปแบบนี้จะมีกลุ่มบุคคลนอกจากทำหน้าที่บริหารแล้ว ยังใช้แนวคิดนี้ในกระบวนการบริหารภายในโดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน หรือ คณะบุคคล

ข้อดี คือ ทำให้การตัดสินใจมาจากประสบการณ์ที่หลากหลาย ลดความเสี่ยงในการตัดสินใจที่อาจผิดพลาด ถ้าตัดสินใจโดยคน ๆ เดียว ข้อดีที่ได้ต้องอยู่ภายใต้ความเชื่อมั่นว่าผู้ที่เป็นกรรมการต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม

ข้อเสีย คือ ความล่าช้าในการตัดสินใจ ความล่าช้าในการผลิตและการให้บริการ อย่างไรก็ตาม ลักษณะขององค์กรมีงานอยู่สองประการ คือ งานนโยบายและงานประจำที่ไม่มีความจำเป็นต้องตัดสินใจในรูปแบบของคณะกรรมการ

3. การบริหารที่ผสมระหว่างรูปแบบที่หนึ่งและสอง เรียกว่าการประนีประนอม รูปแบบการบริหารแบบนี้ต้องการใช้ข้อดีของรูปแบบที่หนึ่งและสอง เพื่ออุดช่องข้อเสียทั้งสองรูปแบบ แต่การผสมกันยังมีสัดส่วนของการผสมต่างกันไปตามแต่แนวคิดทางการบริหารในการจัดตั้งกล่าวคือ บางหน่วยงานให้อำนาจคณะกรรมการมาก บางหน่วยงานให้อำนาจผู้บริหารมาก

นอกจากนี้ยังมีผลข้างเคียงทางการบริหารจัดการที่ผู้บริหารระดับสูงไม่มีทักษะการบริหาร โดยไม่แยกแยะว่างานชนิดใดควรจัดการโดยคณะกรรมการ งานใดไม่ต้องตัดสินใจในรูปของคณะกรรมการ

แนวทางการบริหารจัดการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2550 : 60-61) ได้อธิบายว่า แนวคิดการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนมีความสำคัญ สืบเนื่องมาจากปัจจัยภายนอกประเทศของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมและระบบเศรษฐกิจโลกของประเทศทางตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกา ที่เน้นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เสรีนิยม หรือบริโภคนิยม ที่ให้ความสำคัญกับวัตถุเงินตรา ประสิทธิภาพ กำไร ความรวดเร็ว การต่อสู้แข่งขัน ผลประโยชน์สูงสุด รวมทั้งเน้นความ

เจริญก้าวหน้า การขยายตลาด และการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยใช้ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพิ่มมากขึ้น ๆ แนวคิดดังกล่าวนี้ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อแนวคิด แนวทางการพัฒนา และแนวทางการบริหารจัดการภายในประเทศและในชุมชนของไทยที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่น ในปี 2517 ช่วงกลางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) และในช่วงปี พ.ศ. 2530-2539 ขณะนั้นเศรษฐกิจของประเทศขยายตัวในอัตราที่สูงตามแนวคิดของระบบทุนนิยมดังกล่าว และประมาณปี 2540 ระบบเศรษฐกิจของไทยเสียหายอย่างมหาดศาล

ในส่วนของประชาชนบางส่วนยังคงมีความโลภ บริโภคอย่างฟุ่มเฟือย ตกอยู่ในภาวะหนี้สินอย่างถาวรตัวไม่ออก และขาดหลักพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง ทำให้ถูกนำไปสู่การกระทำที่เบียดเบียนกันได้ง่ายมากขึ้น ประกอบกับปัจจัยภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนในทุกชุมชนจำนวนไม่น้อยได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฟุ่มเฟือยและต่อเนื่อง ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมสภาพ เสื่อมสลาย หรือถูกทำลายเป็นจำนวนมาก โดยบางอย่างหมดสิ้นไปและไม่อาจหาทดแทนได้ อาจเปรียบเทียบได้ว่า ประชาชนใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3 ส่วน ขณะที่ทำนุบำรุงได้เพียง 1 ส่วน หากปล่อยให้แนวคิด แนวทางการพัฒนา และแนวทางการบริหารจัดการภายในประเทศของไทยยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไป ประเทศชาติและประชาชนย่อมได้รับความเสียหายและเดือดร้อนเพิ่มมากขึ้น ๆ กล่าวคือ ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าแบบกระจุกตัวเฉพาะบางพื้นที่บางชุมชนโดยไม่กระจายความเจริญไปยังพื้นที่หรือชุมชนอื่นด้วยอย่างสมดุล เกิดการต่อสู้แข่งขันเพื่อสร้างความร่ำรวยอย่างเกินความจำเป็น เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น และระบบทุนนิยมยังทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้หมดสิ้นไป เสื่อมสลาย ด้อยคุณภาพ หรือใช้อย่างไม่คุ้มค่าเป็นจำนวนมากเพื่อนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในกระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรม ทำให้เหลือและปล่อยทิ้งกากพิษสารพิษออกมาจากปลายหางของการผลิตเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ระบบนิเวศน์ของชุมชนสูญเสียความสมดุลและเกิดภัยธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น ในส่วนของประชาชนต้องเผชิญกับความเดือดร้อนทุกข์ยาก เช่น ประชาชนขาดคุณธรรมและจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น ครอบครัวและชุมชนแตกแยก เกิดการเอาัดเอาเปรียบกันต้องต่อสู้ดิ้นรนและแสวงหาเกินความจำเป็น รวมทั้งเกิดการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประชาชนและชุมชนเพิ่มมากขึ้นด้วย ผนวกกับแนวทางการพัฒนาประเทศหรือแนวทางการบริหารจัดการภายในประเทศและในชุมชนที่ผ่านมายังไม่ประสบผลสำเร็จมากเท่าที่ควรสาเหตุที่เกิดจากปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในประเทศที่มีความสัมพันธ์กันได้สร้างความเสียหายและเดือดร้อนแก่ประเทศชาติและชุมชนข้างต้น ได้นำมาสู่การเกิดหรือการนำเสนอแนวคิดและแนวทางการบริหารจัดการตามแนวทาง “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” สำหรับในที่นี่เรียกว่า การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริที่จะเห็นการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการหรือการ

พัฒนาประเทศไทยและชุมชนไทย พร้อมกับคาดหวังให้ประชาชนยึดถือการบริหารจัดการและการดำเนินชีวิตตามแนวทางนี้เป็นหลักพื้นฐาน อันจะนำไปสู่จุดหมายปลายทางสำคัญ คือ ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข โดยประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงยั่งยืน รวมทั้งประชาชนในชาติทุกระดับมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 : 7) กล่าวว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักสำคัญ 3 ประการ และ 2 เงื่อนไข คือ หลักความพอประมาณ หลักความมีเหตุผล และหลักการมีภูมิคุ้มกันที่ดี และ 2 เงื่อนไข คือ ความรู้และคุณธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

หลักความพอประมาณ

ปิยะบุตร หล่อไกรเลิศ (2547 : 28) กล่าวถึงการดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณไว้ว่า ให้ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านและลดละความฟุ่มเฟือย

สัททยา พลปัทพี (2548 : 33-39) ได้ศึกษาเรื่อง การนำเสนอแนวทางพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า คนที่พึงประสงค์ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ คือ ความพอประมาณกับศักยภาพของตนเอง ที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาร่างกาย แรงแสมอง ความรู้ ทักษะ ความสามารถ สถานภาพ ฐานะ และข้อจำกัดของตนเอง และตัดสินใจใจกระทำการใด ๆ โดยอยู่บนพื้นฐานของศักยภาพของตนเอง และไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อนโดยอยู่ในเงื่อนไขความรู้ คือ รู้จักตนเอง รู้เรื่องภายนอก รอบคอบในการเชื่อมโยงปัจจัย และระมัดระวังในการนำความรู้ไปปฏิบัติ และอยู่ในเงื่อนไขคุณธรรม คือ ศรัทธาตั้งมั่นทำแต่สิ่งที่ถูกต้อง ซื่อสัตย์ เกรงกลัวต่อการทำชั่ว แบ่งปันเอื้อเฟื้อ สามัคคี ประองตอง อดทน พากเพียร รู้ตนเองอยู่เสมอ และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามจริง

เพ็ญศรี เปลี่ยนขำ (2550 : 39) กล่าวถึงการปฏิบัติที่แสดงถึงความพอประมาณ คือ การลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง ใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่า การใช้เวลาหรือพละกำลังในการทำงานโดยคำนึงถึงความพอประมาณของสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจให้อยู่ในสภาพที่เป็นปกติดี การมีความต้องการสิ่งต่าง ๆ อย่างพอประมาณ คือ รู้จักยับยั้งชั่งใจ อยากรได้แต่พอสมควร แล้วเต็มใจที่จะแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ผู้อื่นบ้าง การรักษาระเบียบกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติงานอย่างพอประมาณ คือ ไม่ตั้งหรือหย่อนจนเกินไป รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา อะลุ่มอล่วยตามความเหมาะสม ไม่เคร่งครัด จนทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความตึงเครียดหมดกำลังใจและเสียขวัญในการทำงาน การใช้อารมณ์ อย่างพอประมาณ คือ สติยับยั้ง เมื่อมีความโกรธเกิดขึ้น ก็รู้จักข่มใจ ดับอารมณ์โกรธด้วยการให้อภัย ไม่ให้กลายเป็นความอาฆาต พยาบาท คิดมุ่งร้ายทำลายกัน

เสรี พงศ์พิศ (2550ข : 24-138) ได้กล่าวเกี่ยวกับการดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณไว้ สรุปได้ว่า การปฏิบัติตนในการนำหลักความพอประมาณมาใช้ต้องมีการประเมินตนเองอย่างเป็นกลางในด้านการลดค่าใช้จ่าย และการมีแผนการลดพลังงาน ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์อย่างเป็นระบบ การประเมินตนเองอย่างเป็นกลางและเป็นระบบ

ตรีศูล พงษ์พันธุ์ (2552 : 31-32) ได้กล่าวว่า แนวทางการดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักความพอประมาณนั้น จะต้องใช้หลักทางสายกลางในทางพุทธศาสนา คือ ไม่ลำเอียงไปในทางที่ถูกครอบงำ โดยกิเลส และขณะเดียวกันก็ไม่ทรมาณตนเองจนเกิดความทุกข์ จะต้องถือหลักค่อยเป็นค่อยไปด้วยความรอบคอบระมัดระวัง และความพอเหมาะพอดี ไม่ทำเกินฐานะและกำลัง หรือทำด้วยความเร่งรีบเมื่อมีพื้นฐานแน่นหนารองรับพร้อมแล้ว จึงค่อยเสริมความเจริญก้าวหน้าในระดับที่สูงขึ้น ตามต่อกันไปเป็นลำดับ ต้องมีการประเมินตนเองอย่างเป็นกลางและเป็นระบบในด้านการลดค่าใช้จ่าย การมีแผนการลดพลังงาน ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์อย่างเป็นระบบ ให้ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์ และคุ้มค่า การใช้เวลาหรือพลังกำลังในการทำงานโดยคำนึงถึงความพอประมาณของสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจให้อยู่ในสภาพที่เป็นปกติดี การมีความต้องการสิ่งต่าง ๆ อย่างพอประมาณ คือ รู้จักยับยั้งชั่งใจ อยากรได้แต่พอสมควร แล้วเต็มใจที่จะแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ผู้อื่นบ้าง การรักษาระเบียบกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติงานอย่างพอประมาณ คือไม่ตึงไม่หย่อนจนเกินไป รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา อะลุ่มอล่วยตามความเหมาะสม ไม่เคร่งครัด จนทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความตึงเครียดหมดกำลังใจ และเสียขวัญในการทำงาน การใช้อารมณ์อย่างพอประมาณ คือ มีสติยับยั้ง เมื่อมีความโกรธเกิดขึ้น ก็รู้จักข่มใจ ควบคุมอารมณ์โกรธด้วยการให้อภัย ไม่ให้กลายเป็นความอาฆาตพยาบาท คิดมุ่งร้ายทำลายกัน จะต้องมีความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองที่เกิดขึ้น จากการพิจารณาร่างกาย แรงสมอง ความรู้ ทักษะ ความสามารถ สถานภาพ ฐานะ และข้อจำกัดของตนเอง และตัดสินใจระทำการใด ๆ โดยอยู่บนพื้นฐานของศักยภาพของตนเอง และไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน

สรุปได้ว่า แนวทางการบริหารจัดการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักความพอประมาณ คือ รู้จักยับยั้งชั่งใจ อยากรได้แต่พอสมควร แล้วเต็มใจที่จะแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ผู้อื่นบ้าง ไม่ตึงไม่หย่อนจนเกินไป รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา อะลุ่มอล่วยตามความเหมาะสม ไม่เคร่งครัด จนทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความตึงเครียดหมดกำลังใจและเสียขวัญในการทำงาน

หลักความมีเหตุผล

เสรี พงศ์พิศ (2550ข : 138) ได้กล่าวเกี่ยวกับการดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีเหตุผลไว้ สรุปว่า ควรมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนอย่างมีหลักวิชา การดำเนินการขององค์กร โดยยึดหลักเหตุผลนั้น ควรมีการวางแผนแบบแยกแยะ มีระยะสั้น ระยะกลาง และระยะ

ยาว โดยไม่ทำอะไรแบบแบบเฉพาะหน้า และการมีแผนปฏิบัติการ แผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่ทำได้จริง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 : 7) กล่าวว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องนำไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

ตรีศูล พงษ์พันธุ์ (2552 : 34) ได้กล่าวว่าว่า แนวการดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักความมีเหตุผลนั้น ควรจะทำความเข้าใจกัน ร่วมกันคิดอ่านปฏิบัติแก้ไขด้วยเหตุผลสามารถจับประเด็นปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุเบื้องต้นหรือที่มาของปัญหาเรื่องราวที่เกิดขึ้นว่ามาจากสิ่งใด ความสามารถในการพิจารณาค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการใด ๆ จะต้องมีการพิจารณา ไตร่ตรอง วิเคราะห์ถึงเหตุและผลที่ได้รับจากการดำเนินการในการบริหารองค์การในด้านต่าง ๆ ควรมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนอย่างมีหลักวิชา มีความรอบคอบ มีการวางแผนที่ปฏิบัติได้จริง มีการวางแผนแบบแยกแยะ มีระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

สรุปได้ว่า แนวทางการบริหารจัดการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักความพอประมาณ คือต้องมีความเข้าใจร่วมกันด้วยความมีเหตุผล โดยจับประเด็นปัญหาและที่มาของปัญหา พิจารณาค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ด้วยการไตร่ตรองถึงเหตุผลที่ได้รับจากการดำเนินการในการบริหารองค์การ มีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนอย่างมีหลักการ มีความรอบคอบ มีการวางแผนที่ปฏิบัติได้จริง มีการวางแผนทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

หลักการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

สหทัย พลปัทพี (2548 : 33-39) ได้ศึกษาเรื่อง การนำเสนอแนวทางพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า คนที่พึงประสงค์ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านของการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่ การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ การคำนึงถึงผลกระทบยาวมากกว่าผลกระทบสั้น และการรู้เท่าทันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยอยู่ในเงื่อนไขความรู้ คือ รู้จักตนเอง รู้เรื่องภายนอก รอบคอบในการเชื่อมโยงปัจจัย และระมัดระวังในการนำความรู้ไปปฏิบัติ และอยู่ในเงื่อนไขคุณธรรม คือ ศรัทธาตั้งมั่นทำแต่สิ่งที่ถูกต้อง ซื่อสัตย์ เกรงกลัวต่อการทำชั่ว แบ่งปันเอื้อเฟื้อ สามัคคี ประหยัด อุดหนุน พากเพียร รู้ตนเองอยู่เสมอ และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามจริง

เพ็ญศรี เปลี่ยนขำ (2550 : 39) กล่าวว่า การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ ความสันติสุข ความอบอุ่น เข้มแข็ง มีพลังแห่งความสามัคคี การพร้อมรับผลกระทบและเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิด

สุชาติ นันทะไชย (2550 : 3) ได้กล่าวถึงหลักของการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ว่า การดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ควรให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และควรมีการสนับสนุนติดตามประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเน้นความมั่นคงและยั่งยืน

เสรี พงศ์พิศ (2550ข : 143-144) ได้กล่าวเกี่ยวกับการดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีขององค์กรสรุปได้ว่า ควรให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์กร ควรมีการเตรียมการรับสถานการณ์ฉุกเฉิน จัดให้มีระบบการวัดผลประเมินผลองค์กร และบุคลากร การสร้างระบบที่เป็นหลักประกันความมั่นคงขององค์กร ควรมีระบบการป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ผู้บริหารควรเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจมากกว่าการบังคับมากกว่า การเน้นการใช้กฎระเบียบ ชูเชิญ ลงโทษ และให้บุคลากรทำงานอย่างมีความสุข

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 : 7) กล่าวว่า หลักของการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึง ความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้และไกล

ตรีศูล พงษ์พันธุ์ (2552 : 31-32) ได้กล่าวว่าว่า แนวการดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ต้องมีการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ฉุกเฉินผลกระทบและเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ต้องรู้เท่าทัน ควรให้บุคลากรและชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์กร ควรมีการสนับสนุน ติดตาม ประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นความมั่นคงและยั่งยืน จัดให้มีระบบการวัดผล ประเมินผลองค์กร และบุคลากร การสร้างระบบที่เป็นหลักประกันความมั่นคงขององค์กร มีควรมีระบบการป้องกัน และแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีการสร้างแรงบันดาลใจมากกว่าการบังคับมากกว่าการเน้นการใช้กฎระเบียบ ชูเชิญ ลงโทษ ส่งเสริมให้เกิดความสันติสุข ความอบอุ่น เข้มแข็ง มีพลังแห่งความสามัคคี

สรุปได้ว่า แนวทางการบริหารจัดการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ มีการเตรียมความพร้อมรับผลกระทบและเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์กร มีการสนับสนุน ติดตาม ประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จัดให้มีระบบการวัดผล ประเมินผลองค์กร การสร้างระบบที่เป็นหลักประกันความมั่นคงขององค์กร มีระบบการป้องกัน และแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีการสร้างแรงบันดาลใจมากกว่าการบังคับ ส่งเสริมให้เกิดความสุข ความสามัคคี

หลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2550 : 76-80) ได้ประมวลและสรุปสาระสำคัญของหลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนไว้ 8 ประการ คือ

1. ความพอประมาณ หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนเน้นการผลิตและบริโภคโดยยึดถือทางสายกลาง ความพอเพียง ความพอดี และไม่ฟุ้งเฟ้อ ในเวลาเดียวกันก็ก้าวให้ทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์ด้วย ตัวอย่างความพอประมาณในระดับบุคคล เช่น เน้นการผลิต การบริโภค และการดำรงชีวิตอยู่อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด สำหรับความพอประมาณในระดับชุมชน เช่น เน้นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่ส่งเสริมให้ชุมชนและเครือข่ายสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น อันจะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี ประสบการณ์ การแบ่งปัน และการช่วยเหลือกัน

หากพิจารณาความพอประมาณโดยแบ่งเป็น 6 ด้าน คือ ด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่า

1) ความพอประมาณด้านจิตใจ เน้นที่จิตใจให้ประชาชนในชุมชนรู้จักพอรู้จักประมาณ และพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่เบียดเบียน ยึดมั่นในทางสายกลาง

2) ความพอประมาณด้านสังคม มุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสงบสุข ประชาชนมีเมตตา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามัคคีร่วมมือกันเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันโดยปราศจากการเบียดเบียนและเอารัดเอาเปรียบกันในชุมชน

3) ความพอประมาณด้านวัฒนธรรม สนับสนุนให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของอบายมุข วัตถุนิยม และบริโภคนิยม

4) ความพอประมาณด้านเศรษฐกิจ สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาอาชีพ พึ่งตนเองได้ พ้นจากความยากจน มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น และพ้นจากการเป็นหนี้สิน

5) ความพอประมาณด้านเทคโนโลยี หมายถึง ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพของตนเอง และชุมชน

6) ความพอประมาณด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมายถึง การไม่เบียดเบียนธรรมชาติจนเกินไป การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอดี ใช้อย่างคุ้มค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมกับการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนตัดสินใจและลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุมีผล โดยพิจารณาจากเหตุ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนมีการหาข้อมูลข่าวสารและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันในตัว หรือมีพื้นฐาน หรือมีความพร้อมมากเพียงพอที่จะรู้เท่าทันต่อผลกระทบที่จะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รวมทั้งมีความยืดหยุ่นในการปรับตัว มีความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน

4. การพึ่งตนเอง หมายถึง ประชาชนและชุมชนสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่อยู่ได้ด้วยตนเองไม่ต้องพึ่งพาพึ่งพิงคนอื่นหรือชุมชนอื่นจนเกินความจำเป็นโดยเน้นความสามารถของประชาชนและชุมชนในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงประชาชนหรือชุมชนนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่ประชาชนหรือชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของ ตัวอย่างการพึ่งตนเองในระดับบุคคล เช่น ประชาชนในชุมชนมีการพึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดีเพื่อตนเอง ชุมชนและประเทศชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม และเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง สำหรับการพึ่งตนเองในระดับชุมชน เช่น แต่ละชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลกันเชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง เป็นอิสระ มีเกียรติและมีความภาคภูมิใจว่ายืนได้ด้วยขาของตนเอง

หากจัดแบ่งเป็นการพึ่งตนเองในด้านต่าง ๆ จะได้ดังนี้

1) ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

2) ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง และเป็นอิสระ

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชาชนในชุมชนใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างฉลาด และหาหนทางเพิ่มมูลค่าโดยยึดหลักการของความยั่งยืน

4) ด้านเทคโนโลยี เลือกใช้เทคโนโลยีเฉพาะที่สอดคล้องกับพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน ความต้องการ และสภาพแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของชุมชนเอง

5) ด้านเศรษฐกิจ สนับสนุนระบบเศรษฐกิจของทุกชุมชนให้ยึดถือหลักการ “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับ รองลงมา ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของประชาชนหรือชุมชน ในสภาพการณ์เช่นนี้ ประชาชนหรือแต่ละชุมชนจะกลายสถานะเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาดแทนที่ตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือ

เป็นตัวกำหนดดังที่เคยเป็นอยู่ ทั้งนี้ จะต้องมีการประหยัด ลดค่าใช้จ่ายหรือลดรายจ่าย ยึดหลักพออยู่พอกิน พอใช้ และสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในพื้นที่หรือชุมชนของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล และพืชผัก ด้วย

5. การเสริมสร้างคุณภาพคนให้มีทั้งความรู้และคุณธรรมควบคู่กัน หมายถึง การเสริมสร้างคุณภาพของคนหรือประชาชนทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ ด้านวัตถุ ครอบคลุมถึงการส่งเสริมให้คนมีความรู้ มีวิชาการ มีความรอบรู้ มีความรอบคอบ และมีความระมัดระวัง ส่วนด้านจิตใจ ครอบคลุมถึงการส่งเสริมให้คนมีคุณธรรม คือ คิดและทำคุณงามความดีเป็นประจำเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม รวมทั้งส่งเสริมให้ละความชั่วและทำความดี ไม่เบียดเบียนมีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร มีความอดทน มีความรอบคอบ มีความประหยัด มีความเมตตา มีความเอื้ออาทร และมีความสามัคคี เพื่อร่วมแรงร่วมใจกันประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชุมชนไทยให้คงอยู่ตลอดไป

ตัวอย่างการเสริมสร้างคุณภาพคนที่เน้นด้านจิตใจโดยการละความชั่วและทำความดี เช่น การปฏิบัติตนในแนวทางที่ละความชั่วและทำความดี พยายามลดละความชั่วที่ตัวเอง ไม่ก่อความชั่วให้เป็นเรื่องทำลายตัวเองและทำลายผู้อื่น ในเวลาเดียวกัน ควรพยายามสร้างความดีให้แก่ตัวเอง อยู่เสมอ และตัวอย่างการไม่เบียดเบียน เช่น ละเลิกการแก่งแย่งและเบียดบังผลประโยชน์ รวมทั้งการแข่งขันกันในทางการค้าขายและประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงโดยประชาชนและชุมชนควรประกอบอาชีพความเป็นธรรมทั้งในเจตนา และการกระทำ

6. การรวมกลุ่ม หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่ม โดยประชาชนหรือองค์กรในชุมชนจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน เมื่อประชาชนหรือองค์กรในชุมชนได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้ว ประชาชนในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตไปได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่า เศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อม ๆ กับสภาพการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นด้วย

7. การสร้างเครือข่าย หมายถึง ประชาชนและชุมชนร่วมมือกันสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบที่เชื่อมโยงกันและร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน เช่น ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยน

ความรู้ การบริหารจัดการ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา ทำให้เกิดเครือข่ายชุมชนที่ยึดการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้มากที่สุด

การสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบนั้น ควรจะมีความเชื่อมโยงกันของชุมชนทุกระดับ นับแต่ระดับ (1) บุคคล ครอบครัว (2) หมู่บ้าน ชุมชน สังคม (3) ประเทศหรือรัฐ และ (4) ประชาคมโลก

8. ความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนยึดถือการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีสมดุลระหว่างกระแสการแข่งขันจากโลกาภิวัตน์ และกระแสท้องถิ่นนิยม มีความหลากหลายในโครงสร้างการผลิต มีการใช้ทุนที่มีอยู่ในสังคมให้มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของท้องถิ่นที่ตั้งงาม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

ตรีศูล พงษ์พันธุ์ (2552 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาระดับการดำเนินการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 และเปรียบเทียบการดำเนินการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 จำแนกตามขนาดสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ระดับการดำเนินการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และการดำเนินการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ตามหลักความมีเหตุผล และตามหลักการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จำแนกตามขนาดสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการดำเนินการบริหารจัดการศึกษาตามหลักความพอประมาณไม่แตกต่างกัน

เดชาวุธ เจ๊ะเต๊ะ (2550 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจในทศวรรษหน้า: กรณีศึกษาสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจ ภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา รูปแบบการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภาคใต้ ในทศวรรษหน้า ผลการศึกษาพบว่า ด้าน

แนวคิดเกี่ยวกับสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภาคใต้ ในทศวรรษหน้า ได้ลำดับความสำคัญ คือ การสร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของสหกรณ์โดยกำหนดนโยบายและแผนงานที่สะท้อนความต้องการของสมาชิก การบริการที่รวดเร็วโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ และการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศหรืออุปกรณ์ที่ทันสมัยเพื่อบริการสมาชิก ด้านวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ ได้ลำดับความสำคัญ คือ การเป็นองค์กรที่มุ่งเน้นส่งเสริมการออม พึ่งตนเองได้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามอุดมการณ์ของสหกรณ์ การเป็นสถาบันการเงินที่เป็นที่พึ่งของสมาชิกโดยแท้จริง และการเป็นองค์กรที่มีเป้าหมายปรัชญา วิสัยทัศน์ ที่เน้นความเป็นคนไทย ด้านโครงสร้างการบริหารงาน ได้ลำดับความสำคัญ คือ ควรให้ความสำคัญและเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสหกรณ์ เป็นองค์กรดำเนินงานโดยยึดหลักการสหกรณ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกและบริหารจัดการตามโครงสร้างอย่างเต็มรูปแบบ ชัดเจนในบทบาทหน้าที่และสอดคล้องกันด้านสมาชิกของสหกรณ์ ได้ลำดับความสำคัญ คือ การส่งเสริมสมาชิกให้ออมทรัพย์มากกว่าสร้างหนี้สิน การส่งเสริมการคืนกำไรสู่สมาชิก การบริการสังคมและห่วงใยสิ่งแวดล้อม และการบริการที่สนองความต้องการของสมาชิก โดยสำรวจข้อมูลและให้สมาชิกมีทางเลือกที่หลากหลาย ด้านการบริการเงินฝาก ได้ลำดับความสำคัญ คือ การสร้าง ความมั่นใจในระบบเงินฝากและความพึงพอใจในผลตอบแทน การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อความรวดเร็วและคล่องตัว และการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับที่สนับสนุนให้สมาชิกฝากเงินกับสหกรณ์ ด้านการบริการเงินกู้ ได้ลำดับความสำคัญ คือ การสร้างระบบพิจารณาเงินกู้ที่ชัดเจน รวดเร็ว โปร่งใสและเป็นธรรม การให้บริการสินเชื่ออย่างมีคุณภาพสามารถเพิ่มรายได้ ทำให้สมาชิกมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และการประกันชีวิตสมาชิก เพื่อลดความเสี่ยงของเงินกู้หรือจัดตั้งกองทุนประกันเงินกู้ กรณีสมาชิกเสียชีวิตหรือออกจากราชการ ด้านการจัดสวัสดิการ ได้ลำดับความสำคัญ คือ การจัดสวัสดิการในรูปแบบให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการระดมเงินเข้าเป็นกองทุน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การจัดสวัสดิการในรูปแบบการคืนกำไรให้กับสมาชิก เพื่อทรงคุณค่าของการเป็นสมาชิกสหกรณ์ และการจัดสวัสดิการอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และครอบคลุมไปถึงครอบครัวของสมาชิก ด้านหุ้นและการถือหุ้น ได้ลำดับความสำคัญ คือ การกำหนดมาตรการจูงใจและสร้างจิตสำนึกในการถือหุ้นเพิ่ม เพื่อความมั่นคงของสหกรณ์ และการกำหนดรูปแบบหุ้นที่หลากหลาย และด้านรูปแบบของสหกรณ์ ได้ลำดับความสำคัญ คือ การบริหารงานที่สมาชิกสามารถตรวจสอบได้ ส่งเสริมการออมทรัพย์ ลด การสร้างหนี้สิน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่กับการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ และการบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาล

สฤกษ์ สมิทจิต (2549 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด ในทศวรรษหน้า มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด ในทศวรรษหน้า ผลการศึกษา พบ ว่า ด้านแนวคิดเกี่ยวกับสหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด ในทศวรรษหน้า

ได้ลำดับความสำคัญ คือ การให้ความสำคัญต่อการจัดสวัสดิการ แก่สมาชิกในทุกด้าน การเป็นที่ปรึกษาทางด้านการเงินให้สมาชิก การประสานความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ และ การเป็นองค์กรที่ช่วยเหลือเกื้อกูลสมาชิกและครอบครัวตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต ในด้านวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ฯ ได้ลำดับความสำคัญ คือ เพื่อการจัดสวัสดิการให้แก่มหาชนทุกรูปแบบและ เพื่อให้บริการด้านการเงินที่หลากหลายแบบครบวงจร ด้านโครงสร้างการบริหารงานของสหกรณ์ฯ ได้ลำดับความสำคัญ คือ การสร้างระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร การกระจายอำนาจในการปฏิบัติงาน และการตัดสินใจ การสร้างระบบฐานข้อมูลของสมาชิกเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน ของสหกรณ์และการเพิ่มบทบาทสมาชิกให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของสหกรณ์ให้มากขึ้น ด้านสมาชิกของสหกรณ์ฯ ได้ลำดับความสำคัญ คือ การเปิดโอกาสให้พนักงานของรัฐหรือพนักงานสหกรณ์เป็นสมาชิกสหกรณ์จัดการศึกษาอบรมสมาชิกอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของสหกรณ์อย่างแท้จริง การใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดระบบบริการที่รวดเร็วให้สมาชิกมีความพึงพอใจ การปลูกฝังให้สมาชิกเข้าใจในวิถีชีวิตและมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับทฤษฎีเศรษฐกิจแบบพอเพียง และ การสร้างนิสัยให้สมาชิกรักการออมโดยการสร้างแรงจูงใจในการระดมเงินออม

ด้านการรับฝากเงินของสหกรณ์ฯ ได้ลำดับความสำคัญ ประกอบด้วย การส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์แบบมีเป้าหมาย เพื่อสร้างวินัยการออมของสมาชิก การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการรับฝากเงินและการเข้าถึงบริการที่ความสะดวกและรวดเร็ว การสร้างความเข้าใจในระบบการฝากเงิน และการบริการรับฝากเงินที่หลากหลายตามความต้องการของสมาชิก ด้านการให้บริการเงินกู้ของสหกรณ์ฯ ได้ลำดับความสำคัญ คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนบริการด้านเงินกู้แก่สมาชิก การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่หลากหลาย การกำหนดรูปแบบของเงินกู้ที่หลากหลาย การเข้มงวดในการตรวจสอบการใช้เงินกู้ การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของสหกรณ์ ที่ต่ำกว่าสถาบันการเงินทั่วไป และการสร้างระบบตรวจสอบด้วยเครื่องมือที่ทันสมัย ด้านการจัดสวัสดิการของสหกรณ์ฯ ได้ลำดับความสำคัญ คือ การจัดสวัสดิการให้แก่มหาชนและครอบครัว ตั้งแต่เกิดจนถึงเสียชีวิต การจัดให้มีกองทุนหรือเพิ่มบำเหน็จสำหรับสมาชิกที่เกษียณอายุราชการ การจัดระบบการเงินที่เชื่อมโยงระบบเครือข่ายระหว่างสหกรณ์และสถาบันการเงินอื่น ๆ จัดให้มีทุนการศึกษาสำหรับบุตรสมาชิกอย่างต่อเนื่อง และการศึกษาข้อมูลการจัดสวัสดิการเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก ด้านหุ้นและการถือหุ้นของสหกรณ์ฯ ได้ลำดับความสำคัญ คือ การสนับสนุนการถือหุ้นรายเดือน เพื่อสร้างวินัยการออม การกำหนดแผนกลยุทธ์ในการระดมหุ้นจากสมาชิก และการจัดประเภทของหุ้นให้มีความหลากหลาย และด้านรูปแบบของสหกรณ์ฯ ได้ลำดับความสำคัญ คือ การดำรงไว้ซึ่งการเป็นสถาบันสหกรณ์ ให้เป็นที่พึ่งของชนทุกเชื้อชาติ และศาสนา เป็นองค์กรกลางเพื่อประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เป็นสถาบันการเงินที่เอื้ออาทรต่อชุมชน การศึกษาข้อมูลของสมาชิกเพื่อการให้ความช่วยเหลือตามเป้าหมาย การพัฒนากิจการของสหกรณ์ให้

สามารถเชื่อมโยงระบบเครือข่ายระหว่างสหกรณ์ และเป็นองค์กรในการสร้างผู้นำให้เข้าใจระบบสหกรณ์เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างสันติภาพ

ธิดารัตน์ คุ่มกิจ (2547 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องโครงสร้างและรูปแบบการบริหารงานของสหกรณ์เครือข่ายสินค้าและพัสดุดัชนี จำกัด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างและรูปแบบการบริหารงานของสหกรณ์เครือข่ายสินค้าและพัสดุดัชนี จำกัด รวมทั้งศึกษาวิถีปฏิบัติทางธุรกิจทางด้านการกระจายสินค้าของสหกรณ์ ค.ส.พ. จำกัด ผลการวิจัยพบว่า สหกรณ์ ค.ส.พ. จำกัด เป็นสหกรณ์ชั้นปฐมที่มีโครงสร้างและรูปแบบการบริหารงานที่แตกต่างไปจากการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ชั้นปฐมที่ปฏิบัติกันอยู่โดยทั่วไป ที่สำคัญ คือ การที่สมาชิกของสหกรณ์ ค.ส.พ. จำกัด แห่งนี้บางส่วนแทบไม่มีโอกาสที่จะเข้าร่วมในการบริหารและควบคุมการดำเนินงานของสหกรณ์เลยซึ่งไม่สอดคล้องกับวิถีทางของสหกรณ์ที่ต้องการให้สมาชิกทุกคนของสหกรณ์ที่ส่วนเท่าเทียมกันในการบริหารงานและควบคุมสหกรณ์ตามหลักประชาธิปไตย และเนื่องจากการที่สหกรณ์ ค.ส.พ. จำกัด เปิดรับสมาชิกอย่างไม่จำกัดทั่วทุกจังหวัดของประเทศทำให้การบริหารงานมีความยุ่งยากและอาจส่งผลทำให้สมาชิกของสหกรณ์ขาดความผูกพันของสหกรณ์ ทางสหกรณ์จึงจัดฝ่ายส่งเสริมศูนย์และสมาชิกเข้ามาทำหน้าที่ดูแลสมาชิกของสหกรณ์ซึ่งปกติมักไม่พบฝ่ายนี้ในฝ่ายจัดการของสหกรณ์ชั้นปฐมโดยทั่วไปและจากการที่สหกรณ์ ค.ส.พ. จำกัด อยู่ในช่วงเริ่มต้นของการดำเนินงานจึงทำให้ไม่สามารถประเมินผลได้อย่างชัดเจนว่าความแตกต่างในโครงสร้างและรูปแบบการบริหารของสหกรณ์จะส่งผลกระทบต่อผลประกอบการของสหกรณ์หรือไม่มากนักน้อยเพียงใด หากแต่การที่สหกรณ์แห่งนี้ดำเนินงานด้วยรูปแบบและโครงสร้างต่างไปจากวิธีการสหกรณ์อาจสร้างความสับสนและส่งผลต่อวิถีทางของสหกรณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้ นักสหกรณ์และผู้ที่เกี่ยวข้องควรตระหนักถึงลักษณะและรูปแบบใหม่ ๆ ของสหกรณ์ที่เกิดขึ้นและหาทางปรับปรุงแก้ไข หากพบว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลในทางลบต่อขบวนการสหกรณ์

ชุติกายูจน์ อังคารประเสริฐ (2545 : บทคัดย่อ) การบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร บ้านลาด จำกัด และเพื่อศึกษาถึงเงื่อนไขหรือปัจจัย ที่ทำให้การดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร บ้านลาด จำกัด ประสบความสำเร็จ ผลการศึกษาพบว่า การจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่วันที่ 15 ตุลาคม พุทธศักราช 2512 เป็นต้นมา และเพื่อให้การดำเนินงานของสหกรณ์ขยายตัวมากยิ่งขึ้นจึงมีการรวมสหกรณ์การเกษตรกับสหกรณ์ที่ดินบ้านลาดเข้าด้วยกันเมื่อปี 2518 โดยใช้ชื่อว่าสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด การบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด มีการจัดระเบียบการบริหารงาน อย่างเป็นระบบมีสินทรัพย์หมุนเวียนจำนวนมาก สามารถพึ่งตนเองได้ถึงร้อย

ละ 95 ความมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของสหกรณ์ สมาชิกส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในทุกๆ โครงการของสหกรณ์ และปัจจัยที่ส่งผลให้สหกรณ์สามารถประสบความสำเร็จได้ คือ คน เงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกของสหกรณ์

สุรพันธ์ นิมะวัลย์ (2544 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการบริหาร สหกรณ์โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาปัญหา พัฒนารูปแบบ และกำหนดมาตรฐานการบริหารสหกรณ์ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาทใน 4 ประเด็น คือ การ ออมทรัพย์และเงินทุน การส่งเสริมการผลิต การขายหรือร้านสินค้า และระบบบัญชีและการเงิน ผล การศึกษาปัญหา พบว่า การบริหารสหกรณ์โรงเรียนประถมศึกษา มีปัญหาด้านการส่งเสริมการผลิต มากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการออมทรัพย์และเงินทุน สำหรับด้านการขายหรือร้านสินค้าและด้านระบบ บัญชีและการเงิน มีปัญหาค่อนข้างน้อย ปัญหาส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากไม่มีเงินทุนดำเนินการ การ ดำเนินการไม่มีแผนรองรับ ไม่มีความรู้ความเข้าใจในวิธีการสหกรณ์

การกำหนดมาตรฐานพัฒนารูปแบบการบริหารสหกรณ์โรงเรียนประถมศึกษา ปรากฏว่า แต่ละกิจกรรมมีการดำเนินการวางแผนทุกสัปดาห์ การพิจารณาเงินกู้ ฝ่ายส่งเสริมการผลิตให้กู้ได้ไม่ เกินร้อยละ 40 ของผลรวมเงินหุ้นและเงินออม ฝ่ายการขายหรือร้านค้าได้ไม่ เกินร้อยละ 60 ของ ผลรวมเงินกู้และเงินออม การจัดนำคณะกรรมการทุกฝ่าย ศึกษาดูงาน และอบรมวิธีการทำงาน จำนวน 1 ครั้ง ระดมจัดสัปดาห์ออมทรัพย์และขายหุ้นเพิ่มขึ้น ร้อยละ 57.94 และเงินออมเพิ่มขึ้นร้อย ละ 60 ด้านการจัดศึกษาดูงานและอบรมวิธีการรับซื้อผลผลิตของถึงบ้านผู้บริโภค การจัดเทศกาล สินค้าราคาถูก และการประชาสัมพันธ์สินค้า การจำหน่ายสินค้า พบว่าต้นทุนสินค้าและยอดจำหน่าย สินค้าเป็นไปตามเป้าหมาย โดยเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 100 ตลอดระยะเวลาการทดลอง ผล การศึกษาบ่งบอกว่าการขายแบบบริการส่งของถึงบ้านเป็นวิธีหนึ่ง que เพิ่มยอดขายให้กับสหกรณ์ ทำให้ สหกรณ์สามารถขยายปริมาณยอดขายให้สูงขึ้น การจัดทำบัญชีและการเงินทำให้ทราบว่า ยอดกำไร สุทธิ คิดเป็นร้อยละ 16.14 ในช่วงระยะเวลาการทดลอง

ผลการวิจัยสามารถบ่งบอกได้ว่า การบริหารสหกรณ์โรงเรียนประถมศึกษาสามารถใช้ รูปแบบการบริหารตามกระบวนการของเดมมิง ที่เรียกว่า วงจร PDCA เพื่อประโยชน์ในการขยาย ปริมาณธุรกิจของสหกรณ์ให้พัฒนาและเจริญก้าวหน้าต่อไปได้

อุทัย ปริญาสุทธินันท์ (2544 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องการจัดการและแนวทางการ พัฒนาสหกรณ์โคนมในการเพิ่มประสิทธิผลขององค์การ : ศึกษากรณี สหกรณ์โคนมน้ำพอง จำกัด อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการสหกรณ์โคนมน้ำพอง จำกัด ใน ด้าน โครงสร้าง ทุน และธุรกิจ และศึกษาแนวทางการพัฒนาสหกรณ์เพื่อเพิ่มประสิทธิผลขององค์การ ผลการวิจัยพบว่า การจัดโครงสร้างด้านการตัดสินใจสั่งการและด้านการรับรู้บทบาท อยู่ในระดับน้อย

ส่วนด้านการติดต่อสื่อสาร อยู่ในระดับมาก การจัดการทุนด้านการระดมทุน ด้านการสะสมทุนสำรอง และด้านการจัดสรรทุน อยู่ในระดับน้อย การจัดการธุรกิจด้านการจัดซื้อสินค้ามาจำหน่ายและด้านการจำหน่ายสินค้า อยู่ใน ระดับน้อย ส่วนด้านการคลังสินค้า อยู่ในระดับมาก การพัฒนาโครงสร้าง ควรจัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะของคณะกรรมการด้านการบังคับ บัญชาและด้านการแบ่งงาน และควร ใช้ประโยชน์จากอุปกรณ์สื่อสารที่มีอยู่ให้มากขึ้นเพื่อเพิ่ม ศักยภาพด้านการประสานงาน การพัฒนา เทคโนโลยี ควรปรับปรุงด้านระเบียบวิธีการปฏิบัติให้มีความเหมาะสมและ ยืดหยุ่นมากขึ้น ควรใช้ ประโยชน์จากอุปกรณ์สำนักงานที่มีอยู่ในการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศ ด้านการควบคุม และ ควรลงทุนด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ให้มากขึ้น การพัฒนาบุคคล ควรจัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะของ คณะกรรมการด้านภาวะผู้นำและ ด้านการจูงใจ และควรเปิดโอกาสสมาชิกและพนักงานด้านการมี ส่วนร่วมให้มากขึ้น การพัฒนากระบวนการทำงาน ควรใช้ประโยชน์จากอุปกรณ์สำนักงานที่มีอยู่ใน การจัด ระบบข้อมูลและสารสนเทศด้านการวิเคราะห์ปัญหาและด้านการประเมินผล ควรนำเทคนิค การ พัฒนาองค์การมาใช้เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และควรปรับปรุงด้านการ วางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว

สุรชาติพิทย์ แสงเดือนฉาย (2543 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องการประเมินผลการดำเนินงาน ของสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดปทุมธานี ศึกษาเฉพาะกรณีอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ มี วัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงานของ สหกรณ์ออมทรัพย์ในสถานประกอบการประเภท อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการบริหารงานของสหกรณ์ ออมทรัพย์ในสถาน ประกอบการ ประเภทอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ผลการวิจัยเอกสารสรุปได้ คือ ผลการดำเนินงาน ฐานะการเงินและประสิทธิภาพการบริหารงาน ในภาพรวมสหกรณ์มีผล การ ดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์ดี แต่มีแนวโน้มลดลง ผลการวิจัยแบบสำรวจสรุปได้ คือ ผลรวมของความรู้ ความเข้าใจในหลักและวิธีการของสหกรณ์และผลรวมของความพึงพอใจ ในบริการของสหกรณ์ อยู่ใน ระดับดี และผลรวมของปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสหกรณ์ จัดอยู่ในระดับปานกลาง คุณสมบัติส่วนบุคคลของสมาชิกสหกรณ์ ทางด้านสถานภาพ และระยะเวลาการเป็นสมาชิก แตกต่าง กัน จะเป็นผลให้ความรู้และความเข้าใจในหลักและวิธีการสหกรณ์ แตกต่างกัน ความพึงพอใจใน บริการของสหกรณ์ มีความสัมพันธ์เชิงเส้น กับความรู้ความเข้าใจ ในหลักและวิธีการสหกรณ์ และเป็น ความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการศึกษาผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้คือ ในสถานประกอบการใดที่มีสหกรณ์ออมทรัพย์ อยู่แล้ว ควรมีการสนับสนุนให้พนักงานของบริษัท สมัครงานเป็นสมาชิกของสหกรณ์เพิ่มมากขึ้น ถ้าสถานประกอบการใดที่ยังไม่มีสหกรณ์ออมทรัพย์ควรเร่ง ส่งเสริมให้สถานประกอบการจัดตั้ง สหกรณ์ออมทรัพย์ขึ้นในสถานประกอบการ เพื่อเป็นการส่งเสริม การสร้างสวัสดิการให้แก่พนักงาน และเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน

วรรณศิริ อยู่สุข (2542 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องการประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ สมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวง จำกัด ตามเกณฑ์พิจารณาคัดเลือกสหกรณ์ออมทรัพย์ดีเด่นแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิภาพ การดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจ การไฟฟ้านครหลวง จำกัด ตามเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกสหกรณ์ดีเด่น แห่งชาติประเภทสหกรณ์ออมทรัพย์ ผลการวิจัยพบว่า ฐานะการเงินและทุนดำเนินงานของสหกรณ์ มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นจากปีก่อน 22.41% มาเป็น 30.59% ตามลำดับ ในด้านความสามารถในการบริหาร และการจัดการสหกรณ์มีผลตอบแทน ในอัตราที่ต่ำลง กล่าวคือ 4.83%, 5.19% และ 41.7% โดยลำดับด้าน ความรู้ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบสำหรับสมาชิก คณะกรรมการดำเนินการและฝ่ายจัดการ ต่างมีความรู้ ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบของตนเป็นอย่างดีคิดเป็น 96.29% สหกรณ์ได้รับการสนับสนุนในกิจการ มีอัตราส่วนที่เพิ่มขึ้น ทั้งด้าน เงินฝาก และเงินกู้ นอกจากนี้ สหกรณ์ได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมของสมาชิกครอบครัวและชุมชนเป็น ประจำทุกปี กล่าวโดยรวม สหกรณ์ได้รับผลการประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานในระดับ 79.5%

กมลทิพย์ คติการ (2540 : บทคัดย่อ) การศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการสหกรณ์ การเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพการ บริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรระดับอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เพื่อศึกษา เปรียบเทียบความคล้ายคลึงและแตกต่างในการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรระดับอำเภอในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจมาก ปานกลางและน้อย และ เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรในระดับอำเภอให้สอดคล้องกับ ปัญหาและข้อเท็จจริง ผลการวิจัยพบว่า ในด้านปัจจัยนำเข้า สหกรณ์การเกษตรในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจมาก มีศักยภาพของสมาชิกสูงกว่า มีทุนเรือนหุ้น เงินสำรองและทุนอื่นๆ และมี ทุนดำเนินงานมากกว่าและมีเครื่องมือเครื่องใช้ในสำนักงานที่ทันสมัยกว่าสหกรณ์ในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจปานกลาง และกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจน้อยตามลำดับ แต่ในด้าน ศักยภาพและการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์กลุ่มที่ประสบความสำเร็จ ทางธุรกิจมาก ค่อนข้างใกล้เคียงกับกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจปานกลาง และทั้งสองกลุ่มมี ศักยภาพและการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการดีกว่าคณะกรรมการดำเนินการของกลุ่มที่ ประสบความสำเร็จทางธุรกิจน้อย และทั้งสามกลุ่มมีการปฏิบัติหน้าที่ของสหกรณ์อำเภอที่คอยเป็นพี่ เลี้ยงให้คำแนะนำปรึกษา ควบคุมกำกับการทำงานไม่แตกต่างกัน ในด้านกระบวนการปรับเปลี่ยน ปัจจัยนำเข้าให้เป็นผลการดำเนินงาน สหกรณ์ในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจมากมีผู้จัดการที่มี ศักยภาพสูงกว่าผู้จัดการของสหกรณ์ในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจปานกลางเล็กน้อย และ ผู้จัดการทั้งสองกลุ่มมีศักยภาพดีกว่าผู้จัดการในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจน้อย ส่วน

ขบวนการรับสมัครสมาชิกใหม่ และการวางแผนงานของสหกรณ์ทั้งสามกลุ่มไม่แตกต่างกัน ด้านขนาดขององค์การและการจัดแผนงาน สหกรณ์การเกษตรในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจมาก มีขนาดขององค์การขนาดใหญ่กว่าและมีการจัดแผนงานมากกว่าสหกรณ์การเกษตรในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจปานกลาง และสหกรณ์ในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจน้อย ตามลำดับด้านการจัดการงานบุคคล สหกรณ์การเกษตรในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจมากมีแนวโน้มที่จะมีสวัสดิการให้แก่พนักงานมากกว่ากลุ่มสหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจปานกลาง และกลุ่มสหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจน้อย การติดต่อสื่อสาร สหกรณ์ในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจมากมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยได้แก่ เครื่องโทรสาร และวิทยุสื่อสารสมบูรณ์พร้อมกว่ากลุ่มสหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจปานกลาง และกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจน้อย การควบคุมตรวจสอบภายใน คณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์การเกษตรในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจมาก มีการดำเนินงานเป็นระบบชัดเจนกว่าคณะกรรมการดำเนินการในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจปานกลาง และกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจน้อย ส่วนการควบคุมภายนอก สหกรณ์ทั้งสามกลุ่มมักประสบปัญหาคล้ายคลึงกัน คือ การตรวจสอบบัญชีล่าช้าเพราะอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์มีน้อย เจ้าหน้าที่ย้ายบ่อย ทำให้ทำงานไม่ต่อเนื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาสหกรณ์ที่เป็นปัญหาร่วมกัน คือ ปัญหาการมีทุนไม่เพียงพอมีปัญหาด้านบุคลากร และบางปีเกษตรกรประสบภัยธรรมชาติซึ่งส่งผลต่อการชำระหนี้ของสมาชิก ผลการดำเนินงาน

จากการศึกษาข้อมูลย้อนหลัง 3 ปี (ได้แก่ข้อมูลปีบัญชี 2535-2537) พบว่า ทุกกลุ่มสหกรณ์มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น สหกรณ์ที่มีกำไรสุทธิพัฒนาขึ้นเป็นลำดับอย่างมีเสถียรภาพ มี 8 สหกรณ์ เป็นสหกรณ์ในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจมาก 2 สหกรณ์ สหกรณ์ในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจปานกลาง 5 สหกรณ์ และเป็นสหกรณ์ในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจน้อย 1 สหกรณ์ จากผลการวิจัยนี้บ่งชี้ว่า ขนาดของสหกรณ์ที่จะพัฒนาอย่างมีความมั่นคง ควรมีสมาชิกไม่ต่ำกว่า 1,000 คน จำนวนสมาชิกที่จะทำให้สหกรณ์มีศักยภาพในการพัฒนาที่มั่นคงก้าวหน้าคือจำนวน 2,000 คนขึ้นไป และมีทุนเรือนหุ้นมากกว่า 5 ล้านบาท มีเงินสำรองและทุนอื่นๆไม่ต่ำกว่า 3 ล้านบาท และมีทุนดำเนินงานควรอยู่ในระดับไม่ต่ำกว่า 20 ล้านบาท